

5

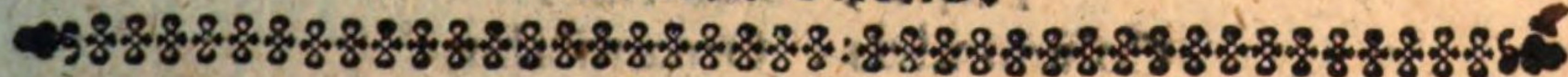
Æ!
CHRISTUS ORANS,
Sive
EXERCITATIUNCULA
THEOLOGICA,

IN
PSALMUM QUADRAGESIMUM
PRIMUM,

Ps. XL.
Exercitii Theologici ergò
conscripta

M. JOHANNES GAWA/

Bresla-Silesio.

OLSNÆ,

Typis mandabat JOHANNES SEIFFERTUS,

M. DC. LIX.

‡

29

Æ!

CHRISTUS ORANS,
Sive
EXERCITATIUNCULA
THEOLOGICA,

IN
PSALMUM QVADRAGESIMUM
PRIMUM, *Ps. XL.*

Exercitii Theologici ergò
conscripta

M. JOHANNES GAUß/
Bresla-Silesio.

29

OLSNÆ,
Typis mandabat JOHANNES SEIFFERTUS,
M. DC. LIX.

‡

VIRIS,

*Magnificis, Nobilissimis, Generosis, Strenuis, Con-
sultissimo, plurimum Reverendo, Amplissimis,
Excellentissimis;*

DN. JOHANNI GEORGIO de Langenau & Groß-Strenz/
in Dobrischau/&c. Illustris: Württembergensium, Teccens.
& Olsnens. Ducis Consiliario intimo, Ducatus Olsnensis Ca-
pitaneo & illustriss. Consistorii Præsidi gravissimo;

DN. WOLFF CHRISTOFF de Kessel & Tschetsch/in Michel-
witz/ Glauche & Buffowin / Illustriss. Württembergens.
Teccens. & Olsnens. Ducis Consiliario, & Aulae Mareschallo
spectatissimo;

DN. CHRISTIANO HOFFMANNO de Hoffmannswaldau/
S. Cæs. Maj. Consiliario, in inclutissima Wratislaviensium
Repub. Senatori primario, Scholarum Præsidi, & Rei bellicæ
Commissario dignissimo;

DN. PETRO MUCCI de Muffendorff / J Cto, S. Cæs. & per
Hung. & Bohem. Regiæ Majest. Consiliario, Collegii P P.,
quod Lipsiæ est, Collegiato, & Reipubl. Patriæ Syndico
spectatissimo;

DN. M. MICHAELI HERMANNO, Theologo Wratislaviensi,
de Ecclesia Christi optimè merito, Pastori Magdaleno vi-
gilantissimo, Consistorii Assessori, & Ministerii Seniori;

Patriæ, Ecclesiæ,

Columinibus, Ornaminibus,

Patronis & Mecænatibus optimis, maximis,

Sotericò hoc & verè Sotericò tempore;

Quò

*Servatoris ac Salvatoris unici ac unice desiderati,
non solā Adventūs historiā, sed toti⁹ Redemptionis nostræ memoriā,
recolimus, credimus, speramus, expectamus:*

*cūm is, qui aliquando veniet, & hodiè venit, olim jam venerit,
ante Iohannem, post Iohannem,
heri & hodiè,*

Jesus

JESUS CHRISTUS,

*à Baptistâ baptizatus, Autor Baptismi,
à sui Confessore inauguratus Confessorum Confessor,
HOMO, DEUS,*

Mysteria!

*inglorio Schemate captatam Adami primi Gloriam,
egenus infirmo statu suscepto, Paradisiaci status Neglectum,
Omnia nostra Crimina variis Criminum titulis & Calumniis,*

*ipse insons, nostri ergo sons
solveris, & exactè exsolveris,*

Inimicorum pariter & Amici

*Consilia, Scommata, Convitia, Judicia plusquâ Satanica
in sui & Nominis sui Perditionem,*

inita, jacta, facta,

*in Mysteria Salutaris nostræ Redemptionis verè salutaria
salutariter converterit,*

JESUS CHRISTUS SOTER;

Scholasticam hanc & Academicam,

*vel Academicæ (in Academiis præpeditam) similem
Exercitatiunculam*

ad

*contestandam devotæ Mentis Gratitude,
offerendam tenuium ingenii virium Promptitudinem,
ulteriore sui, Studiorumque suorum Commendationem,*

VOBIS, Vestrumque Nobilissimis Familiis,

Patroni colendisimi,

Generosi, Magnifici, plurimum Reverende,

omnis generis Faustitates apprecando,

humillimè & submississimè

qui offert,

*ut rude hoc serenæ Doctrinæ specimen serenâ fronte suscipiatur
enixè rogat*

V. V. V. V. V. G. G. M. M. R. D.

Olfnæ, d. 10. Dec.

1659.

Cultor indefessus

AUTOR.

Superiorum Iudicia.

Tractatum præstantissimi Domini M. JOHANNIS Scuerus/
Wratislaviensis, super Psalmum XLI. ab Autore rogatus,
totum perlegi, & in eo nihil contra fidei analogiam deprehen-
di. Quin potius textum ad verum scopum & doctrinam sanam,
ut & πρὸς ἐκκλησίαν Ecclesiæ directum esse animadverti. Ic-
circo dignum eundem judico, qui typis exprimatur, & lucem
publicam adspiciat. Datum Wratislaviæ, die 29. Septembr.
qui erat ipse dies Michaëlis, Anno Mæssæ 1659.

ANANIAS Weber / Theol. Doctor,
Ecclesiæ Elisabethanæ Wratislaviensis Pastor,
& exterarum, ut & Scholarum Orthodoxa-
rum ibidem Inspector.

Quod interpretaturis Scripturas Rom. XII, 6. per Apostolum
committit Spiritus S. analogiam, ut observent fidei, teneantq;
quàm accuratissimè, id ipsum pensi ex merito habuit PræEximius
& Literatissimus presentis Autor Exercitationis, dum ἀναζω-
πυγίας, II. Tim. I, 6. & sibi injuncta memor, in Psalmum XLI.
eandem concinnaret. Rogatus itaq; ab ipso, postquam ex officio
prelo nostro committenda hæc perlustrâssem, cessari id non tan-
tùm volens, sed & insuper bene sic ominari non dubito:

Non facile hoc quisquam rodet Meletema sinistro
Judicio, Judex nî sine judicio est.

M. CAROLUS Ortlob / Ecclesiae
Olsnenſis Patriæ, Anticæ & Opidanæ Paſtor,
Conſiſtorii Aſſeſſor, & Presbyterii per Du-
catum Senior primarius.

12

I.
IN NOMINÆ SACRO-SANCTÆ TRINITATIS!
ENARRATIONIS
IN PSALMUM quadragesimum
primum,
Præloqvium.

129

§. I.

Ratia divina, utut certis modis,
horis, moris, & occasionibus, *ut Excell. Dn.*
D. Dannhaverus Hod. ph. 9. p. m. 634. loqui a-
mat, gaudeat; non tamen exclusivè seu negativè
â priori æstimanda venit, ob Rom. I, 20. Act. XIV, 17. nisi
judicativè â posteriori, Rom. I, 24. Nunquam enim ita se *audē-*
luggv reliquit DEUS, quo minus vel Originaliter in Patri-
bus ante & post Diluvium, vel objectivè in creaturis, Act.
XVII, 27. vel invitatoriè & ampliativè per Famam de Eccle-
sia & Christo, II. Reg. XXV. Act. IIX, 27. vel adæquatè
per prædicationem Apostolorum, Rom. X, 14. Col. I, 16. ra-
rò extraordinariè, præcipuè completò S. Scripturæ Cano-
ne, Ebr. I, 2. Ethnicos ad Ecclesiam vocarit. Utut autem
major gratiæ gradus Judæis illuxerit, adeo ut ex opposito
Gentibus tempus ignorantia attribuat, Act. XVII, 30.
quemadmodum & V. T. respectivè ad N. dicitur ignorasse
Evangelium, Rom. XVI, 25. tùm ratione clarioris Cognitio-
nis, promulgationis & revelationis, *Secundum Magnif. &*
pl. Rev. Well. in b. l. p. m. 761. tùm ratione certi Objecti,
scilicet præconii de Messia jam exhibito, cum Marc. I, 1. *Se-*
cundum Magnum Gerbard. 4. T. 9. LL. de vit. etern. §. 32.
p. m. 780. non tamen quod in tantum, etiam in totum Gen-
bus

A

bus denegatur, eo quod Vocatio non Solennitatis, sed Veritatis & Sinceritatis potissimum postuletur. Ezech. XXXIII, 11. Rom. X, 18.

§. 2. Sic intelligenda sunt Verba Psaltis, Ps. CXLVII, ult. *לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל-גּוֹי*, non taliter fecit omni Nationi. Nimirum non exclusivè ab omni gratia, quod *Calvin. in h. l. & Molin. in Anat. Armin. c. 39. §. 16* hinc probari posse autumant: sed à certo annunciandi & Legem suam patefaciendi modo, de quo in præcedd. locutus Psalter, hoc Epiphonemate concludit, *B. Gerb. T. 2. d. Elect. §. 135. p. m. 269. & Excell. D. Job. Meisn. diss. 1. d. Univers. omn. & Sing. hominum Vocat. §. 43.* Quod enim Molinæus modum & gradus cum ipsa Vocatione confundat, clarum est, ab exemplo, quod adducit, Maurorum & Americanorum. Et quamvis non statuam, DEUM Vocationem, seu vires ad Conversionem concessas & semel rejectas ab hominibus, iisdem de novo debere restituere, quæ *Job. Arnold. Corvini contra Tilen. c. 7. p. 262. & cum eo Arminianorum mens est, frustra æquitatem & necessitatem dicentium, cum DEUS ex libertate gratiæ Christi merito nobis partæ, nobiscum agat, vi Joh. III, 16. Eph. II, 4. Rom. V, 8. dico tamen; Hypothesein, quam ille fovet; Americam nostro demum tempore cognitam fuisse, falsam esse, & contrarium ostendi tum ex auro illo Peruvaim, ex Ophir [*Josepb. l. 8. Antiq. c. 2. est Sephira, suo tempore aurca regio & adscribit indiæ*] seu *אֹפִיר* allato, II Par. III, 6. tum diuturnis navigationibus, Sapientia Salomonis licet adjutis, & cum nostris Hollandorum fere convenientibus, I, Reg. IX, 27. X, 11, XXII, 49. tum Genealogia Noachi, Gen. X, 29. recensita, cum c. II, 11. ubi Gangis mentio fit, per regionem Hevila, seu Indiam, Americæ, mediante regione Sinarum & Tartarorum conterminam (præcipue nondum penitus impletâ hominibus Terra, *Bed. T. 8. Op. 29 in Genes. p. m. 188. utut speciales sedes se fateatur ignorare*) decur-*

decurrentis; *tum* deniq; Mandato Christi illimitato, Matth. XXII, 20. ab Apostolis in actum deducto, Col. I, 23. Rom. X, 18. etiam quā indiam, vi reliquiarum doctrinæ ibidem locorum compertarum, ex *Job. Leri histor. navigat. Brasil. c. 16. p. 225.* Sic Matthæus *Nicephoro l. 2. H. E. c. 41.* Cannibalibus *αὐθροπὸφάγους* (quales Americani) dicitur prædicasse Evangelium; Thomas Indiam & conterminas Regiones attingisse, *Chamier T. 2. Panstrat. l. 17. c. 3. n. 13.* & in toto Orbe Evangelium prædicatum fuisse ante captam Hierosolymam. *Ad. Cor. 2. in Rom. 10. Conf. Act. II, 5.* cum Matth. XXII, 15. contra *Molin. c. l. c. 31. §. 33. p. m. 219. & Gomar. T. 2, Oper. Theol. p. 108.*

§. 3. Mauros quod spectat, nec hi vel ante, vel post Christum natum, præconio Verbi DEI penitus destituti dici possunt. Ut enim de Celebritate Judaicæ Religionis taceam, quæ si ad dissitos Romanos pertransiit, ut ex Historia Maccabæorum patet, cur non & ad Ægyptios & Mauros, si Societatem eorum demas? initium processit, [ne altius ordiar] à Sabææ ac Æthiopicæ Regionis, Hierosolymitanis quoad situm meridionalis, & Afris conterminæ, Regina I Reg. X, 1. cum Matth. XII, 42. nec unius Regionis Domina, cum non à Metropoli, sed Regno describatur, *D. Althoff. barm. p. 517 & Joseph. c. l. c. 6.* & à qua exordia sumsisse arbitrer, tot Veterum de Sibyllis recensiones. *Sunt enim*, qui Christianos sub Sibyllinis Oraculis latuisse credunt, *Peucer. d. divinat. p. m. 270. & Casaub. Exerc. 1. contr. Baron. p. 51. & cum* *is B. Gerb. T. 9. L. d. Consumm. Secul. p. 490.* *Sunt*, qui altius rem ordiuntur, & nati Christi temporibus præponunt; *Lactant. l. 7. div. Inst. c. 24. Bellarm. l. 1. d. Christo c. 11. D. Frantz. d. Interp. Script. Or. XII. p. 160. ex Euseb. de Vit. Constant.* Quicquid vero sit, quemadmodum ego litem illam meam non facio, ita ad Quasitum hoc saltem noto 1. Sive decem sive plures statuuntur Sibyllæ, nunquam tamen concedi posse,

posse, quod ejusdem cum S. Scripturis Oracula illa sint Auctoritatis, utpote *vel* à DEO, ut in Bileam [quo *Beda in pref. Psalm.* refert prophetiam permissivæ inspirationis & Oracula Sibyllina cum Vasis argenteis & aureis comparat, quæ Israëlitæ ab Ægyptiis mutuo sumere, quasi his sacra Pagina ornatur] *vel* à Diabolo profecta, quò videtur inclinare *Prantz. c. 1. p. 165.* ab exemplo, *Jud. XII 9, 6. vel* unum ex altero deductum, & crescente tempore à Christianis auctum, cum viderent Ethnicos hæc talia pro principio assumere, ex *Cicer. l. 2. d. divin. 2)* Si una statuatur (prout etiam longæva dicitur *Virg. Æn. 6. v. 321. & Ovid. l. 14. Metam fab. 4.*) ad Noahum, cujus nuntium se dicit in Carmine, recurret, *Mich. Neand. Narr. Apocryph. de Christo p. 419.* & sic pro diversis regionibus diversa sortietur nomina, ut ex Oraculo fiat Traditio, cui similem *Athanasius Kircher, in Prodrom. Ægypt. c. 8. & ex eo Cl. Sennertus in Cabbala sua Typis exprimi curavit,* quasi in Monte Sinai inveniendam, & Moysen Autorem recognoscentem. 3) Sive deniq; Carmina illa Ethnicis in manibus fuerint, sive non, vix intellecta credo, ut patet, *vel* in genere, ex eorum Socordia, Veritatem susq; deq; habentium, & artem præferentium, exemplo Atheniensium *Act. XVII, 21, 32. & Ciceronis d. l. Carmen laudantis & in Vetustatem, non Veritatem inqvirentis; vel* in specie ex Corruptione *Virgilianna Ecl. 4.* ubi Pollioni adulatur, & omnia de Christo prædicta beneficia Pollionis Filio Sycophanticè applicat; *Vel* deniq; ex Obscuritate Carminum, ad ingenium Ethnorum S. S^o. destitutum relata, *I Cor. II, 14. & ignorantia veri DEI & idololatria falsi adaucta. Confer* scintillas veræ Religionis in Ethnicismo residuas, & in idololatriam conversas, *Act. XVII, 23. 29. & apud Alex. ab Alex. l. 2. c. 2. cum Levit. XVI, 4. Ovid. in Fabulis & Joseph. contra Appionem Grammat.*

§. 4. Breviter, non mirum est, Sibyllina Carmina non fuisse

5

isse intellecta, aut si intellecta, posthabita tamen; Ipsa S.
 Scriptura Lumini clarè lucenti comparatur, & tamen cæcu-
 tiunt, qui absolutum decretum statuunt, ut Calviniani, cum
 quibus communes inflant Tibias *Bellarmin. l. 2. de gr. & lib.
 arb. c. 9. 12. Did. Alvar. l. 9. de præd. Sanct. diss. 33. Didacus
 Ruiz d. provid. præfin. & prædest. l. 2. diss. 6. p. 87. Tann.
 T. 1. Th. Schol. diss. 3. q. 1. &c. alii*, adeò ut & occasio natos
 homines ad damnationem creatos statuatur *Alvarez. l. 5. d.
 auxil. gr. diss. 33. p. 311. n. 4.* Cæcutiunt, qui verbo DEI
 efficaciam denegant, nec aliter illud audiunt, ac si huma-
 num foret, ne dicam, ad irridendum & calumniandum ad-
 hibent, de quo David, vel potius Christus in hoc Psalmo
 XLI. conqueritur. Ad cujus enarrationem PHILOLOGICO-
 THEOLOGICAM dum me accingo, enodanda præprimis oc-
 currunt, *tum* SUBJECTUM, *tum* TITULUS PSALMI, *tum*
 PSALMUS ipse. Benedictus DEUS Israel, qui impios in
 impietate sua confundit, omnium verò in Christo miseretur,
 det mihi quoque Gratiam suam, ut cognoscam, me meosque co-
 natus ipsi in Christo JESU placere. Amen, Amen!

Cap. I. de Subjecto & Titulo Psalmi.

§. 5. **S**ubjectum Psalmi quod spectat, quatuor potissimum,
 ut inter Christianos maneamus, occurrunt senten-
 tiæ. Quidam de *Davide*, quidam de *Ezechia*, qui-
 dam de *Ecclesia in genere*, seu quovis angustato, quidam de
 Christo, exponunt.

§. 6. Calviniani, inter quos præcipuè *Musculus in h. l. p.
 m. 354.* Davidem hic unice spectandum demonstrare conan-
 tur, à Spei in Christum de Juda susceptæ incongruentia. Ver-
 ba ejus sic se habent: *Hac in re* (quæ prodicionem amici) *Da-
 vid Typus fuit Christi, & qui in Davidem istam pravitatem*

commisit, typus fuit Iuda. At in hoc differunt Typus & Veritas, quod David fallacia ac pravitare subdoli amici, ac necessarii contra spem & Opinionem falsum se esse conqueritur: Christus non ita, sed pravitatem proditoris sui, quam longe ante praevidit, futuram praedicat. Ideo istud, in quo sperabam, non potest adscribi Christo, sed Davidi competit Christus enim in Iudam non speravit, cuius pravitatem & hypocrisin ante cognovit, ideo non est falsus, ut David. Unde vel iste locus poterat nobis documento esse, non omnia mox ejus Psalmi ad Christum pertinere, è quo unus & alter versiculus Christo attribuitur. Haecenus Muscul. Cui quæ scopum consentiunt Italica Johannis Diodati Versio, Piscator in Bibl. Herborn. qui hunc Titulum habet: Enarratio Davidis de morbo suo; itemq; Beza in Psalter. Gallico, cui ut & Italo est. Querimonia Davidis super uno vel altero infideli amico. Conf. Calvin, in h. l. Ambrosium, & Franc. Jun. Parall. 80. p. m. 160.

§. 7. Quicquid vero harum rerum fuerit, Musculus teneat 1) verum quidem esse, quædam in V. T. aliter consignata esse, aliter in N. T. allegari, vel Consequentiam educendo, vel typice accommodando, e. g. Luc. XX. 37, cum Ex. III, 6. I. Cor. IX, 9. cum Deut. XXV, 4. sed num versiculi 10. allegatio, Joh. XIII, 18. talis sit, adhuc probari debet. 2) Verum etiam esse, Davidem in plurimis Typum Christi gessisse, adeoq; & hunc Psalmum accommodative de Davide posse enunciari, neutiquam autem de eodem exponi, vi generalis scripturarum Objecti, qui Christus, Luc. XXIV. 44. Eph. II, 19. allegationis Christi, Johan. XIII, 19. è partium Psalmi simul sumtarum, de quibus in sequentibus. Huc 3) ordo Psalmorum (quem cum Venerabili Beda in pref. in Psalm. & B. Aug. S. Sancto tribuimus, I Cor. XIV, 33. Esram virum Θεόγνωστον non historiae, sed Mysteriorum rationem habuisse dicens, cum Gesn. Medit. general. Psalt. cap. 16. & 17.) ubi v. ult. XLI versum nostrum primum decla-

7

declarat *Gesn.* in *b. l.* & literaliter de Christo ait, secundum
expressum, non nude allegoricum, ut *Calv.* in *Psalm.* 40. vult,
Testimonium, Ebr. X, 4. 4) Probatio deniq; , quam profert,
infra dispicietur.

§. 8. De Ezechia *Beda* exponit; sed fundamentum non
addit, forsan quod Rex hic ordinem Davidicum collapsum
restituisse dicitur II. Par. XXIX, 25. & Davidi unicus fere
pietatis & religionis Zelo similis fuerit *Y. i.* Quia verò idem
deinceps omnia de Christo explanat, jam mitto, & *Flacium*
Illyricum, de Ecclesia, adeoq; in genere de quovis angustato
exponentem, magis practicum in hoc passu offendi statuo.
Nec tamen obesse, præcipuè si Christum, tanquam Caput
Ecclesiæ, & cui nos quàm proxime similes fieri debemus,
semper ut Exemplar etiam ipsi Davidi præponat.

§. 9. Ultima deniq; sententia, quæ omnia de Christo pri-
mario & sic literaliter exponuntur, est *Augustini* l. 17. C. D.
c. 18 *B. da, Gesneri, Lutberi & B. Gerhardi harm.* in *Joh. XIII.*
& omnium ferè Nostratium. Probatur ea 1) Ex litterali al-
legatione Christi, *Joh. XIII, 18.* 2) tota serie Evange-
licæ historiæ, Psalmum hunc accuratè interpretantis, *tum*
quæ paupertatem Christi, *Matth. IIX, 20.* *tum* peccatorum
nostrorum in Christo ultionem, cuius respectu etiam *Beda*
hunc Psalmum cum *Esaia* legendum in Epigraphæ censet, *Es.*
LIII, 4. *Matth. XXVI, 38.* *tum* hostes capitales, *Joh. XI, 49.*
tum insidias *Matth. XXII, 15.* *tum* diffamationes vitæ & do-
ctrinæ, *Matth. XI, 19.* *Luc. XI, 15.* & blasphemationes ib.
XXIII, 36. *tum* gloriosam Exaltationem, *Act. I, 11.* 3) inter-
minata ultione, *Y. 11.* cum Complemento, apud *Joseph.* &
Egesippum. *Conf. B. in b. l.* 4) innocentia Christo tributa, *Y.*
12. cum peccato *Y. 5.* optime consistente; illà propria, hoc
alieno, *II. Cor. V, 21.* *Ps. LXIX, 5.* *Conf. pl. Rev. & Excell.*
D. Dursch. diff. 11. Pent. §. 25. p. 367. quæ certè Davidi con-
gruere junctim, quis probabit? *Gerh. harm. c. 17. pag. 1452.*
5) Consensu Antiquitatis & interpretum. Ubi urgemus
verba

verba Bedæ præf. in Psalm: Cantica hæc Davidica esse Soliloquia de Christo, utpote de quo maximam partem loquantur, imò & intotum, si Ecclesiam, Corpus Christi, arctius Christo velis jungere. Et extat Vetus Psalmi hujus inscriptio: Oratio Christi Domini in horto ante crucem. Hactenus subiectum.

§. 10. Sequitur Titulus Psalmi, qui sic habet: לְמַצְחַ מְוָרָה in cujus explicatione plures offendere licet discrepantes Sententias, quàm voces. Sic autem לְמַצְחַ vertitur 1) à LXX, quos *Vulgata* & *Beda* sequuntur, eis לֵאלֹהִים, in finem vel seculum sive, quod perpetuus finis vitæ & pietatis nostræ sit, peccata deplorare, & ad Misericordiam DEI confugere, ut *B. Balduinus* in *Ps. 6*: exponit; sive, quod Christus sit perfectivus finis Legis & Typi Davidici, ut *Beda* annotat. Verum ita non לְמַצְחַ, sed לְמַצְחַי vel לְמַצְחַיָּא legendum foret, quasi in æternitatem omnia vincentem. Conf. *Psalm. IX, 19, XLIX, 20, II Paral. XXIX, 11. Jer. XV, 18. Esa. XXXIV, 10.* 2) ab *Aquila* & *Symmacho*, ut & *Hieronymo*, per Vincenti quos *B. Ar. Montanus* sequitur, dum pro victoria vertit, à R. לְמַצְחַי quod manus inter se conferere, quasi perpetua Christianorum vita, sit perpetua pugna, & in solo Christo victoria, ex *I Joh. V, 4*. Sed nec hæc *Calvino* probatur, forsan, quod Ebræa derivatio radici non omnimodè congruat, nisi à Piel לְמַצְחַי velis deducere, & sic in triumphum veterem, quemadmodum *Münsterus* de Ebræis dicit, Titulos Psalmorum ab iisdem ita exponi. 3) à *Calvino* & *Musculo* in *Ps. IV*. per Antistiti Chori Musici, à R. לְמַצְחַי ex *I Par. XXV, 6*. ubi gradus Cantorum enarrantur, ad quos Præfectos Altistarum & Bassistarum in Nablis & Citharis canentium refert *Strigel. in Not. ad Psalter.* & huc alludunt *Augustinus* & *Beda*, Titulos, qui Psalmis, non facta mentione Davidis, adscripti, non Autores, sed Præcentores referre statuentes; & *Buxtorff. in Lex.* ad Officium præcentoris & Autoritate alios superantis

superantis respiciens. Conf. II Par. II, 2. & XXXIV, 13, ubi מַצִּיחַ præfecti dicuntur, & Levitæ. I Par. XXIII, 4. מַצִּיחַ ad urgendum opus Domini nominantur. *Piscator*, dem *Eängermeister* / dem *Treiber* / scilicet übergeben. 4) Ab aliis per ad invitandum, scilicet Passionem Domini, à מַצִּיחַ in Piel, invitavit. 5) à *Chaldeo* מַצִּיחַ & *Luthero*, vorzusingen / manente significatione Gerundii, ob præsens ח, apud *Cl. Sennert. Gram. l. 2. c. 4. reg. 5. p. 189.* simul quoad rem ad tertiam modò recensitam accedente, textuiq; sacro apprimè conveniente. Conf. II Par. XXIX, 30. ubi Assaph additur, tanquam unus ex præcipuis Cantoribus, ex I Par. XXVI, 2, 6. *Calv. in Ps. L. 1.*

§. 11. מְנוּחָה seu Canticum dicitur, quasi variè intercisum, non tam pausarum, quàm diversi Cantûs & sermonis respectu, qualis verbi gr. solet esse Philomelæ, Cant. II, 12. & in Psalmis Davidicis solennem habet usum; §. 3. *Rhetores Apostrophæ* dicunt. Usurpatur autem in genere de quovis Cantico, etiam Tyrannorum, Es. XXV, 5. à R. מְנוּחָה cecinit, Ps. XC, 2. in Kal putavit, præcidit, unde per metaph. Canticum intercisum. Conf. Es. V, 6. *Beda* ad Jucunditatem refert, *ἡμετέριον* non exclusâ, quasi Canticum jucundum de Christo. Cæterum, quod Genus Sermonis spectat, metricum illud resse, claret vel ex hac voce, cum *Euseb. Hier. Aug. & Joseph. l. 7. Antiq. c. 10.* quamvis illud hodiè incognitum sit, adeoq; quid certi determinare, Religionem ducam, modo verba & sensus habeantur. *Fullerus l. 1. Miscell. Sacr. c. 20. p. 132. D. Dorisch. diff. 2. Pent. §. 2.*

§. 12. Sequitur tandem Autor ministerialis, David, ubi LXX vertunt per מֶלֶךְ דָּוִיד, Chald. מֶלֶךְ דָּוִיד non negando, Davidem Autorem Psalmi esse, quod quidam facere attentarunt, refutati ab *Aug. l. 17. C. D. c. 14.* ducto exemplo à Ps. CX. ubi eadem epigraphe ac hic; Psalmus tamen Davidi à Christo tribuitur. Confer *D. Glass. in Ps. CX. diff. 1. §. 42. p. 14.* Et posito, etiam per Dativum esse vertendum vocem hanc, ellipsis erit, quasi Psalmus Davidi à DEO inspiratus, ut de Christo passuro va-

ticinaretur. I Pet. I, ii. Act. IV, 26, 28. II Sam. XXIII, 2. *Druſe de literis* משהוכלב l. 2. c. 6. p. 33. Deinde constructio hæc secundum accuratum Ebræorum dicendi genus, provenit ex usu verbi substantivi, in hoc Sermonis genere latentis. Sic Psal. XXIV, 1. dicitur ליהוה הארץ Domini est Terra. Gen. VII, 11. שנה ליום dies Mensis. Ps. XXXV, 12. לנפשי שכור orbitas animæ, & sic per possidere, vel pertinere explicatur, à Cl. *Baxterff. Thes. Gramm.* l. 2. c. 20. p. m. 22. nisi ל etiam Genitivum possessoris notet in Statu Constructo, תפלה למשך Ps. XC, 1. מן מר למסע Ps. LXXXVIII, 1. pro quo Rabbini habent של. Sic Ps. CXXI, 1. I Par. XXIII, 28. *Id. ib. c. 3. p. 30.* & de simili loco Ex. XX, 5. *D. Feurb. fasc. 2. diff 5. §. 50.* Tandem quocunq; res cadat loco, *Autor libri Psalmidici* quâ maximam partem cum *D. Dorsch. diff. 12. Pent. §. 39. p. 408* meritò statuitur David, ex II Par. XXIX, 30. cum 1. 25. & I Par. XXVI, 6. מִן הַמִּזְמֹרֹת, II Sam. XXIII, 2. foras extruso Somnio *Kimbiano, praf. in Psalm.* ac si Psalmus hic à S. S^o. quidem approbatus, non tamen inspiratus sit, exinde, quod non dicatur מן מר, sed מן מר למר; scilicet, ut distinctionem suam, quam ibidem inter Libros Propheticos & hagiographos, seu Prophetiam & S. Sanctum prodit, palliare queat; sed injurius in Scripturam S. ut ostendit jam laudatus *Glass. c. 1. §. 4. p. 15.*

Cap. II. de prima Psalmi parte, Promissoria.

§. 13. Hactenus subjectum & Titulus Psalmi: Succedit *objectum*, vel Materia, quæ & Theoretice & Practicè tractanda venit.

§. 14. Theoriam quod attinet, tres Psalmi occurrunt *Partes*; Promissorio - incitatoria, Oratorio - querula, & Vaticinatorio - gratiarum actoria.

§. 15.

§. 15. Promissoria parte præoccupat, ad excitandam Commiserationem, seu *πάθος* in spectatoribus, cujus simile exemplum extat, Ps. XXII, 15. & LXIX, 4, 12, 22. Es. LIII, 3. *Propositio primaria*, quam deinceps latiori prædicati explicatione per *μεγαλύνειν* deducit, est: Recipiens egenum est beatus, vel: beatitudines misericordis super egeno. *Lutherus*: Wol dem (sensum exprimit) der sich des Dürfftigen annimmt. Ubi *tum* Commiserationis Objectum, *tum* modus, *tum* fructus, indicantur, inverso licet ordine procedant.

§. 16. *אשרי*] Lites sibi hic movent Philologi, an nomen hoc sit, an particula adverbialis. Fusè tractantur à *Tarn.* l. 3. *Exerc. Bibl. p. m. 761.* & *Cl. Sennert. in Ps. l. q. 2. p. m. 101.* Hic saltem nota 1) idioma cujusq; Lingvæ proprium ex alterius Lingvæ idiomate non esse corrigendum. Sic nomen Ebraicum abstractum in Latino per concretum, in Germanico per Adverbium redditur, Gen. XXXIV, 25. & valet Regula: *Substantivum alterum regens, saepe adjectivi loco ponitur, etiam si inverso ordine per hypallagen incedat constructio.* Gen. XXVI, 35. Cant. V, 16. *Buxtorff. Thes. Gramm. l. 2. c. 3. pag. 28.* Sic *אשרי ה'א'ש'ר* pro beatus vir, seu vir beatitudinum. 2) Status affixus, ut simplici non præjudicat, ita nec Carentia singularis Numeri numero plurali. Constructè, non tamen restrictè Psalten loqui, & sic explicari posse palam est. Formas recenset *Sennert. c. l. p. 102.* & sæpius absolutum hanc formam reperitur, quam cum affixis. Conf. *Buxtorff. & Münst. in Lex. D. Glass. Phil. S. l. 3. tr. 1. Can. 8. p. 29.* & *Frantz. d. Interp. Script. p. 778.* Et quid si vox aliqua non nisi constructè adhibeatur? *Sennert. Gramm. c. l. c. 1. p. 144.* Non in Sacrum Codicem regulæ inferuntur, sed inde efferuntur. Radix est *אשר* ambulavit, beavit, eo quod beato omnia ex animi sententia procedant, *Strigel. in Not. ad Psalm.* Conf. Mal. III, 12. Es. III, 12.

§. 17. Qui intelligit] *אשרי* Participium Hiphil, h. l. nominaliter usurpatum licet, constructionem tamen retinet, *Bux-*

torff. c. l. c. 18. p. 197. à R. יָדָע intellexit, intellectum dedit,
 prudenter egit, ut David in bellum proficiscens, I Sam. XIIII,
 30. Ps. XXXII, 8. Ec. LXIV, 10. Verbum adeoq; significationis
 non nudæ theoreticæ, sed practicæ. Quamvis enim LXX &
 alii per *ἡθροῦν Aristotelicam l. 6. c. 10.* explicent, ut Cal-
 viniani, & præprimis Calvinus, omnia humanitatis Officia ab
 hac voce sejungens & prudens Judicium nudè substituens, quasi
 scopus Davidis fuisset præpostera Judicia à se avertere, exem-
 plo Jobi; falsà tamen laborant hypothesi, ac si Psalmus hic
 merè Davidis, non Christi sit, passionem suam & inimicorum
 nequitiam graphicè describentis, γ. 5, 6. & utut etiam David,
 non Christus loquatur, nudam tamen *ἡθροῦν* refellet regula
tum Jacobæa Sacra II, 15. tum Ebræa Philologica: Verba no-
titia & sensus non raro effectum important, non nudum affe-
ctum, ut patet ex Ps. XXXI, 8. ad quem locum ipse *Calvinus*
p. 141. respectam fuisse afflictionem suam à DEO, per respec-
 tum allatæ sibi opis effectum intelligens. Sic Mal. IV, 4.
 cum Ex. XIII, 3. Devt. IX, 7. Hos. XIII, 5. [ubi *pl. Rev. D.*
Kunadus educit sustentationem & Manuductionem Populi in
 deserto, ex Devt. VIII, 15.] Ps. XXXVII, 18. II. Tim. II, 19.
Vid. Flac. Clav. p. 1. v. NOVI. & pl. Rev. Feurb. diff. d. peccat.
in S. S. d. 31. p. 440. nisi quod hic infinitivum interdum præ-
 sentem urgeat, leg. Ez. XIX, 23. אֶחָדָם בָּשׂוּר volo, ut con-
 vertatur, *contra Piscator.* Et quod nec hic nuda ac otiosa co-
 gnitio indigitetur, vel præmia promissa, & cum Jac. II, 15.
 collata probabunt, vel oppositio inter eum qui egenum recipit,
 & qui non mentaliter, sed externo opere affligit γ. 10. edo-
 cebit, vel deniq; *Chaldeus*, מַשְׁכִּיחַ per verbum practicum,
 מִסְתַּחֲמִיט misereri vertens, ostendet. *Conf. B. Selnecc. in h. l.* Hinc
 sunt, qui per *ὑποταγήν* explicant, ex Ps. XXXII, 1. sensu hic *re-*
ductivè possibili, prout Poenitentia generaliter sumitur, pro
 aversione à malo & salutari ad bonum Conversione. Venera-
 bilis *Beda* & cum eo *Luc. Osiander* per non-scandalizari expo-
 nunt,

nunt, ex Matth. XI, 6. *μακάριόν ἐστιν ὃς ἰάν μὴ Σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί*, i. e. persona, officio & statu, utpote de quibus posterioribus præcipuè hic loquitur Christus. Scandalum autem ibidem non nudo tantum Judicio, sed veræ & vivæ opponitur fidei, ex Es. XXII, 16. Luc. II, 34. I Pct. II, 6. *D. Feurb. fasc. 5. diff. 4. §. 3. p. 133.* quæ post se sequentes fructus tali matre dignos habet, Gal. V, 6. Matth. V, 16. Jac. II, 20. *Hinc talis exurgit sensus:* beatus qui dextre judicando de egeno, ejusdem corde & opere miseretur.

§. 18. Super egenum.] Egenus, viribus exhaustus, qualis amans, II Sam. XIII, 4. inops, Lev. XIV, 21. Sumta Metaph. à Lacu exsiccato, Es. XIX, 6. Conf. II Sam. III, 1. Es. XI, 4. à R. *ללך* exhauriri, *Chaldeo* depauperari, tenuem fieri, unde *Aben-Esra* rarum telæ filum in extremitate est infirmitas, Es. XXXII, 12. Imo David, vel Christus potius in *Ps. LV, nostro huic maxime parallelo*, exponit per *אני רך ואתה יסרני* plangentem & tumultuantem §. 3. f. perturbatè agentem, Jud. IV, 15. I Sam. V, 9. per *אני רך* dolores parturientium sentientem §. 5. Hinc non tam egenus, quàm bona fortunæ, sed & animi, notabitur, vi §. 5. ubi sanationem animæ à DEO flagitat. Egenum enim h. l. apprimè Christum dici posse, ex *Ps. XL, ult. אני רך ואתה יסרני* ego pauper & egenus, cum *Gesnero, Beda & L. Osiandro* consentiunt alii, sententiam theticam generalem ita exponendo, cui & Christus supponi posset. Unde altera pars Psalmi non tam Antithetica rei, quàm Sermonis erit.

§. 19. Conjunctim si spectes, Prædicatum cum subiecto combinatur, non *meriti*, sed *promissionis* respectu. Propriè enim & strictè viator nil sibi mereri potest, Ebr. V, 9. Luc. XVIII, 10. Conditionibus nimirum meriti adeo propriè dicti absentibus. Hæ autem *secundum mentem Bellarmini* sunt, ut de nostro fiat non de alieno, l. 5. d. *justif. c. 10. in fin.* I Cor. IV, 7. Joh. XV, 5. Jac. I, 17. ut, à quo quippiam mereri volumus, sit indebitum, c. 5. §. *tertiò.* Lev. XIX, 18, Matth. XXII, 36.

& ut Valore & Dignitate mercedi exæquetur, *Cost. in Enchir. c. 7. p. 271.* Rom. VIII, 18. quæ omnia Christi, non nostris competunt meritis; unde Bellarminus propria vineta cadat, necesse est. Reliquæ, quas ibidem enarrat, si valerent, & Protoplastis competere, nec tamen ulla Proportio finiti ac infiniti speranda foret. Relinquitur ergo, Benevolentiam promittentis saltem esse spectandam, non merentis opera. Eph. II, 8. Rom. IV, 5. quippe quæ ipsa vel imperfecta, & per consequens peccata, *B. Meisner. Anthropol. dec. 8. q. 4. vel a S. S. profecta*, Joh. XV, 5. & sic aliena. Tandem ipsa Beatitudo, quod contra *Bell. l. 5. d. gr. & lib. arb. c. 5. ad Dan. IV, 24.* rursus noto, non nisi terrestris indigitatur hic, vi 7. 3. ubi partim hoc עֲשֵׂה exponitur, *Franz. d. interp. p. m. 537.* de corporalibus beneficiis, *Hütt. LL. Tb. p. 280.* quæ piis & impiis communia, Luc. XVI, 29. imò his ferè propria, Ps. LXXIII, 5. Job. XXI, 5. Act. XIV, 22. II Tim. III, 12.

§. 20. Objectum, cui misericordia exhibetur, egenus est, sive is CHRISTUS intelligatur, ex Luc. II, 7. Matth. IX, 20. Joh. XII, 6. II Cor. VIII, 9. ubi pauper factus dicitur, [non tamen mendicus, ostiatim stipem quærens] *cum* ut nos ditaret, *tum* ut mundanum à se averteret regnum, *tum* ut nostris succurrat calamitatibus, & exemplum Patientiæ præbeat, vid. *Feurb. Synt. 2. diff. 14 §. 34. & Gesn. in h. l.* præprimis ut patiens, ex Ps. XXII, 15. & LV, 3, 5. & LXIX, 4. Conf. quæ similem ferè *Phrasin.* Thren. I, 12. ut verba magis de fidei intelligentia, quàm Charitativa beneficentia, nisi *secundariò* ex priori propullulante, explicentur, Gal. V, 6. secundum *Bedam*: qui intelligit Christum apud homines pauperem; apud Patrem divitem; in terra inopem; in cælo potentem; ut dum nobis ostenderetur infirmitas, intus lateat Divinitas; ejus paupertas nostra sit plenitudo, ejus infirmitas nostra Fortitudo: quia ut panem Angelorum manducaret homo, Lex Angelorum factus homo. Hæc ille. Sive quilibet alius egenus, ut *L. Osiand.* vult, juxta illud *Matth. X, 42, XXV, 40.* cujus respectu prædicatum hocce (*Beatus est*) cum

cum subjecto connectendum fuerit non nisi ratione gratuita
 promissionis; *Hütt. LL. Tb. p. 967.* secundum quam ipsa vita
 æterna nostris meritis planè improporcionata, dicitur Retri-
 butio, Præmium, Merces, ob Consecutionem, seu hæreditas
 datur Filio, & divinam Promissionem. *Merces* autem & de-
 bita est, & indebita datur, *Jer. XXXI, 16. Rom. IV, 5.* & vita
 æterna donum DEI dicitur *VI, ult.* Latius diduxi contra *Bel-
 larminum*, qui locum illum *Matth. XXV,* corrumpit, & ex
 28 dicti causa, rei causam facit, visibile visibilis Judicii si-
 gnum pro vera causa accipit, & sententiæ publicationem in
 ipsum processum Judiciarium convertit. Cum hoc conspirat
Molineus c. 17. Anat. §. 10. p. 101. Ego, inquit, scire velim, cur tam
 sedulo excludant [Arminiani] Considerationem operum ab Ele-
 ctione; cum studium bonorum operum, non minus sit conditio
 prærequisita ad salutem, quàm fides; item *Piscat. in Luc. XI,
 27. & Paraus in Bell. l. 2. d. gr. & lib. arb. c. 13. p. 342. & Hornejus
 in I Pet. I, 13.* ad salutis hac non alia Lege datam possessionem,
 B. O. etiam extra efficientiæ & meriti rationem necessaria sta-
 tuens; & phrasin Majoristicam in *Colloq. Alsenburg.* dudum
 protritam, reducens, iterat. *Affert §. 40. cum Drej. in Grörrer.
 etlicher Theol. Frag. p. 549. & D. Calixt. in Antw. aufs Mus-
 ster §. 25.* Omnia ἀγαθός & ἀρετὴ ἀγαθός. *Rom. III, 23. IX, 16.
 Eph. I, 6. II, 8. II Tim. I, 9.* Conferatur, *D. Feurb. Synt. 2. diff.
 22 §. 38. p. 673. & D. Hülsin. in Dial. resp. ad App. n. 40.* Itemq;
 contra *Socinum prel. c. 17. p. 62.* Papizantem *D. Calov. Soc.
 prest. s. 7. art. 7. q. 3. p. 786.* item de phrasi: B. O. sunt neces-
 saria ad salutem, *D. Hülsin. in Judicio de hac phrasi seorsim edi-
 to; & in brev. instruct. apb. 4. p. 25. & Flac. in Cens. d. Testam.
 Maj. p. 266.*

§. 21 Gradatim nunc per Anabasin Prædicatum explicat,
 figurâ S. S^o. usitatâ, ut *Ps. I, 1. II, 1. VII, 6. XIIIX, 38. D. Glass.
 Phil. S. I. s. tr. 2. c. 7 p. 572.* Beatitudinem resolvit in Libera-
 tionem à malo, Confirmationem boni, terrestrem benedicti-
 onem,

onem, ab inimicis defensionem, animæ & virium in morbo sustentationem, & sanitatis restitutionem. Quæ omnia *Kimbi*, *Calvinus*, *Musculus*, aliq; Calviniani, non pro gratia reponenda illi, qui egeni misertus fuerit, sed pro ipso intelligentis Iudicio accipiunt, falsa hypothesis; intelligentiam non nisi esse Theoreticam. Quam verè dum §. 17. destructam vidimus, meritò contrarium statuimus, moti & supra adductis rationibus, & Autoritate *Vet. Interpp.* ad unum ferè omnium, cum *Chaldeo Paraphraste*, & Consuetudine Styli Psalmici, beatitudinem subinde in adjectis prolixius explicantis, c. g. Ps. I, 3, XXXII, 6, 8, CXII, 2, CXIX, 3, CXXVIII, 3.

§. 22. In die mali] Dies mali h. l. non ad præcedd. spectat, repugnante *Accentu distinctivo*, & natura Liberationis terminum à quo desiderantis: & est מַרְרָה non per diem malum, sed mali constructè explicandum, ob diversa vocum genera, contra *Tviff. in vindic. l. 2. p. 1. digress. 2. c. 9. d. amiss. gr. & Chamier T. 3. Paust. l. 7. c. 5. §. 2.* inferens vi annexorum in genere quasvis calamitates & adversitates, quibus opponitur Liberatio, vivificatio, & corporalis benedictio. *Piscator ipse in b. l.* exponit de die mali seu malo poenæ, wenn es ihm übel gehen wird/ ut & Prov. XVI, 4. ex Job. XXI, 30, de Notitia Justitiæ divinæ. Conf. Ps. XXVII, 5, XLIX, 6. Prov. XV. 15. nisi, quod ad Prov. XVI. cum aliis *ὑπερβολῶς* fovere videatur, de hominis ad malum aut destinatione aut creatione, cum tamen ibidem homo non, quā talis, sed quā impius spectetur. *Feurb. diff. d. pecc. in S. S. c. 11. p. 203.* & nonnisi Gubernatio & Providentia divina innuatur *Junius & Lavater. in h. l. Tarn. l. 1. Exerc. bibl. pag. 412.* Deinde ipsa vox מַרְרָה non rarò adjunctam qualitatem statūs læti vel tristici includit, ut Psa. XXXVII, 13. Eccl. VII, 14. Voci מַרְרָה respondet apud Ez. VII, 26. מַרְרָה Calamitas, ærumna, non in specie morbus, quod *D. Franz. c. l. p. 400.* vult, eò quod morbi subsequantur, per lectum doloris intelligendi, nisi hic & calamitates & morbos conjun-

conjugere, adeoq; generalem liberationem velis habere: utpote quod dies mali non tempus, sed adjunctum potius personale inferat, aut in genere, calamitates, neutiquam *finaliter*, diem magni Judicii, Jud. 7. 6. ne beneficia corporalia in spiritualia impertinenter convertere, opus habeam. *Tandem* creatio mali dici, Eccl. VII, 14. asserta, non absolutam aliquam prædeterminationem, sed mirabilem divinæ Providentiæ & Gubernationis cursum, cæcæ naturæ rationi, 7. 11. 15. opponendum, infert. Absit itaq; necessitas mali dandi ad cognoscendum bonum, quam infaustè urget, & probare molitur *Molin. c. 3. Anat. §. 9. & c. 6. §. 5.* sed frustra. Contraria enim in mente concipientis invenienda, non *tam* singularium existentiam, quam universalium essentiam spectant, nec unquam probabitur, DEUM ad sui illustrationem eguisse peccato, qui se conspicuum fecerat Creatione & Fœdere. *B. Meisn. Anthropol. disp. 3. q. 3. & CL. Dorisch. diff. 6. Pent. §. 23. p. 240.*

§. 23. Liberabit eum Dominus] Liberatio, quam hic futuram promittit Christus, est quasi conservatio è pugna fugientis, Jud. III, 26. cui opponitur internecio & deletio, I Reg. II, 4. II Reg. IX, 7. vi secundæ Conjugationis autem infert fortem Liberationem, quomodo usurpatur de partu recens edito, Es. XXXIV, 15. R. est מלח in Niph. מלח; evasit, eripuit, hinc מלחיים Loca abscondita, Jer. XLIII, 9. Venerabile tandem DEI Nomen יהוה absolute, in casu recto, directè ac illimitatè nulli creaturæ *νοινώντων*, independentiam, & super omnes creaturas eminentiam primò inferens, vi explicationis divinæ, Ex. III, 14. יהוה אשר יהוה R. *Bechai in Exod. f. 65. Col. 4. & Mos. Egypt. p. 1. Doct. perplex. c. 61.* nec etiam rebus divinis vel ex parte saltem commune, contr. *Josepb. ab Albo l. 2. עקרים seu fundam. fid. Judaica c. 28.* cui in N. T. ΚΤΡΙΟΣ respondet, Matth. XXII, 44. Act. II, 25. Rom. XV, 11. I Cor. X, 16. cum Ps. CX, 1. XVI, 8. CXVII, 1. XXIV, 1. contra *Crell. apud D. Calov. Syst. Antisocin. f. 1, m. 2. subs. 1, q. 3. p. 120. &*

Excell. Carpz. ח' *Syst. Theol.* p. 1. *Art. d. DEO* p. 83. licet inæqualiter *D. Danh. hod. pban.* 3. p. 143. & non nisi cum adjecto, *D. Franz. c. l.* p. 655. à Johanne Theologo per ὡν ἡγή ἰν ἡγή ἐξ-
 χόμῳ & redditur, *Ap. I.* 4. non à Jove ethnico derivatur, *contra Drus. in Ap. XIX & Civer. in Ps. CX.* p. 43. nec ethnicis nisi per relationem cognitum fuit, *contra Grot. ad Matth. XXII.* p. 379. Quod ad originationem, quidam ab יהוה, alii ex יהוה יהוה ut *Al-Cas. in Ap. I.* 4. p. 140. alii aliter derivant. Sed ipse ΛΟΓΟΣ ab יהוה literarum mobiliū, *Ex. III.* 14. deducit. Jam quod nonnulli Trinitatis in hac Voce quærant Mystერიū, vi literarum יהוה per I copulatarum, apud *Glass. in Ps. CX.* f. 1. §. 62. citatum invenies quidem, sed magis subtile, quàm verisimile studium videtur. *Conf. Hasenreiff. in Templ. Ezech.* pag. 145. & *Cl. Dorsch. diff. d. nomine יהוה* §. 9.

§. 24. Sententiam continuat, & restitutionis gratiam addit, ubi notam^o 1) *contra Calvinum in h. l.* Verba temporis futuri vel simpliciter per futurum, vel per præsens & optativè verti posse, præcipuè hic, ubi perpetuitas generalissimæ promissionis hujus, *quoad fieri debet*, singulare pondus Menti Christi addit. *Conf. Job. III.* 19. *Ps. I.* 2. *III.* 7. *XXXI.* 6 2) Est autem שמר custodire & diligenter observare, quemadmodum vigiles & milites legem, *I Sam. XXVI.* 15. aut captivum observare solent, *Ps. LXXVII.* 5. *Neh. VII.* 3. DE DEO dum dicitur *Ps. XXCIX.* 29. *I Reg. III.* 6. *Jer. V.* 24. notat ejus fidelitatem in servandis, præstandis promissis, & continuandis beneficiis. *Es. XLIX.* 7. *Rom. III.* 4. *Joh. III.* 33. cui, exemplum extat *I Reg. III.* 6, cum *II Sam. VII.* 12. utut non negem, vaticinio illo & Messiam compromitti. *De Angelis* dicitur, *Ps. XCI.* 11. ex *XXXIV.* 8 cum *II Reg. VI.* 16. & *Ps. CIII.* 20. quamvis & hic locus de Ecclesiæ Angelis non incommode possit explicari. 3) Porro, cum hæc custodia seu observatio ratione connexorum, vivificationem adjunctam habeat, utraq; continuativa erit. Sic enim secundum ἰδιότῆτα verborum, effecta

fecta significantium, permissio non raro intelligenda venit
e.g. vitam conservare est, cum possis auferre; cui rei plura
exempla, etiam quoad verbum חַיָּה Ex. I, 17. Joh. II, 13. I Sam.
XXVII, 11. collegit toties laudatus *Glassius Phil. S. c. l. can.*
II, p. 259. Conf. Ps. XXII, 30. I Par. XI, 8. Hinc Lutherus; *Der*
HEXX wird ihn bey dem Leben erhalten.

§. 25. Beda peculiarem explicationem hic fovet de ex-
teriori & interiori resurrectione, seu corporali & spirituali,
cui Beatitudo terrestris, quasi interimisticè addatur, quam &
illi relinquo, & literalem sensum de gratia speciali Providen-
tiæ divinæ præfero. Hoc saltem urgeo, gratiam hanc specia-
lem non excludere generalem, quod contra Paulum Act. XVII,
25. Davidem Ps. XIV, 1. & LXXIII, 11. Christum, Luc. XII, 6.
& propriam Gentium Conscientiam, Cogitationesq; se invi-
cem κατηγορεύεις καὶ ἀπολογιζόμενος, Rom. II, 15. esset. Di-
versi enim gradus patent, Matth. VI, 26, quā mundum; X, 29.
quā homines, & hic quā Ecclesiam & pios. Job. VII, 18. qui spe-
cialissimus, & alias gratiosæ conservationis, Protectionis &
per singularem Approximationem Gubernationis nomine ve-
nit, Matth. XXII, ult. Ps. XCI, 14. Deniq; spectat & huc
PROLONGATIO termini vitæ, quam precibus piorum impetra-
re possibilem comprobat exemplum Regis Ezechiae, Esa.
XXXVIII, 1. Quamquam enim Stoici *Gell. l. 6. N. A. c. 2.* & cum
iis *Calvinus in Ps. XLIX, 7. p. m. 237.* fatalem eundem statu-
ant, dum hic ita scribit; *Omniū vitam in unius DEI manu &*
arbitrio esse (hactenus rectè) *nec posse ulla pactiōe transigi, ut*
tempus prorogetur, quoties DEO visum fuerit, hunc vel illum
evocare; (quod falsum) contrarium tamen demonstrant, &
terminum vitæ sub conditione naturalium, supernaturalium
& voluntariarum causarum positum *Dannb. hod. ph. 3. pag.*
224. invictè probant: divinæ promissiones & comminationes,
& omnes Leges divinæ certum respectum delicti includentes;
item efficacia precum, Medicinæ, & quæ sunt ejus generis
alia,

alia, ut absurda contrariæ sententiæ taceam, injustè in DEUM ipsum redundantia, ex notissima Regula: *Qui vult finem, vult etiam media.* D. Carpz. p. 1. *Syst. Theol. L. d. Provid. pag. m. 239.* Ergo nec *Astrologus* absolutè aliquid hac de re prædicere poterit, cò quod hic soli D E O cognitus, & præcipuè, ubi per modum beneplaciti agit, ex Ps. CXXIX, 16. quo loco non *Astra*, sed universalis D E I Providentia inducitur, secundum B. Meis. *Anth. disp. 15. q. 1.* Quod autem ad *Calvinum*, unicum ejus Fundamentum, si hypothesin absoluti decreti demas, est vox אלה Ps. XLIX. extans, quam de duratione explicat, verbum in nomen commutando, & generalem significatum cessandi, deserendi, ex Es. LIII, 3. Jud. IX, 9, 13. per specialem & consecutorium exprimendo. Ab orthodoxa parte stant, *Aug. l. 6. de Gen. ad lit. c. 17. & P. Martyr. Class. 1. LL. CC. c. 11. §. 23. p. 73. B. Lutherus, aliq.*

§. 26. Beatitudinem seu felicitatem terrestrem, ex Psal. CXII & CXXIX alii exponunt de signis gratiæ divinæ spiritualibus, cò quod piis in terra rarò halcyonia eveniant. Sed contra contextum, qui benedictionem hanc terræ voce restringit & cæteris beneficiis jungit, ut vix videam, quomodo hisce ad spiritualia perveniri queat. Cæterum Vox אלה, Chaldæis אלהא vel אלהא Jer. X, 11. ut Homonymiam mittam, quâ pro statu, globo terrestri, tota mundi machina &c. ponitur, ratione etymii variè derivatur. Sunt qui ab Arabico אלה humilem & depressum esse, quomodo אלה אלהא quod altum & excelsum esse, & אלהא ab Æthiopica voce אלהא mifit, derivant, Vid. D. Tob. Maj. אלה in Exerc. d. Nat. Angel. §. 221. Sunt, qui ex אלה & אלה deducunt, quasi stet, non currat, D. Jac. Mart. uñ cu ægyptiis disp. 4. Colleg. Antibecan. Quam Litem, ut meam non facio, ita radices Ebræas si haberi queunt, exteris præfero. Cum enim Ebræa Lingva antiquissima, vi nominum & interpretationum, & ante Babylonicam confusionem omnibus familiis communis, vix adduci possum, ut ver-

ut verba Ebraica ex aliis Lingvis desumpta credam, quin potius pro eorum parte militem; qui Dialectum Ebraicam à propioribus & remotioribus Gentibus magis vel minus receptam esse afferunt, ut ex inductione Lingvarum Arabicæ, Syriacæ, Chaldaicæ, &c. patet. Et *hoc modo* distinctionem illam probō, quā distinguitur inter inusitatam radicem *absolutam* talem, quæ in nulla Lingva usitata reperitur, & *in certa Lingva*, ut pro vera radice ex alia Lingva sumenda sit allusiva, quæ propter cognationem idiomatis & regionis propinquitatem idem fere significet; ut terra humilis, cœlum altum dicatur, ex *Proph. XXV, 3. Conf. Drus. l. 15. Observ. c. 20.* Nec obstat, Moysen non ante, sed post confusionem scripsisse, cum nec sic mutationem Sanctæ hujus Lingvæ credam accidisse, ob convenientiam ante-diluvianorum nominum cum post diluvianis, identitatem idiomatis historici & legalis, *Rung. in Ex. 20. pag. 1017.* & diligentem Patriarcharum curam quā missionem cum non-Ebrais, *Gen. XXIV, 3. XXIIIX, 7. cum XXIII, 4.* Idem etiam dico de tempore servitutis Ægyptiacæ, motus vel unico Moysis nomine, non Ægyptiaco, ut vult, *Joseph. l. 2. Antiq. c. 5. & D. Maj. c. l. §. 70.* item *Rivet. in Ex. 2. p. 40.* [nisi quod hic *מִצְרַיִם* Ebraum Ægyptiaci nominis expositivi dicat] sed Ebraeo, apud *Excell. D. Schmid. diff. d. Leg. moral. §. 13.* Nec inusitatum est, Vocabula contrarium à radice inferre sensum, quod Latinis & Græcis familiare: aut interrogationem negativè exponendam esse, ut *אֵינִי רֹכֵץ* sit, quasi num curret? quia stat, quā ratione etiam fundatam canit *Psaltes, Ps. CIV, 5.*

§. 27. Et non concedes cum animæ inimicorum] Remotione contrarii affirmativam Ebræi strictim urgent, ut Ps. LXXXIII, 2. Zeph. III, 2. Joh. I, 20. Rom. IX, 1. *D. Glass: l. 6, p. 286.* & αὐξήσῃ innuunt, præsertim habito respectu ad animum loquentis, & hic deprecantis, particulâ הן apud *Buxdorff. Thes. Gramm. p. m. 209.* Genus Phrascos ὡς ἀδιδόνα ἡνὰ εἰς χεῖρας (Ebr. נפש Chald. ܢܦܫ Lub. ברעור in den willen) ἐκ θεῶν. verbis

verbis effectivis & pro insignis potestatis elargitione accipi-
 endis constat, ut monet *Franz: c. l. Or 24.* & scriptura appro-
 bat, *Gen. XX, 6. Ps. XVI, 20. cum Act. II. 27. Ap. XIII, 7.* sæ-
 piusculè à Spiritu S^o. adhibitum, *Ps. XXVII, 12. & alibi.* Con-
 fer, *Flac. in Clav. V. ANIMA. Marloratus in Theff.* Metalepsin
 hic agnoscit, quatenus anima vel libidinem, *Brent. in h. l. l.*
 delectamentum *Bez. l. voluntatem, & Consilium Ar. Mont. de-*
 signat, ubiq; verò odium exaggerat inimicorum, cædem &
 mortem alicujus anxie desiderantium & anhelantium; cui
Chaldeus Autoritatem, *LXX* potentiam addunt, qv. dicas;
 potentiori ad Libitum concedere seu promittere. *Permissio* hæc
 est non-impeditio coactiva, cum vi impedire posses. In-
 terdum dicitur *Traditio*, præsertim consequente DEI Volun-
 tate vindicativa accedente, ut *Rom. I, 28. cum Act. XIV, 15.*
 quanquam aliàs *ᾠδὴ χάριτος* à *ᾠδὴ δόξης* distingvat, *Affelman-*
nus disp. d. pecc. §. 25. & rectè quidem, quatenus formaliter
 spectantur. Verùm cum ista de Permissione doctrina huc di-
 rectè non spectet, manum retraho, & postquam Davidem
 peccati reum & amore populi servandi, fiduciaq; in gratiam
 DEI, flagrantem ex *II Sam. XXIV, 14. cum Syr. II, 20.* alle-
 gaverò, Verba *Pellicani in h. l.* Scopum præsentem tangentia
 audire lubet. Sic autem scribit: *Anxius David in tam dura*
Electiois conditione amplectitur plagam omnibus equalem.
Cogitans enim Rex de fame eligenda, facile intellexit, ea non
se, sed alios anxios, quia facile sibi frumenta suppeterent,
ne quacunq; inopia premeretur; in bello quoq; fortissimis viris
supari posset, vel domi recludi, alius periculo expositis. Ti-
morem ergo Pestis omnibus equalem elegit, & manum Domini
Clementiorem, jam deniq; expertus hominum crudelitatem &
intractabilitatem in persecutione Saulis & Absolom. Pestis
autem ex Voluntate tantum pendet clementissimi DEI, quam
naturali via eradere nemo potest, sicut in fame & praliis, po-
tentiores facile sibi proficere possunt, juxta humanam existi-
mationem,

mationem, cum omnia subsint nutui divino, tam gladius quam
fames. Hactenus ille.

§. 28. Ad lectum cum Christo descendo, non quietis,
quæ Bedæ glossa est, sed dolorum & langvorum, quales de par-
turientibus dicuntur & hæmorrhousia laborantibus, Lev. XX,
18. Gr. ὀδυῶναι, Rom. IX, 2 & Ierosolymā vastatā, Thren. I, 13.
& de iis, qui vel animi vel corporis morbo decumbunt: ut,
amantibus Cant. II, 5. & mœrentibus Nah. III, 19. Jer. XIV,
17. Conf. Dan. VIII, 27. II Reg. I, 2. *Ravanella* p. 1. *Bibl.* p. 906.
de variis exponit calamitatibus, forsā, quia infirmitates ad-
duntur, & in lecto decumbere ægrotorum quidem primario,
non tamen de essentia morbi præcisè est. Refocillatio, aut stra-
ti versio non est humanæ quietis conturbatio, ut Beda vult,
& quō Chaldeus inclinatur, sed consolidatio potius, ex natura
promissionis. Et autem עזר fulcire, & metaph. opem ferre,
Lutb erquiffen / *Pisc.* erhalten / *stärken* / de verbo DEI dicitur,
Ps. CXIX, 116. cuius respectu, Chaldeus hic addit: מִיְמֵי
verbum DEI ipsi in lecto apparituum, nimirum efficaciter ad
consolandum. ib. 25, 92. vide I Reg. XIII, 7. Prov. XX, 28.
הִפְּךָ convertere est, vel mutare, sive bene, sive malè sumatur,
modo semper ad utrumq; respiciat terminum, ut videre est,
ex II Par. IX, 12. Ps. LXXIIX, 9. Deut. XXXII, 20. quicquid
sit de enallage præteriti pro futuro, Ps. I, 1, 2. *D. Glass Phil.*
S. p. 736. De restitutione sanitatis itaq; Christum loqui, quis
non videt, non de Recompositione Lecti ad molliorem Cu-
bationem. Sin autem placidam mortem intelligas, Vox strati
non repugnabit, etiam de occubitu finali adhibita, I Sam.
VII, 12, ubi Lutherus; Wenn du wirst mit deinen Vätern schlaf-
fen seyn; nec quæ supra §. 19. diximus, [cū ad placida (non di-
co beata) mors præcisè neq; juvet beatitudinem æternam,
II Reg. XIII, 13. & XIV, 29. neq; contraria noceat, I Sam.
XXXI, 2. II Sam. III, 34. utut illa pro magno beneficio repu-
tanda, & quotidie à DEO petenda, *Matth.* VI, 13.] nec Con-
textus

textus, si Passionem Christi, versui huic immediate jungas
& sic fidem supponas, ex §. 17.

§. 29. Et haecenus prima pars Psalmi PROMISSORIA,
quam dum devote meditor, & beneficia ejusmodi corpora-
lia impiis ferè propria, pro redhostimento tamen piis pro-
missa, invenio, tantum abest, ut Judicia divina posthabeam,
quin potius mirer, *Sortem piorum in his terris tam infelici si-
dere gaudere*, & beneficia Pietati promissa tam promiscuè
apud impios divinæ gratiæ vix capaces, poenis verò dignissi-
mos, offendi. Quæstio hæc jam pupugit Davidem, Psal.
XXXVII & LXXIII. Salomonem Eccl. VII, 16. Jeremiam
XII. Malachiam III, 15. aliosq;. *Ethnici*, qui omnia externa
dimetiebantur felicitate [& quorum hac in parte *simi sunt*
Pontificis, externam Felicitatem Notam veræ Ecclesiæ dicen-
tes, *Bell. l. 4. d. Eccl. mil.*] fortioribus tribuebant Diis, II Pa-
ral. XXIX, 23. I Reg. XX, 23. Es. XXXVI, 18. quò & spectat
factum Romanorum, cujusq; Gentis à se victæ DEOS in Ur-
bem recipientium & eosdem, si Gens à fide desciverat, pla-
cantium, ut passim legere est apud *Livium, historia Romana*
Bibliothecarium. Verum inter Christianos, quæis

De meliore Luto finxit præcordia Christus, quiq; solum
& unicum S. Scripturæ filium sequuntur, aliæ rationes, & caus-
sæ in promptu sunt, quarum quasdam saltem, brevitatis Studio
tangam. Sunt ex triplicis differentiæ, *vel DEUM, vel pios,*
vel impios respicientes. DEUM quod attinet, occurrit 1) *ut*
bonitatem & Longanimitatem suam comprobet, Rom. II, 4. ubi
nota, voce *πλεονεξία* abundantiam summam & largam exprimi;
cum IX, 23. XI, 33. Eph. II, 7. & referri ad Rom. I, 20. cum
Act. XIV, 17. dum operibus divinis DEUM commonstran-
tibus, varii generis beneficia annumerantur. 2) *ut impiis ad*
querendum DEUM aurem vellicet. Act. XIV, 16, 17. ubi quod
prius dicitur; DEUM fuisse gentes vias suas ingredi, non ali-
quam DEI incuriam affert, ac si cum illo Patrefamilias pere-
grè

grè profectus, hominem in manu consilii sui reliquerit, ut *Peycerus ille Præadamita Syst. Theol. l. 1. c. 5. p. m. 17.* exponit, in providentiam & gubernationem DEI injurius, & à Paulo ib. 15, 17. refutatus; nec universalitatem vocationis restringit, & Gentibus ante natum Christum in totum denegat; *secundum Molin. c. 39. Anat. §. 16. & Polan. l. 6. Syst. Theol. c. 32.* contra notitiam DEI in visibilibus mundi propositam, Rom. I, 29. propriam conscientiam, II, 15. Ecclesiæ celebritatem & conversorum exempla; unde à nostra ignorantia ad omnem rei negationem, non valet seqvela: sed negat saltem solennem vocationis modum, quo Judæi fruebantur, Ps. CXLVII, ult. de quo §. 2. dictum. *Posterius* paedagogicum est, ad impetrandam sufficientem cognitionem, acquirendi viam ad finem ultimum, seu æternam salutem, Rom. I, 18, 24. cum II, 7, 10. cum paedagogicus hic modus immediate sufficiens ad obtinendum finem ultimum non sit [quod *contra Armin. ad Art. XXXI. fals. impos. art. XV. p. 124.* noto, statuentem: *naturam non omni destitutam esse gratia*, scilicet ad Christum ductrice] sufficiens tamen ex instituto & intentione DEI, ad homines ad sufficientem cognitionem & apprehensionem finis ultimi, deducendos, Act. XVII, 27. quæ verba sunt. *Excell. Hülsin. suppl. brev. Theol. c. 8. §. 5, 6, 8.* 3) *ut eos ἀναπολογήτως reddat*, Rom. I, 20. non casualiter, sed *eventualiter*, ob ignorantiam juris voluntariam, & affectatam, cum contemptu conjunctam, qualis de Judæis dicitur X, 3. & quemadmodum diviti epuloni eveniebat, Luc. XVI, 25. ac DEUS vasa iræ à seipsis præparata tolerare dicitur, Rom. II, 5. & IX, 22. non præparare, quod Calvinianum, *Piscat. in Not. ad amic. Collat. Vorst. f. 28. p. 69. Conf. Joh. XV, 24. Es. V, 4.* 4) *ut pios in hac vita paternè castiget*, quo respectu etiam crux malum medicinale vocatur, Es. XII, 1. & *exploret*, num apti sint ad cælestem beatitudinem, II Par. XXXII, 31. Gen. XXII, 1.

§. 30. PII itaq; de fragilitate & peccatorum reliquiis admonen.

monentur, Ps. XVI, 7. Ebr. XI, 34. II Cor. XII, 9. ad vitam æternam desiderandam & preces ardentiores fundendas instigantur, Rom. VIII, 23, 26. [ubi expressè infirmitatem & Spiritum *ἡμῶν λαμβάνοντα*, h. e. quasi manu juvantem labentes, describit; desiderio supponit spem, quam prius deduxerat ex experientia, hanc ex patientia & afflictione, V, 3] & tandem Martyrio glorificant Christum, Act. X, 42. cum Luc. XXIV, 47. & Act. XXII, 20. Conf. Joh. XIII, 32. Ps. CXVI, 15. I Sam. II, 30. Nimirum, quia turpe est, *secundum Bernard. Serm. V. d. omnibus sanct.* membra esse delicata sub spinoso Capite. Si Caput spinis coronatum, tu certè non in rosis vitam perages. IMPII deniq; altioris intelligentiæ admonentur, de quærendo beneficiorum horum Autore, Act. XIV, 17. juvando proximo, Dan. IV, 24. considerandis egenis & adversa pro Christi nomine volenter ferentibus, I Cor. I, 26. & tandem [si renuant & oblata mediâ à se repellant] de propriæ conscientiæ dictamine, Rom. I, 20. Luc. XVI, 20, 25, 29.

Cap. III. de Christi patientis oratoria in genere, & interna passione in specie.

§. 31. De Christo, quod jam monui, specialiter hanc mediâ Psalmi partem dum interpretor, *Oratoriam querelâ*, & misericordiæ divinæ implorationem cum nefariæ malignantium nequitiae enumeratione junctam, cum *historia Evangelica* consentire statuo. Huc enim interna ejus passio, Matth. XXVI, 38. auxilii divini imploratio, 39. peccati onus, Rom. VI, 10. Mortis Christi ab hostibus juratis desiderium, Joh. XI, 49. Insidiæ, Matth. XXII, 15. 35. Conspiratio, XXVI, 3. Maledictio, 65. Luc. XI, 15. irrisio, Matth. XXVII, 40. Amici nequissima vafrities, Joh. XII, 6. teterrima proditio, Matth. XXVI, 50. Luc. XXII, 48. *Enecatio & resuscitatio*, Marc. XVI, 6 & *justissima*

stissima ultio, à Christo interminata, Matth. XXIII, 38. Conf. Ps. LV. & LXIX & Ec. LII. & hæc omnia hoc loco ita profert Christus, ut *partim* orando conqueratur de interna & externa suâ Passione, ab inimicis Lingva, oculis & animo infelicibus, & amico proditore; *partim* lamentando gratiam & auxilium divinum denuò invocet, & quia DEUS, ultionem interminet.

§. 32. Quæ omnia tamen, antequam sub incudem revo-
co, prius explicabo, quid de illa assertionem statuendum, quâ neo-
Arriani *Christum in officio mediatorio constitutum pro seipso*
orasse volunt. Nimirum falsò illâ præsupponi, *vel Christum*
sub Lege constitutum, cujus tamen Dominus est, etiam quâ ho-
mo, Marc. II, 28. ob plenitudinem divinam carni personaliter
unitam; nisi & dicere velis, Christum, qui per se debitor legis,
pro se, non pro nobis satisfecisse legi. Nec obstat, quod homo
aut Judæus, cum DEUS simul. Nostri vice legem implevit,
maledictionem sustulit, ex Gal. III, 13. *contra Piscatorem*, iis-
dem argumentis activam Christi obedientiam nobis surripere
annitentem; *Vel ex indigentia opus habuisse*, dum & sic Perso-
næ Christi injuria fieret, quæ utut inanita, non tamen nudè hu-
mana facta I, 14. qui scopus præcipuus Socinismi, *Ostior. Inst.*
Germ. c. 7 & 8. Orabat itaq; Christus, quatenus nostram su-
stinebat personam, non ex indigentia, sed *ὁικονομία*, II Cor. V,
15. nec DEO Patri aut æterno decreto repugnat, sed ostendit sal-
tem, quid naturaliter vellet, si fieri posset, & quid actu velit,
quæ verba sunt *D. Dannhaw. bod. pb. 8. p. 472. Conf. Dam. l. 2.*
O. F. c. 18. & D. Feurb. fasc. 4. diff. 7. §. 23. p. 334.

§. 33. Ego dixi] h. e. firma mente mecum statui, Ps. CXVI,
14. XIV, 1. oravi XL, 8. XXXI, 15 cum 18. ubi *לֹא אֶמְצָא* per *אֶמְצָא*
exponitur, & h. l. formalis ratio precationis, cum repetitione,
v. 11. recensitis hostium malefactis, idem supponit. Ego non est
alterius saltem naturæ, vel affectûs, sed *personæ*, quemadmo-
dum exponitur, Matth. XXII, ult. ut præsentia Christi sub-
stantialis confirmativum, v. 18, 19. contra *Calixt. d. Autor. script.*

p. 2. §. 3. Christi à spectris separativum, Luc. XXIV, 39. Veritatis Christi resuscitati comprobativum, ib. & veri Messiae demonstrativum, Joh. IIX, 24. X, 24. Ultramq; igitur infert naturam, non solum D. cui repugnat lamentari, pati, quia spiritualis, IV, 24. nec solum H. cui repugnat recipere & expiare peccata, Psal. XLIX, 8, 9. quia *secundum utramq; Mediator noster est*. Et peccata nostra sufficienter expiavit totus Christus, qui peccavit DEO, II Cor. V. 14. h. l. §. 5. totus itaq; mediatoriè orat. Sic enim unicus Filius DEI, Mediator DEI & hominum factus est, cum verbum DEI, DEUS apud DEUM, & Majestatem divinam usq; ad humana deposuit, & humilitatem humanam, usq; ad divina subvexit, ut Mediator esset inter DEUM & homines, homo per DEUM ultra homines, ut D. Augustinus in Ep. ad Galat. loquitur. Nec alterutram excludit Paulus I. Tim. II, 5. dum Mediatorem hominem dicit, ob mysterium passionis, non D^a. N^a. exclusionem, quod Bellarminus vult l. 5. de Christo c. 1. & cum eo Lomb. l. 3. Sent. d. 19. nec quasi saltem H^a. mediatione functa sit, à D^a. autem efficacia fuerit; quod Fricius ille Modrevius Socinianus Polonus lib. d. Mediat. apud D. Maj. c. l. §. 108. decernit: cum hæc contra unionem personalem, idiomatum communionem, actûs Mediatorios, Act. XX, 28. & infinitum valorem unius Mediatoris ἀντὶ πάντων dicantur. Et quomodo verba sua salvaret Christus, si D. N. excludenda foret, Joh. IIX, 24. nisi credideritis, ὅτι ἐγὼ εἰμι, moriemini in peccatis vestris. Ubi ὅτι ἐγὼ Deitatem supponit, si cum §. 23. jungas, Messianum officium, si §. 26. & 28. addas, contra Andr. Osiandrum. Conf. Rom. IX, 5. Si deniq; H^a. N^a. nil nisi instrumenti vicem tribuas, numne vel consequenter Naturas solves, idiomata communicata negabis? Aliud est organum se junctum, aliud unitum; aliud unientis proprietatibus utens, ut alienis, aliud ut appropriatis. Simile animæ & corporis personalem unionem maximè quidem illustrat, totam vix exhaurit. Mysterium est. Humanam Naturam elevatam, omnipotentem dictam, ad Miracula expressè

preſſe adhibitam qui negat, Spiritui S. contradicit, Matth. XXII, 18. Eph. LII. 20. Act. X, 38. & alibi. Ubi poſtremus locus miracula tribuit Chriſto, quatenus circumvixit; *contra Drey. in Exortat. p. 409. & 411. Conf. D. Hülfm. in Kalix. Geſch. Wurm/in ungefahr. Entwurff d. Chriſto n. 3. Dn. D. Dannb. hod. pb. 8. p. 463. D. Fridl. p. 3. Fl. Theol. p. 103. & Polan. l. 6. Syn. Theol. c. 27. p. m. 430. I.*

§. 34. Domine miſerere mei.] Miſericordiam divinam implorat, internas animæ anguſtias externis paſſionibus præponens, & recte quidem. *Beda* ita hæc verba exponit: *Hoc* [quod ſc. DEUS omne ſtratum, quod homo ſibi ad acquieſcendum in eo, elegit, amaritudine conturbet] *intelligens, dixi: Verum eſt, punis merentes, unde dixi, Domine miſerere mei, ure, ſeca, ſtratum verſa, animum verò malè merentem ſana: quia ego peccavi tibi.* Et poſt pauca: *Quia omne ſtratum, ubi homo acquieſcit, DEUS verſat, ego ſolus me firmum dixi, qui miſeriam in me reciperem.* Quæ verba, utut tandem in eventu huc conſentiant, de reliquis tamen ex ſuperioribus dictum eſto, ubi ſtratum vertere non quietis turbationem, ſed ſanitatis reſtitutionem expoſui, eò quod non dicatur, אֶת - חַלִּי, ſed ſaltem בְּחַלִּי non in infirmitatem vertere, ſed in infirmitate, habita ratione termini *à quo, non ad quem.* Cæterum conſentit hæc in parte cum Pſ. LV, 1. *Auſculta DEUS precationem meam & ne te abſcondas ab Oratione mea.* Nimirum non ex indigentia miſericordiam implorat, ſed noſtram perſonam agens, ex diſpenſatione certa liberari deſiderat. Hinc etiam eſt, quod Auguſtinus pleraquæ huius Pſalmi ad Chriſtum applicans, cum in Perſona totius Eccleſiæ locutum eſſe, quæ *ſc. confidi* x. 10. ſtatuit, & Flacius Eccleſiam Pſalmi huius Pſalteriam dicit.

§. 34. Sana animam meam] Verba hæc oppono i) iis, qui corpus Chriſti exanime ſtatuerunt, ut Arrianis & Apollinari Epifcopo Laodicensi apud Epiphanium, cum CARO etiam totam H. Naturam deſignet, præſertim apud Ebræos, ut latè de-

monstrat, *Dn. D. Bannh. c. l. pb. 5. p. 307.* & λόγος H. Naturam veram assumerit, utut non personatam, eò quod alias duæ Personæ fuerint, non una, *D. Carpz. in Syst. Theol. Matth. XX, 28.* 2) *Socino p. 3. d. Serv. c. 16.* & *Bellarmin. l. 4. d. anima Christi c. 8.* Christum non sensisse dolores infernales, scribentibus. Verum, quid S. Scriptura dicet? Quid de Redemptione & salute nostra fiet? falsa est utriusq; hypothesis de merito nostrorum operum, & finali desperatione, quasi essentiali infernalium cruciatuum. Quorsum enim dolores animæ, *Matth. XXVI, 37.* & *Marc. XIV, 33.* enarrata, λύπη, ἀδημονία, & ἐκ-
 θύβησις, adeò, ut in terram prostratus, sanguineum sudorem, supernaturalis & spiritualis passionis sat clarum testem, sudarit, & iram DEI sentiens [*contra Adam. Coniz. in Matth. XXVII, 46. q. 2. §. 9.*] Misericordiam DEI inclamarit, pro calicis aversione, seu animæ sanatione. *Conditionaliter* petit, non inscius, transitum calicis ipsi fore denegandum. Sanationem petit *metaphoricè* talem, qualis est à peccatis & ipsorum poenis, *I. Pet. II, 24.* ex *Es. LIII, 5.* *Ebr. XII, 13.* & quo modo DEUS dicitur נאם Israelitarum. *Hos. XI, 3.* ratione scilicet Jugi humani Regum Judaicorum & legum ac sacrificiorum, (quæ funes amoris) Messiam adumbrantium. Vide *Psal. CIII, 3.* & parallelum locum *LV, 5.* qui maximorum horrorem meminit & dolorum cordis, h. e. maximorum, *Gen. XV, 12.* & infernalium. *B. Lubb. in Ps. XXII.* & maledictionis, *Gal. III, 13.* 3) Veritatem & acerbicatem passionis Christi nobis suffurantibus, quos inter *Hilarius & Smalcius* qui d. *divin. Christi c. 23.* Christum passurum corpus suum mutasse statuit. Cogitent heroem invictissimum, qui jam puer נאם dictus, *Jer. XXXI, 22.* *Dorsch. diff. 3. Pent. §. 17. p. 119.* sciant dolores animæ inenarrabiles, *Psal. XXII, 2.* Maledictionem, *Gal. III, 13.* & æternam mortem, utut propter personæ patientis conditionem non æternam durantem, *Phil. III, 10.* *I. Pet. III, 21.* *D. Calov. Soc. persf. p. 480.* verè & propriè a Christo esse exantlatos, à quibus & resusci-

tatus

tatus dicitur hic *Y. II.* ubi *Chaldaus* notanter addit *עַל מַעֲשֵׂי* ab infirmitate mea suscita me. 4) Satisfactionem Christi in dubium vocanti, *Socino c. l. c. 4.* vi consequentia de veritate & gravitate Passionis ad satisfactionis perfectionem, de qua statim.

§. 36. Quia peccavi tibi] *D. Tarnovius l. l. Ex. bibl.* adverbative per, *quamvis peccavi tibi*, reddit, [licet quia h. l. ubi objectivum sensum praefendum censeo, & de Christo expono, non adeò commodè.] *tum* quod non peccatum nisi per accidens, sed poena ac miseria hominis extus DEUM moveat, *tum* quia alias majora peccata majorem gratiam causaliter elicere, contra *Calvin* in *h. l.* Notentur autem 1) Dicit hic à Christo: *peccavi tibi*, quod à Davide *Pf. LI. 5.* Tibi soli peccavi. Peccare DEO dicitur, vel ratione adjuncta peccatorum occultationis & divinae omniscientiae, & hac ratione vertitur fūr dī. Sic *h. l. Chaldaus*, & in *Pf. LI. Balduinus*, *Piscator* & *Kimhi*, ut *לְפָנַי* sit ac coram te solo. Sic *Susanna*; grave est in oculis Domini peccare. Vel ratione objecti laesi, quod Lex DEI & severum judicium, etiam contra mundum absolventem, seclera vindicando condemnans. Sic *Lutb. an dī* / & *Italus*: *transgressus sum solam legem tuam, in omnibus, quae male feci, etiam contra meum proximum; unde tu Solus Judex meus.* Hinc vertit *Piscator wider dī* / *Excell. D. Heinrichi in Christiano suo diss. 3. §. 5. p. 233.* Maximè Soli. Utrumq; significatum arripit *Muscul. in b. l. p. 398.* Vel ratione Judicis Regem judicantis, qui solus DEUS, *Calv. in Pf. 51. p. 249.* vel tandem ratione privati respectus, quæ *Socini* explicatio est, DEUM ut privatum inducens, exinde remissionem etiam citra meritum Christi possibilem probaturus, sed falsò, cum aliud sit, peccatum tantum in DEUM committi, & DEUM esse privatum. Mihi secunda arderet sententia, *tum* ratione subjecti lamentantis & ad Tribunal divinum constituti Christi, *tum* ratione objecti peccatis ultimatò laesi, qui DEUS, *Es. LIX. 2.* *tum* ratione judicii di-

vini

vini, cui satisfaciendum, ut nos à poenis peccatorum liberaremur, Matth. XII, 34. Non enim tortor Diabolus, sed Iudex DEUS accipit precium, Rom. V, 10. 2) Verba hæc non esse cum subiecto combinanda citra respectum imputationis, nisi ex Sanctissimo, Dan. IX, 24. velis efficere peccatorem, quod blasphemum. *Scholastici* quidem variè disputant & operosè probant; Christum non potuisse peccare quia H. N. sed rationem reddituri mirum in modum fluctuant. *Bellarmino* l. 4. d. A. gr. & stat. pecc. c. 15. est B. Virginis à peccatis immunitas; *Estio* in l. 3. dist. 12. §. 3. Visio immediata τὸ λόγος & beatifica fruitio; *Volkelio* l. 4. d. Verb. rel. c. 21. externa protectio; verissimè nobis & in utero Mariæ sanctissima H. N. formatio, Luc. I, 35. & hypostatica unio est, ex II Cor. V, 19. Col. II, 9. adeò ut etiam firmiter credamus, statuentes, totam hanc questionem insipienter & impiè disputari, & fundamenta certitudinis revelationum divinarum & fidei his incumbētis ac consolationum subverti, quod accuratissimum accurati Theologi *Dorsch*, diff. 7. Pent. §. 7. p. 253. Judicium est. Ad orcum itaq; *Episcopus* resp. ad def. *Cameron*, c. 13. assertivam prolixè probans; siquidem, qui potuisset peccare, potuisset & damnari. Vid. *D. Fridl.* p. 3. Fl. Theol. p. 94.

§. 37. 3) Neq; huc referri potest Paulus, Rom. V, 12. nec includi Christus, quia non Φιλάνθρωπος, sed ἁνθρωπῆνος, massa humana à S. S. purificata, Luc. I, 35. nec secundum naturalem cursum natus, occasione verò peccati consideratus, & à Lege Adamigenis ob peccatum datà exemptus. Plura habet *D. Dannb.* c. 1. ph. 8. p. 407. 4) Christum quidem de peccatis conqueri, concedo, non tamen de propriis, sed imputatis & quasi propriis. Hinc ut maximus peccator describitur, Joh. I, 29. imo peccatum ipsum dicitur factus, II Cor. V, 21. scilicet divina imputatione & debiti nostri, quæ peccata in se suscepta, ratione. Quam imputationem dum *Smaltz.* ref. *Frantz.* disp. 4. negligit, & de Christo ut peccatore tractato, ut talis non fuerit, explicat,

plicat, causa cadit, & divinam Justitiam lædit. Opponit autem Apostolus cit. I. non nosse peccatum, & factum esse peccatum, non - inhx̄sivè peccare, & imputativè peccare, innocentem, & solventem, Ps. LXIX, s. Sanctissimum, & maximum peccatorem, quæ tamen aptè combinat λογισμῶ non humano sæpe fallaci, *Estius in h. l.* sed divino. Hujus λογισμῶ respectu etiam fit, quando omnes mortui dicuntur absolutè, II Cor. V, 14. non mortui peccatis, quæ phrasis renovationem importat & fidem supponit; ut mors Christi reconciliatoria & acquisitiva eò magis eluceat, I Cor. VII, 22. Hinc *Beda in h. l.* non in aliquo peccavit ipse, quia solus sine peccato extitit, sed poenam, ac si ipse peccasset, pro peccatis nostris pertulit; & Ps. LXIX, 7. DEUS tu nosti insipientiam meam, & delicta mea non sunt abscondita à te. Peccatorem dixi, non *Filium Diaboli*, imputativè, non inhx̄sivè, nec preelectivè aut nefariè talem, Joh. VIII, 44. Confer de hac materia *D. Feurb. fasc. 2. diff. 5. §. 25. D. Dannh. bod. ph. 10. p. 768. & D. Calov. Socin. profl. sect. 6. q. 7.*

5) Indefinitè Christus dum loquitur; PECCAVI, non tantum Originale, quò vox Ebræa נשנא, quæ errorem non malitiosum supponit; sed & actualia includit peccata, ob generalitatem dicti & loca parallela, Ps. LXIX, 5. & LV, 4. ubi נשנא deolvere super aliquem iniquitatem, clarius nostrum נשנא exponit, utut *Calvinus in c. l.* ex falsa hypothese de Autore Psalmi, contradicat. Omnium personam sustinet, quia omnium nomine patiens, Es. LIII, 5. omnium peccata portat; infantum, *contra Ostor. instit. c. 33.* & adultorum, I Joh. I, 7. etiam finaliter impœnitentium, eò quod hæc impœnitentia formaliter sit ipsa non apprehensio meriti Christi, spectata quæ extremum vitæ נשנא, cum homo in actibus præcedaneis utiq; sit convertibilis. Deinde satisfactio & ejus apprehensio distincta sunt, nec illa hanc, utut hæc illam necessario ponit, nec hæc negata illam statim tollit, aut illius frustraneitatem infert. Finis enim primarius satisfactionis Christi est satisfacere justitiæ DEI &

E

peccata

peccata mundi luere, Luc. XIX, 20. Rom. V, 12. Joh. III, 11. & hominibus salutem mereri, ordinatè, quatenus credunt, & meritum Christi sibi applicant, III, 16. *Steinius p. 1. Fraternit. p. 360.* Hinc non video, cur *Molineus c. 28. Anat. p. m. 178.* adeò reformidet statuere, Christum pro jam damnatis, aut pro Juda mortuum esse. Confundit nimirum actum & fructum mortis Christi; intentionem Christi generalem & ipsum salvandi actum non absoluto DEI decreto, sed hominum vitio particularem, Es. LXV, 2. peccatorum non imputationem universaliter acquisitam, & solis Electis particulariter applicatam, Act. X, 43. Sic & antequam passus est in carne Christus, passio ejus profuit, & profuisset omnibus, nisi rejecta fuisset, Gen. XXII cum Joh. VIII, 52. Ebr. XI, 19. Gen. XI, 6. cum Rom. IV, 3. II Cor. V, 19. *D. Lyser. Trifol. relig. diff. 2. §. 24.* Tradidit Judas Christum, qui se pro Juda tradidit, I Tim. II, 4. Ebr. VI, 4. II Pet. II, 1. ut servaretur, nisi desperasset, adeoq; non ex absoluto decreto, sed propria culpa reprobatus præscientiam divinam sic in se implevit. Confer *B. Meisn. 2v. vexat. q. 3. Dannh. c. 1. ph. 12. p. 994. Feurb. Synt. 1. p. 2. diff. 1. §. 17. p. 268. Sc. D. Calov. p. 1. Inst. p. 519. & D. Hülsm. in Calixt. Gewiss. Wurm in unges. fehl. Entwurff/ art. d. Christo, n. 6. aliosq; 6)* Hinc & satisfactionis Christi veritas, contra *Socin. p. 1. d. Serv. c. 1.* & perfectio contra *Bell. l. 4. d. pæn. c. 1.* nostra opera merito Christi affluentem, patet, cum obstant Personæ sanctitas, pretii infinitas, & scripturæ asserentis autoritas. Quæ omnia sufficienter deducta legis apud toties citatum, *Dorrib. diff. 7. Pent. §. 17. sqq.* 7) Falsus & blasphemus est tandem servator Socinianus, dum eundem Socinus *p. 1. d. Serv. Christo c. 2. Smaltz. d. divin. Christi c. 23. & Cat. Racov. p. 323.* describunt, ut exemplar vitæ, nuncium salutis, præcursores resuscitandorum, datorem & curatorem vitæ, ἀγαθός & ἀντὶ ἀγαθός omnia. Paleas pro auro offundunt, satisfactionem dum omittunt, & nil nisi nostram obedientiam urgent. Et hæcenus interna Christi passio, ejusq; causæ,

causæ, nimirum, omnia omnium in universum hominum peccata in eum reposita & sufficienter expianda.

§. 38. Ut autem eò melius doctrina hæc intelligatur, opus esse judico, animadvertere, quid P. Molinaus Parisiensis reponat, in *Anat. c. 28.* ubi de hac mortis Christi efficacia universalis differens, eandem everfurus, propositionem hanc: *Christum esse pro omnibus & singulis hominibus efficaciter mortuum, ut non omnes salventur*, ut contradictoriam, illusoriam, insufficientem & vanam, amoris Christi contrariam, justitiæ divinæ & scripturæ everfivam, & intercessionis Christi adversam traducit. Verum, Arminio se opponit quidem, sed orthodoxiam profligare conatur. Nam [1] Æquum & justum est, ut §. 2. omnibus & singulis hominibus seu electis, seu reprobis reconciliationis morte Christi impetretur, eò quod absolutum decretum ens rationis Calvinisticæ & electio aut reprobatio mortem Christi non antecedant, sed in respectu ejus vel finaliter applicatæ vel repudiatæ consistunt, Joh. III, 16. II Cor, V, 19. Nam & mors Christi *dupliciter* consideratur, vel prout in Oculis hominum incurrit, & sic suo modo Iudæ & Iudæis crimen inuri potest; vel prout à DEO decreta oculis fidei consideratur, ad nostri reconciliationem facit. §. 2. *Illo modo* est mors simpliciter, *hoc modo* est mors pro nobis, etiam pro ipso Iuda. Sic enim differunt traditio Christi à S. S^a. Triade facta, Act. III, 26, Gal. II, 20. Luc. IV, 18. & à Iudæ ac Iudæis, Ioh. XIII, 2. Matth. XXVII, 1. *Illic* charitas, *hic* iniquitas. Conf. Aug. in Ps. XCIII, & de diversitate Actionum, D. Tarnox. l. 3. Exerc. bibl. p. m. 801. Ex quibus claret, quod qui Christum etiam pro §. 3. iis mortuum esse, qui mortis tempore jam damnati fuerunt, statuit, non vacui capitis sit, sed ipsam Spiritus S. mentem sequatur, & actum temporarium à valore seu fructu æterno accurate distingvat, ne utique separet. Patres in Christum credidisse & salvati dicuntur, Act. XV, 11. Ebr. IX, 14. nulla extra Christum speranda remissio asseritur XI, 14. cum Gen.

- III, 15. & Christus ab initio mundi in Sacrificiis V.T. mactatus creditur, Ap. XIII, 8. Huc typi & vaticinia in V. T. jam intellecta, Ps. CXIX, 105. Notandum autem, damnatos hic non spectari, quia damnati, ob Luc. XVI, 25. 26. sed quatenus in tempore conversionis adhuc constituti & convertibiles fuere, gratiamque ipsis oblatam vel repudiare vel non repudiare potuerunt. Tum enim dabatur liberatio possibilis, si passi fuissent applicare sibi media, nec Satanice verbum rejecissent & desperassent. Sic Judas suspendium cogitans adhuc convertibilis erat, ne utique in extremo vix suspensionis, cujus respectu jam damnatus erat. Eadem res est cum Pharaone, Caino, aliisque; Conf. Ebr. VI, 4. X, 26. & II Cor. V. 20. ubi *Mundum* pro electis poni nemo evincet, aut parallelum locum in sacris ostendet, quicquid sit, totum Mundum DEO dici reconciliatum, prout Christus verè pro totius Mundi peccatis DEO satisfecit, & sic quoque pro tum temporis damnatis. *Aliud* autem est, esse amicum DEI [affectu & effectu] quod fidem salvificam supponit, Joh. XV, 14. Matth. XII, 49. Gal. III, 26. & *aliud*, Christum pro eo mortuum esse, seu pro ejus peccatis apud DEUM satisfecisse. *Ille* Christum cum merito jam applicavit sibi, *hic* secus; *ille* justificatus, *hic* justificabilis, de quo Apostolus: κατὰ χάριν τῷ Θεῷ. Oblationem nimirum & applicationem omnibus Corinthiis intendens possibilem ac necessariam, etiam ei, quem in priori epistola Satanæ tradiderat, quosque impietatis I Cor. XI. reos dixerat, cum tamen καὶ Φύλον Calvinianum sit: *Electos gratia DEI non posse excidere.*
- §. 4. §. 39. [II] Quis autem diceret, DEO sic illudi? quis Religionem Christianam sic deridendam proponi, statueret? Omnibus hominibus meruit Christus remissionem, etiam Pharaoni & Judæ, & ut peccatoribus, & ut reprobis, modo convertibilibus, quia pro toto mundo mortem oppetiit, Rom. V, 14. ubi πολλοὶ *Ludov. Crocio in Synt. Theol. l. 4. c. 6.* sunt πάντες, cum Ez, XXXIII, 11. I Tim. II, 4. I Joh. IV, 14. Nec obstant arcana electio-

electionis non citra, sed in ipso merito Christi fundatæ, & super fidem exstructæ, vi Joh. III. 16. II Thess. II. 13. cum axioma: *Qualiter se habet in tempore salvatio, taliter se etiam habuit Prædestinatio.* Nec præscientia, res ut fiunt, non ut fiant præcognoscens, D. Scharff. l. 2. Met. exemplar. c. 10. Can. 10. nec præscientiæ & electionis junctura, cum illa absq; hac esse possit, nisi & peccata à DEO absolute eligi quis malit dicere, contra Piscat. Vol. 1. diff. d. Prov. §. 105 & 109. Universaliter Adamitis promittebatur Messias, Gen. III, 15. & ab eo tempore in typis mactabatur, & proderat etiam, antequam ipsa Passio erat; nullibi excluso Caino ejusq; posteris, utut illo desperante, his impiis. Nimirum *aliter* se habet intentio generalis & electio particularis. Ex *illa* fluit amor DEI generalis, omnium non tamen citra meritum Christi apprehensum salvandi, utut citra illud miserendi, Joh. III, 16. *Rejectio hujus gratiæ* accelerat iram, si finalis est, reprobationem, 1. 18. cum Ebr. III, 13, 24. Ergo neminem extra Christum *absolute* vel rejicit vel eligit DEUS, Rom. X, 21. cum XI, 13. ut potius etiam super his, quibus reconciliatio acquisita, *non quæ acquisita*, sed *qua contemtim rejecta*, ira DEI maneat. Nulla hic rescissio Actorum, nulla Testamenti retractatio, eò quod ipse sanguis Christi pro Iuda *ratione intentionis* effusus à Christo dicatur, Luc, XXII, 20, 21. & ipsa Justificatio seu actualis reconciliationis applicatio nihil aliud sit, quàm tectio peccatorum, Rom. IV, 7. ex Ps. XXXII, 1. quæ absente, peccata manent, nec teguntur, hoc est actu remittuntur, quia *ordinariè* non remittuntur, Rom. IV, 5. Ef. LIII, 11. II Cor. V. 14. Ordo enim divinus, utut à casibus specialibus & causis homini sæpe ignotis in totum liber non sit, non tamen vel hinc providentia divina caret, *aut* res præscitas necessitat, ab exemplo, Act. XXVII, 22, 31. *aut* gratiæ per meriti Christi acquisitionem, quia absolute & sine expressione habitudinis humanæ, nisi peccatricis, Gen. III, & XXII, promissa, negat; *aut* universalem annunciationem tollit,

lit. Extraneos quippe ad DEUM non raros conversos etiam sub V. T^o. fuisse, cum *Exeel. Calov. in dissert. Solenn. d. Unde & Christi Ante-Abram*. Nostrates docent, moti divinâ promissione, Gen. XII, 3. Constitutione XVII. invitatione, Pl. LXXVII, 1. & CXXVII, 2. exemplis, Gen. XX, XXIII, XXVI. & peregrinationibus Abrahami. Conf. Ex. XII, 38. I Reg. X. II Par. XXXVI, 22. Lev. XVII, 8. In N. T^o. nemo negabit, qui pensaverit loca, Matth. XXII, 19. cum Col. I, 23. *de quibus supra §. 2.* & hanc vocationem neminem posse impedire, verum est. Aliud autem est ipsa vocatio & alia vocationis continuatio atq; repetitio, ubi homines se indignos reddere posse, Christus & Paulus testes omni exceptione majores sunt, Matth. X, 13, 14. XXIII, 37. Act. XIII, 46.

- §. 8. §. 40. [III] Neq; sic evertitur meritum Christi, vicariè & plenariè satisfaciens, II Cor. V, 19. ordo saltem divinus intenditur, qui est; non si credant, ut *Molin. c. 27. §. 9. & Amyrald. pref. specim. animad. in Exerc. Spanheim. p. 4.* absoluto decreto excæcati, volunt, sed potius ut credant, quia à Christo vocatio universalis seu prædicatio, Gal. III, 28. ab hac fides, Rom. X, 13. reliquorum bonorum apprehensiva, II Cor V, 20. dependent. Et quamvis liberum arbitrium hominis post lapsum sibi relictum in spiritualibus nullum sit, nec his ita positum quicquam ei adjudicabitur, dum applicationem fidelem requirimus, & *de homine jam regenito*, nec Spiritus Sancti operationi reluctantem, loquimur. Sic *impugnantia* distat ab efficientia, passio à violenta coactione, homo à trunco, cupiditas audiendi à cupiditate audiendi verbum Dei, Act. XVII, 21. modò ne fides alicui absolute denegetur, quia & reprobi credunt, Luc. VIII, 13, & *fides ab essentialibus requisitis* non finalitatis adjuncto vera fides est. Hinc & nos docemus, Christum nihil impetrasse, quod non ordinariè applicare intendat, eò quod & in civilibus oblatio & receptio distent, & necessariò credendum sit, omnis peccati, etiam *actu non remissi*, impetratam esse à Christo remissionem,

missionem, vel potius remissibilitatem, nisi scopum Pauli velis negare, qui erat: *Reconciliatio applicata seu actualis hominum cum DEO*, II Cor. V, 20. Sed cum h. l. crudè ac nudè ponit impetrationem applicationis & applicationem impetrationis Molinæus? Certe quia prius membrum plura meruit nobis bona Christus, quàm applicationem, cum dicatur Christus divinæ justitiæ satisfecisse Ps. LXIX, 6. DEUM à nobis læsum nobis reconciliaſſe, II Cor. V, 14. Col. II, 14. Vitam reduxiſſe & mortem destruxiſſe, I Cor. XV, 55. & quæ alia beneficia ex triplici ejus officio ad nos redundant, ob Es. IX, 6. *ut*; pro nobis intercedere, Rom. IIX, 34, nos protegere &c. Ergo Christus non est præparator Socinianus, sed dator & collator salutis ordinarius, Joh. X, 27 quia via salutis antea occlusa cuivis jam reclusa *ſ. 9*, est per Christum. Per Christum, *inquam*, ne passio, mors & resurrectio Christi, cum omnibus, quæ pro nobis fecit, quæ fructum inde ad nos redundantem in vicem separentur, sed *arctè potius conjungantur*, juxta Apostolum ab ipso Molinæo hac in re orthodoxo citatum, Rom. VIII, 34. quia resurrectio totius operis redemptorii confirmatio, I Cor. XV, 14. Aliter autem ferres habet, dum de impiorum resurrectione loquendum an à resurrectione Christi dependeat, quam quæſtionem sufficienter resolvunt, *D. Feurb. fasc. 4. diff. 2. ſ. 78. p. 74. & D. Dannh. c. l. pb. 8. p. 522.* Tandem quod statum infantum gentilium spectat, num in fœdere sint, an minus, videsis *apud B. Meisn. Anthrop. diff. 7. q. 2.* Ego divino relinqvam judicio, utut non negem, cum *D. Feurb. fasc. 2. diff. 8.* infantes orthodoxorum & fidelium Parentum, etiam immaturâ morte præventos, quæ preces, quibus à fidelibus parentibus DEO commendantur, in meliori statu esse constitutos, quam infidelium. *Conf. D. Bald. l. 2. Cas. Conſc. c. 11. Cas. 3.* Cæterum non liqvet, cum Auguſtino. Et quid hæc ad Molinæum? numne Casus speciales ordinariæ DEI assertioni & viæ ad salutem quicquam præjudicant? numne Sol retrogradus ordinario cursui; Enoch & Elias morti natura-

§. 11. 35.

§. 12.

§. 13.

naturali; conversio Pauli conversioni cubicularii Æthiopici, Act. IIX præjudicium statuunt? De casibus specialibus verum est illud Pauli: quis cognovit mentem Domini? Cæteroquin in verbo se revelavit. Joh. V, 39.

- §. 15. §. 41. [IV] Nulla est deceptio, modò ne ludamus terminis. Majus certe beneficium est, acquirere conciliationem inimico, & ex inimico facere amicum, quàm jam reconciliatum amicum servare, præeunte Paulo, Rom. V, 10. sed hoc interest, inter acquirere, ordinariè offerre & oblatamper fidem conferre conciliationem, ut *nisi hæc simul jungantur*, nemo possit esse effectus amicus DEI, & qui hos gratiæ gradus non omnes habuerit, sed *vel primum vel secundum & primum*, uno eodemq; amoris gradu à DEO non diligatur, ut, *Pilatus, Judas & Johannes*. Sic enim Paulus Romanos supponit ut justificados §. 6. perfidem §. 1, 2. in meritum Christi §. 9. universale §. 6. & à DEO intime ad amatos, ac S. S^o. donatos §. 5, ut fructu electionis, *concedente Molinæo c. 24. §. 35. p. m. 152*. Qui specialis gradus amoris vi requisitorum jam citatorum utiq; distat ab amore illo generali, seu affectu miserendi, quo DEUS totum Mundum, ergo & impios [quippe Mundus in credentes & incredulos ibidem dividitur] contra *Molin. h. l. §. 24. & Polan. l. 2. Syntag. c. 21. p. m. 173. f.* amplexus est, Joh. III, 16. Huic generali amoris subternit missionem Filii, quam reliqua beneficia insequuntur, Luc. XXIV, 46. I Tim. II, 6. & electionem, *ordine non tempore*, qualem in DEO non datur, & *nostro concipiendi modo* posteriorem illà, II Thess. II, 13, Eph. I, 4, Ergo non studium reconciliandi & decretum reprobandi, sed studium reconciliandi ac offerendi & decretum vel eligendi, vel reprobandi invicem sibi opponuntur. Dixi amorem ibi intelligi generalem, non quod *specialis* major sit, & ille minor, sed hic *magis arctior*. Ille utiq; summus jam est, itemq; ordinarius.
- §. 17. Moritur Christus pro naturâ inimicis, quia ab ipsis odio habebatur, quos tamen generali amore conplexus, instar amicorum habebat

habebat & ut jamjam reconciliandos spectabat. Joh. XV, 13. Rom. V, 10. & hoc modò omnes summè diligit, etiam Judam. Dum verò Joh. XV, 14. addit: *Vos estis Amici mei, si feceritis, quacumq; precipio Vobis*, non obscure innuit, tum amoris ordinem, tum beneficiorum Christi applicandorum necessitatem, cum XIV, 23. XVII, 3. tum specialis amoris rationem, quæ καὶ φίλοι, amicos & electos suos, Luc. I, 28. Eph. I, 6. ab ἡγαπημένοις distingvit, Joh. III, 16. D. Weller, in Ep. ad Rom. p. m. 334. Æstimabitur ergò magnitudo amoris & ex u- §. 18. tilitate & ex dolorosa morte; licet illa utilitas à nonnullis posthabeatur, qui idèò sibiipsis damnationem accelerant, II Pet. II, 1. Act. XIII, 46. Ergò unus idemq; amor est, utut *nostro concipiendi modo* in antecedentem & consequentem, generalem & §. 19. specialem distingvatur, & hic illo arctior statuatur, & ordinarius, ut amet ante & ad & post acceptam fidem, Eph. II, 4. Eadem ratione *Voluntas DEI* in antecedentem & consequentem dispescitur, eadem in se. Illa πρὸς ἡμᾶς fidem & promissionis applicationem antevertit, πρὸς θεὸν τὸ velle salutem nostram & velle accipi media offerenda includit. Hæc media offert & vel recipientes vel rejicientes, vel eligendos vel reprobandos decernit. Illius est intentio de ordinandis mediis; hujus executio de administrandis, juxta mirabile justitiæ & misericordiæ divinæ temperamentum, Luc. XIV, 16. Et ex hoc fonte promanat doctrina nostra de electione & reprobatione, non vicissim, hoc est, Calviniano more. D. Feurb. diff. d. Peccat. in S. S. t. 31. p. 430. & D. Dannb. bod. pb. 7. p. 354. Nobiscum consentit, Cassp. Sanct. ad Ez. 18. p. 419 & Dam. l. 2. O. F. c. 29. contra Molin. d. 4.

§. 42. [V.] Justus itaq; DEUS est, imò ipsa Justitia, etiam §. 20. cum ab incredulis, satisfactionem Christi oblatam à se propellentibus, & segmen peccatorum [Mors eadem in Piis radicatus extirpat.] Justitiam Christi, fastidientibus, Rom. IV, 5, 7. poenam peccatorum exigit. Quæ dum Molinæus assequi conatur,

tur, oleum & operam perdit, & toties implicat, exinde, quod distinctionē inter salutis acquisitionem & applicationem ut incongruam ridet, quam tamen intentioni divinæ contrarius eventus comprobat. Matth. XXII, 18. cum Rom. X, 16. Christus pro totius Mundi peccatis DEO satisfecisse, I Joh. II, 2. & nihilominus reprobi propter peccata damnari dicuntur, Joh. VIII, 24. XVI, 8. non quod hæc merito Christi potentiora, sed quod *eò tanquam Tegumento destituta*, Pl. XXXII, 2. Omnes homines, & reprobi mortui reputantur λογισμῷ divino, II Cor. V, 14. sed non omnes cum Christo mortui sunt, Rom. VI, 8. Illud acquirere est, hoc applicare. Illud *II di Articuli*, hoc *III Articuli*. Ergo neminem damnat, vel nimia meriti Christi angustia, vel divina *ἔδωκεν*, sed humana *ἀπίστια*. Hinc & sola incredulitas dicitur *caussa* damnationis, non meritoria, quæ omnibus peccatis communis, sed *instrumentalis* ratione iudicii in se spectati, Joh. XVI, 9. ac in *oppositione* ad beneficia Christi omnibus oblata, & ab ἀπίστῳ rejecta, Joh. III, 36.

§. 21. B. Meisn. Antbr. disp. 20. §. 45. Rejectio hæc ipsam satisfactionem non annihilat in se, sed negat præstitam pro se, & sic intentioni divinæ obstaculum ponit, II Cor. V, 15. Ergo Placamentum est non sine fide sed *per fidem*, Rom. III, 24. V, 11. VIII, 38.

§. 23. §. 43. [VI] Intercedit Christus pro omnibus hominibus in *statu convertibili adhuc constitutis*, I Joh. II, 1, 2. pro quibus mortuus, Rom. VIII, 34, non obstante *Prophetica illa ac speciali intercessione*, Joh. XVII, 9. quæ confirmationem in bono petit, §. 4. & ordinariè à DEO sibi in Apostolos & Ministros datos vi, §. 12, 14. respicit. Dehinc orat pro Mundo seu incredulis, non ut confirmantur in malo, aut à maligno serventur, quia in maligno, sed à maligno ad fidem ducantur, §. 20. non si credant, sed *ut credant*, XI, 42. per verbum, XVII, 17.

§. 24. 25. 20. Evanesce jam illud, Christum pro reprobis particulari orare intercessione, dum in intercessione divina non spectentur

quæ

quā electi vel reprobi, sed *quā credentes & non credentes*, & sic reprobi quoque credunt ad tempus, Joh. XVII, 20, Luc. VIII, 13. Electi autem sunt finaliter credentes, ut Apostoli, & tamen Christus orat confirmationem in bono. Quid? quod Christus etiam iis datus sit, qui in S. Sanctum peccant, II Pet. II, 1, ut ut consequenter pro iisdem non oret, vi requisitorum peccati huius à *D. Feurb. d. pecc. in S. S. c. 3. seqq.* recensitorum. Intercedebat pro Mundo & Crucifixoribus suis, Esa. LIII, 12. Luc. §. 29. XXIII, 24. quamvis non omnes converterentur, quia omnis Christi intercessio *tum* in ejus merito, quā contigit & applicatur, Rom. VIII, 34. fundata est, *tum* ordinem fidei per verbum offerendum supponit. Joh. XVII, 20. Qui jam hominem Christum à Christo DEO distinguit, *amorem humanum flagrantiorē, sinceriorē & divino contrarium* statuit, impios à peccatis absolvit, DEUM hypocritam facit, vi Matth. XXIII, 37. Dico quod Personam ovium suarum & electorum egerit Christus, sed non tantum, verum etiam hædorum, reproborum & omnium indifferenter Gentium *Σωτῆρ* sit, ratione meriti, quo respectu & reprobos oves Christi statuit, *Lud. Croirus in Dyodec. diff. Exeget. 10.* & probatur hoc à luculenta reproborum positione, Ebr. VI, 4. & X, 26. dictis testantibus, Fratrem, pro quo Christus mortuus, abusu libertatis scandalizari & perire posse, imo perire, Rom. XIV, 15, 20. I Cor. II, 11. Comparativā Spiritus S. objectum Passionis Christi exprimentis Locutione, I Tim. IV, 10. I Joh. II, 1, & dationis ac Missionis Filii DEI communitate, I Tim. II, 6. apud *Dn. D. Feurb. Synt. 1. p. 2. diff. 3.* qui & citata dicta ab adversariorum strophis vindicat. Nec §. 30. remoratur hanc doctrinam, quod mors Christi *ad multos* restringatur, cum illa dicta ex parallelis universaliter explicanda sint, ut, Matth. XXVI, 28. ex I Joh. I, 7. Matth. XX, 28. ex Luc. XIX, 10. Rom. V, 12. Ebr. IX, 28 cum I Pet. III, 18. ut ita vox multi non exclusivè sed *collectivè* accipiatur, ab exemplis, Dan. XII, 2. cum Joh. V, 28. Gen. XVII, 4. cum Rom. V, 15. §. 32.

II Cor. V, 15. I Tim. I, 6. *August. l. 6. contr. Jul. c. 12.* Cum vox
omnis vicissim saepe distributiva sit. *Flacio in Clar. Script.* ob-
 servante. Ergo, quia meritum Christi universale est, & inter-
 cessio erit universalis, & vicissim, cum hæc in illo, non exclusa
 tamen gratiosâ offerendi id voluntate, Gal. I, 4, radicetur;
 etiam illæ preces, quas ante sacrificii temporalem oblationem
 DEO obtulit, cum illud in decreto DEI semper præsens fue-
 rit, & hoc apprehensio Patres salvati, Act. XV, 11. Tandem &
 ipsa compertinentia ad hoc Gratiaæ fœdus, ordinata est, & me-
 dio Baptismi alligata, ante cujus usum omnes iræ filii sumus,
 utut *Gente Christiani* [non mente, quam baptismus superaddit]
 nascamur & sic aditum ad baptismum, *vi juris ECCLESIASTICI*
 habeamus. Et hoc modo Judæum se dicit Paulus, Gal. II, 15.
 utut nihilominus Filiis iræ se includat, Eph. II, 3. *Alia* itaq; erit
 Fœderis generalis constitutio, *alia* specialis, vera tamen per
 baptismum applicatio; *alia* ipsa applicatio, *alia* in applicatio-
 ne non interrupta perseverantia. *Gratia*, quæ ordinem in-
 cludit, non est coactiva, aut irresistibilis, Luc. VII, 30 utut *Ori-*
ginalis resistibilitatis ablativa, non tamen finalis durationis
 absolutè illativa, contra *Bucan. Inst. L. 29. q. 27. & Trel-*
cat. l. 3. Inst. d. Fide. p. 184. Unde claret distinctio inter phra-
 ses loquendi: *Omnes Electi sunt* (finaliter) *credentes*, & *non o-*
mnnes credentes sunt Electi. Et hæc de universalitate meriti
 Christi contra Molinæum sufficiant.

§. 44. Figmentum deniq; Socinianum est, *Soc. in prel. c.*
10. n. 8. & à Scriptura passim refutatum, Matth. XX, 28. Tit.
 II, 14. Gal. III, 13, IV, 4. *quando Christus necessario ven-*
turus statuitur, etiamsi homo non peccasset, quod
fovet Gvil. Postellus in Clar. abscondit. c. 8. §. 2. dum
ita scribit: Si esse aliunde, quam per mediatoris manûs ac-
 cipere non potuimus, cum sit longè majoris momenti in æ-
 ternam, quam in temporariam vitam pertransire: multo ma-
 gis nos egere mediatore ad Cœlum petendum, etiam sine actu-
 ali

ali peccato, quam creationis adminiculo, si quo tamen nusquam sumus. §. 3. Absolutè itaque, etiamsi primus homo non evertibat suo peccato, & rerum universi ordinem, & posteros labefactabat, erat in Carnem ventura illa anima felix, ut suos paulò post Mundi creationem animaret ad generosa facinora, quæ in distribuenda in suos fines natura semper erant proposita: & tandem primus in Cœlum subveheretur, ut cæteros suo corpore omnibus dividuis unito per sacram Synaxin ad se illuc traheret. *Et speciatim c. 9. §. 2.* Equidem si homo non peccasset, adventus ejus etiam fuisset multiplex utilitas 1) ut summus virtutum Apex in eo videretur, tanquam in duce, ut informaret & innovaret ad cœlestia multò majora verus Hanoch, & ideo in eo loco, ubi debebat, sine nostro peccato mediator natus est Hanoch, nec alia de causa raptus, nisi ob gratiarum vim in eum ea de re confluentium. 2) Ut mysterium incorporationis suæ nos in Sacramento æterni Testamenti doceret. Nam non est possibile, ut ullus sit in animo & corpore absolutè beatus, nisi per comestionem & potum carnis & sanguinis ejus, ut per hæc mysteria illi uniamur in animo & corpore. 3) ut ejus corpus attollendo in Cœlum. etiam nos ibi mysteriis unitos sibi attraheret, pastos ejus Carne nobis aptata. Sicuti oculi nostri pascuntur directis radiis Solis, non in Sole, propter visus nostri infirmitatem, sed in Luna, ubi illi iidem nobis aptantur fracti & temperati. *Et quæ ibidem sequuntur. Piget enim ἀεὶ colligere: piget prolixè respondere ad ea, quæ enarrasse, est refutasse.*

§. 45. Respondeo autem (1) negando nos per manus mediatoris esse nostrum accepisse, cū λόγος in creatione citra respectum incarnationis consideratus fuerit, Ps. XXXIII. 6. quod probat tum ordo Johannæus universali creationi demum incarnationem annectens, & creationem de λόγῳ, ut sic prædicans, Joh. I, 3, 14. tum incarnationis ratio, quæ peccatum sup-

ponit, I Tim. I, 15. eo tempore nondum actu præsens, quicquid sit de præscientia & Decreto divino, cum hic de actuali existentia loquamur, quam Decretum præcisè largitur, nisi & Adventum Christi necessario futurum velis dicere, etiamsi mundus non fuisset creatus, quia ante mundi creationem dicimur electi in Christo, Eph. I, 3. Ergò. Decretum autem de creando homine præcessisse decretum de mittendo mediatore, patet, ex creationis fine, Eccl. VII, 30, & creati hominis adjuncta immortalitate, Sap. II, 23. Gen. II, 17. I, 27. (2) *ipsa Sacra Synaxis* supponit Peccata, Matth. XXVI, 28. qualia non nisi in statu miseriæ locum habent, non perfectionis instituta, nisi utrumque miserum dicas, quod *Molinæ cap. 11. Anat.* præstat, Adamo integro potentiam in Christum credendi assignans, sed refutatus à D. *Dorisch. diss. 6. Pent. § 15. p. 232.* Evangelium scire non debebat homo integer, respondet D. *Dannhaw. c. 1. p. 290.* (3) *Reliqua*, quæ Postellus profert, his duabus innituntur rationibus, & statum institutum cum destituto aperte miscent, plurima illustrat, nihil probat. Quò refero etiam quæ de Hanocho absque auctoritate sacra tradit, dum eum à peccatis absolvit. Dum verò solidi nil in medium affert, & hic manum retraho, & lectorem ad toties citatum D. *Dorisch. Auctar. Pent. diss. 1. §. 5. & 16.* remitto. (4) *Tandem* unio Sacramentalis & hinc exurgens gratiosa fidelium in Christo unitio, & ipsa officium mediatorium subinfert, & consequenter *ad statum peccati facit*, vi Joh. XVI, 7. Eph. II, 20. cum 13. IV, 15. *Et hæc de Capite tertio.*

Cap: IV. De Passione Christi ab inimicis.

§. 46. Hactenus de interna Christi Passione, nunc *ad inimicos se convertit*, eorumque exponit *Consilium*, mortis Christi *deside-*

desideratum & eruentum, Joh. XI, 49. Matth. XXVI, 3. ex-
tans. Est autem h. l. illud *dicere* imprecari, ad indicandum,
votum ferium, utut Diabolicum, *Calv. in b. l. Ps. LV, 4, 10.* qvò
mortem expetunt non simplicem seu corporis tantum, sed &
nominis seu famæ, quod Evangelista exprimit: *Si relinquimus*
eum & tū, sc. qva celebritatem nominis & inde dependentem
populi fiduciam, eum audientis & catervatim confluentis. Sic
enim מוֹת & *naturalem*, II Sam. XII, 19. & *spiritualem* cum
potestate naturaliter moriendi, Gen. III, 4. & *animalem seu*
moralem, I Sam. XXV, 37. ubi *Pelicanus* ait: *vehementer com-*
motus est, & factum indoluit timore pœne; & civilem, Thren.
III, 6. notat mortem, quomodo I Cti dicunt majorem & mi-
norem Capitis diminutionem. Et hoc est נֶכֶד perire, Prov.
XIX, 9. Deut. XXXII, 28. omnimodè & totaliter, quomodo
Cœli peribunt, Ps. CII, 27. Et exterminari seu dispergi כָּרַח,
Dan. IX, 26. unde כָּרַח & מִלְחָמָה de quibus diversi diversa; & ex-
cidi, Es. LIII, 8. instar arboris, II Reg. VI, 4. aut malefici senten-
tiâ decretâ per ligni fractionem Carnifici tradendi, Job, XXII,
8. cum Ps. LXXXIIX, 6. NOMEN autem pro fama poni, cu-
ius obviam est, qui *Flac. p. 2. Clav. v. NOMEN* inspexerit, &
Ps. CXI, 9. & CII, 16. ubi nomen expresse per Gloriam exc-
geticè exponitur. & Ps. LXXXIX, 9. gloria nominis DEI indi-
gitatur. Sic Prov. XXII, 1. Matth. X, 22. ubi *Ar. Montanus* övo-
μα de *Professione* explicat, nec adeò absone, quia & eadem
hic intelligi potest, cum Act. V, 28. Dispalescit ex dictis gra-
vitas odii Pharisæici de Christo concepti; & non nisi totali de-
lectione personæ, doctrinæ & memoriæ sedandi. Tale erat o-
dium Esau adversus Jacobum, Gen. XXVII, 41. cum Ps. LV, 4.
Mundi adversus fideles, Joh. XVI, 19. & Diaboli adversus Chri-
stum, Gen. III, 15. quod dum *Pelicanus, Calvinus & Oecolam-*
padius cum Judæis de naturali explicant serpente, λαυγλωγίαν
committunt, & Evangelicam concionem tollunt.

§. 47. Nominis Messiani, seu Christi perditionem dūm
exoptant *Judæi*, aliàs nominis divini, etiam ad superstitionem
usq;

usq; *Cultores*, à profana simul & sacra pronuntiatione diligenter abstinentes, quasi legatur, Ex. III, 6. *לעלם* ad abscondendum & non *לעולם* in seculum, *Sixtin. Amam. diff. d. יי & Gerb. in Exeges. T. 1. p. 619*; *SIMI* eorum ex parte dici queunt *Calviniani*, nomini JESU prolato honorem Capitis denudandi & genuum flectendorum denegantes *Pisc. & Bez. in Phil. II.* cum quibus pessimus hæreticus *Ostorodus* consentit. Quamvis autem S. Sanctam Trinitatem non excludamus, præprimis tamen Christo JESU hunc deferimus honorem, quia in hoc omnia fere & maxima præstita beneficia, *Feurb. fast. 3. diff. 6. §. 25.* non quia Christus Patre superior, quod vult *Maldonatus.* sed quia hoc nomen quasi Compendium revelationum & Character Professionis *D. Dannh. hœd. ph. 8. p. 397.* non quâ syllabas magicè observandas aut adorandas contra *Salmer. T. 6. hist. Evgl. tr. 37.* Sed autoritatem *Joh. XIV, 26.* & meritum Christi *1. 13.* honore externo & aliàs indifferenti afficienda, vi prædicat, subjectis secundum rationem illorum competentis *Phil. II, 10. Exemplorum in V. T. Jud. XIII, 20 Psal. LXXXIIIX, 10. & ἡμῶν in Ecclesia requisitæ, mores Politicos non elidentis, potius confirmantis, I Cor. XIV, ult. Conf. Ps. XCV, 6. ad quæ verba ita Calvinus: Notandum est, non tantum de Cordis gratitudine hic agi, sed simul requiri professionem externam pietatis. Hoc enim tribus verbis exprimitur officio suo non defungi fideles, nisi palam & genuflexione & aliis signis DEO se in sacrificium offerant.*

§. 48. Ultimò nec negligenda est egregia studii & odii Pharisaici Diatyposis. Primo enim supponit radicem, odium virulentissimum, deinde protuberantes frondes; doctrinæ dif-
famationem, miraculorum contemptum & insidias amicitiae simulatione structas; tùm cogitur consilium, quò unanimi voto mortem ejus decernunt, *1. 8.* tanquam malefici *1. 9.* post corrupitur Iudas, ad maturandum fructum, qui nefariè & scelerestè Dominum vitæ & Mensæ prodit *v. 10.* scilicet, ut qui jaceret, non resurgat, *1. 9.* Ordine de singulis,

§. 49. Et

§. 49. Et si ingrediebatur, &c.] *Amicitia simulata*, quam hic patheticè & operosè describit, invenitur Luc. VII, 39. & alibi, estq; alterum inimicorum contra Christum insurgentium Telum, de quo nota 1) variam hic offendi Lectionem dùm Hieronymus, Italus, Piscat. Calvinus, alii לֹא בִּלְבָבָא in corde ad sequentia verba referunt, q. d. sein Herz samlet ihm Miße / וְלֹא בִּלְבָבָא die Er mir züfuge; Chaldaeus à. LXX. Vulgata וְלֹא בִּלְבָבָא Lutherus aliq; ad præcedd. q. d. Er redet falsches in seinem Herzen / sensum non verba respiciens. Quicquid autem sit, eodem ferè res recidit, si applies *subjecto*; quanquam LXX & Vulgata [per ellipsin in fine versum complentes per וְלֹא בִּלְבָבָא] וְלֹא בִּלְבָבָא Contraxit iniquitatem sibi, pro ipso mendacio accipiant, ac si inimici in corde dicerent: Er ist selber ursach an seinem Unglück: Nec enim huic opinioni refragabitur *Accentus* non semper *distinctivus*, sæpe *Musivus*, *ordinativus* & *consecutorius*, ut h. l. 8. Rebbia in וְלֹא בִּלְבָבָא & 8. 12. in וְלֹא בִּלְבָבָא Ps. XLII, 1. וְלֹא בִּלְבָבָא & Athnach in Ps. CX, 3. XXXVI, 8. LXXXIV, 3. observante posteriora Exempla D. Glass. diff. 3. in Ps. CX, §. 39. p. m. 124 Conf. D. Dorsch. diff. 2. Pent. §. 41. p. 95. & Cl. Buxtorff. Thes. Gramm. nec Contextus, hac ratione magis elucidatus & evidentior factus. 2) *Præjudicium* inimicorum Christi ad eum audiendum & tentandum accedentium innuitur, quoquo modo etiam legas & interpreteris cum Joh. VIII, 48. si præsertim conjunxeris *Gesta Passionis*, Luc. XXIII, 36. & *Accusationis puncta* ib. 2. sive unum, sive omnes sub unius nomine indefinitè venientes & ansam occidendi quærentes, intelligas. Sic verbum וְלֹא בִּלְבָבָא (utut Ellipticè possit explicari, qv. וְלֹא בִּלְבָבָא miseriam meam; Conf. Gen. XXXIV, 5. Ps. LXIIX, 19, CXXVI, 4.) *oblectationem singularem* notabit, ut Ps. XXII, 18. XXXV, 21. LIX, 11. CVI, 5. ex verborum qualitates actionis innuentium *naturâ* & *contextu* nunquam meroris, simulatæ autem & וְלֹא בִּלְבָבָא amicitiæ mentionem faciente; cum LXIX, 12. LV, 4. & h. l. 8. 12. 3) *In corde dicere* est Phrasis Hebraica, quam

B. Gerbardus Harm. c. 162. p. 731. ita explicat: quod significet tacite aliquid secum cogitare, occulta quadam cordis persuasione teneri, in Corde suo sic animatum & affectum esse, quanquam exterius ore illud minimè quis proferat, ne palam impius deprehendatur. Ps. XIV, 1. dixit insipiens in Corde suo, non est DEUS, ad quæ verba sic commentantem adducit Augustinum: Nec ipsi enim sacrilegi & detestandi quidam Philosophi, qui perversa & falsa de D E O sentiunt, ausi sunt dicere, non est DEUS, ideo ergo dixit insipiens in Corde suo, quia hoc nemo audet dicere, etiamsi ausus fuerit cogitare. Et huc refert phrasin διαλογίζεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ Marc. II, 6. Luc V, 22. Quibus addo, præterea, quod כה modo intimam rei partem notet, Ps. CIV, 15. Matth. XII, 30. & hoc respectu esse secum loqui, mit sich selbst reden; modo animum fortem, I Par. XII, 33; hic הוּ dicere in corde suo esse vel theoreticum, seu cogitare, de quo Gerhardus & Augustinus; vel practicum h.e. opere demonstrare, quid corde sentiamus; sic רבר rem ipsam designat, Gen. XIX, 14. Am. III, 7. & rectè inter ἀθέους referuntur, quicumq; DEUM esse, ore quidem statuunt, impia vero vita negant, ut flagitiosi & securi. Eadem ratione Ethici disputant, an incontinens scienter num inscienter leges violet? qua de re consule Ethicos passim. Utraq; ratione הוּ dicere in corde ferit Pharisæos, qui & toties Hypocritæ à Christo audiunt, præprimis, Matth. XXIII.

§. 50. Contraxit sibi iniquitatem] vel Molestiam Es. LXVI, 3. Pisc. Mühe und Mühseligkeit / vel poenam iniquitatis per Me-son. causa pro Effect. ut Gen. XIX, 15. Jer. XIV, 16. Ps. VII, 17. vel perditionem רבר secundum Münst. in Lex. cui און & רבר reciprocantur; & ex parte consentit cum præced. versu, & Es. LIII, 5. Jer. XLI, 31. Contrahere autem קבץ est colligere dispersa aut distracta, Jos. X, 6. I Reg. XX, 1. ut, Christus nostra peccata in se recipiens & sibi colligens, quod Esaiæ est סבר & נבא bajulare, Gen. XLIX, 15. ac eadem sibi ut irruant, facere, quomodo

quomodo hirco placatorio imponebantur, Lev. XVI, *contra Smalz. ref. lib. d. Satisf. Christi c. 6.* Sic βαράζεν Luc. VII 14. Gal. VI, 5. & Ps. LV, 4. וְנָתַתִּי עָלַי מִן הַחַטָּאֵת devolvunt super me iniquitatem, Nimirum hæc rectè se habent; *si mentem S. S. & Christi attenderis*, quia ipse ex hac receptione egenus factus & hostia peccatorum expiativa; adeoq; hujus respectu non vanitatem sed veritatem loquuntur. Aliter autem res geritur *in mente inimicorum*, seditionem, legis violationem & Templi profanationem ipsi imputantium, ut omnem culpam mortis in Caput ejus devolverent, & ut improbissimum hominem mille mortibus dignum enecarent, *ut Calvinus loquitur.* Clarius res evadit ex Joh. XI, 52. ubi causa mortis Christi dicitur esse *ex mente S. S.* ut Populus [non aliqua gens *exclusivè contra Socin. d. Servat p. 125*] fervetur; *ex mente Caipha*, ne Judæi à Romanis pessundentur. Illic verus fructus, hic mortis Christi abusus. Ejusdem respectus est *Titulus* Cruci Christi impositus. Imo ipsa *mors Christi* Judæos criminis arguet, & salutem Mundo conciliabit; vindictam Judæ olebit & saluberrimum S. S. Triados consilium implebit, *contra Molin. c. 28. Anar. §. 3.* Deinde dùm hic dicitur contraxit וְלִי sibi, in se, ad se, quomodo præfixum וְ exponitur Ps. LV, 7. LXIX, 11, 12. LX. 3. observo *contra Ne-Arrianos*, qui inter dogmata pictati adversa numerant; quod statuamus & credamus; Christum sui sanguinis fusione pro omnibus peccatis nostris satisfecisse, ita ut nihil aliud præterea requiratur, nisi ut firmiter credamus, nos propter hanc causam, & sic propter Christum DEO esse acceptos & gratos; Socin. l. Svasor. & in præl. Theol. c. 20. & falsum esse statuunt; Culpam nostram in Christum translata esse; eos non nobis, sed S. S. obloqui, translationem & imputationem culpæ, ut causam tam amaræ Passionis Christi alleganti, Ec. LIII. nunquam autem tantum patefactorem viæ sed persolutorem Christum dicenti: Joh. XII, 32, Gal. III. 13. Ps. LXIX, 6. Luc. XXII, 20, Rom. IX, 34. I Joh. I, 7. Blasphema & absurda ergo est

Sociniana nostra peccata expiandi ratio, dum ait: *Expiat Christus peccata nostra, quia à pœnis peccatorum nostrorum nos liberat, in quantum sc. Christus summa illa sua in Cœlo & in Terra potestate efficit, ne ulla propria peccatorum pœna nos attingant, & tandem eadem potestate efficiet, ut à Morte, quæ stipendium peccati est, & ejus quàm maximè propria pœna, prorsus atq; in perpetuum liberi simus, in breviss. Instit. Rel. Chr. p. 75. Monstrum! Distingvo hic breviter; inter potestate liberare nos à pœnis, & λύτρω ac ἀνὺλύτρω mortis & sanguinis nos liberare, I Tim II, 6. Matth. XX, 28. inter crucem variasq; calamitates atq; mortem piis à DEO immissas, & pœnas peccati propriè sic dictas, sive mortem ut sic, & maledictam Gal III, 13. Illo modo est Transitus ad vitam Rom. VI. 7. Joh. V, 14. hoc modo peccati pœna, Rom. VI, ult. & quidni hac ratione etiam DEUS Pater & Spiritus S. nostri Σωτῆρες propriè esse possent? Scriptura tamen tacet.*

§. 51. Exiens foras vel ad foras loquetur.] *Exire* opponitur τῷ *intrare*, ut is qui intrans se amicum simulaverat, exeundo palàm se ostenderet inimicum, quæ Bedæ verba sunt. Est autem exire in genere *procedere*, Gen. XV, 14. qualis processus Solis XIX, 23. infantis XV, 4. ubiq; motum de loco ad locum innuens, præsertim hic, ubi γῆνῃ additur, qv. in plateam, secundum *Chaldaum*; interdum *Oeconomicum* est, quale Joh. XIII, 3. & XIV, 10. interdum, *qualitativum*, I Joh. II, 19. Joh. XIII, 30. oppositum τῷ πρὸς ἡμᾶς ἐρχεσθαι XIV, 23. Matth. XI, 28. Per ἀποσταίνειν exponitur Act. I, 25. quod Judas à Magistro ad Judæos, à Christo ad Satanam, ab Apostolatu ad infernum aberrarit. Et notabilia sunt verba Gregorii M. l. 2. moral. c. 2. [sed de his Judicium penes Lectorem] *A qualitate temporis actionem dijudicari posse; sic Judas ad perfidiam noctu egreditur, nec veniam impetrat; Salomon sapientiam noctu accipit, quia non perstabat; Angeli ad Abrahamum Meridie veniunt; Sodomam punitori vespere adveniunt; iniquo diviti dicitur anima dire-*
ptura

ptura noctu. Et Autoris Com. in Marc. *Postquam exiit, Satanas in eum intravit. Hic nox nocti indiat scientiam.* U-
num quodq; animal ad simile sibi jungitur. Maria currit ad A-
postolos, ut dies diei enarret verbum, & Judas ad Judaeos, ut nox
nocti indicet scientiam. Tale erat abire, Matth. XXII, 22. cui
alterum ἀπὲρ χεῖρας apponitur, XXV, ult. coactivum & invitos
ad Tattara depulsivum, explicante, B. Gerh. harm. c. 165 p. 1038.
Porro & ipsum נכ peccaminosum est, quia Diabolico praeoc-
cupatum praejudicio, *simulatum*; & sic intrare & exire non op-
ponuntur ratione recti aut iniqui, sed *vel* Termini, *vel* inimici-
tiae rectae & palam demonstratae, eò quod ante & post abitum
dicantur אֹיְבִים & שׂוֹנְאִים inimici & osores *Esautici & Abso-*
lonaei.

§. 52. *Susurrabant omnes*] Jam ad Concilium pergunt,
sanguinarios decreturi canones, susurrando & mala contra
Christum cogitando. Nota hic 1) ψ. ὁ ἰσχυρὸς secundum Marlo-
rat. in Theol. esse de altero absente in alterius aurem occultè
clam detrahere ut malum illi nomen conciliemus, sive apud
eos, quibus jam honestè innotuit, sive apud alios quoslibet.
Esse autem charitati *adversativum* II Cor. XII, 20. Rom. I, 30.
ubi Lutherus reddit, *Shrenbläser* / Es. XXIX, 24. & h. l. con-
tentionum *excitativum* Prov. XVI, 28. XXVI, 20 & pernicii
advektivum §. 22. Ex. XXIII, 1. Lev. XIX, 16. Conf. D. Well. in
Rom. 1. p. 91 Sic dicitur de incantatore, Ps. LVIII, 6. quamvis
radicali significatu שׁוֹנֵא non nisi submissam loquelam inferat,
quod Lutherus per raunen / *Piscator* per Wispeln / *Mummeln* /
vertit, 2) *Susurrare* dicit concilii hujus Antistites Christus,
tum quatenus malam causam fovebant, innocentem absq;
gravi & cognita causa condemnando, Joh. XI. 48. Matth.
XXVI, 65. *tum* quatenus publicè hæc non auderent proloqui,
Luc XXII, 3. *tum* quatenus concilium ratione loci illegiti-
mum erat, dùm ἀόλιον Caiphæ eligunt præ conclavi templi ad
Synedrium ordinato, Gerh. harm. c. 167. p. 1131 ex Matth. XXVI,
3. & quo in loco, non alibi, capitalia judicia celebrari pote-
rant;

rant; unde & sublata ex isto loco Synedria, capitalia esse evan-
 ere, *Cl. Buxtorff. Lex. Thalm. p. 1513.* 3) *וְיָרִיב* hic non unitatem phy-
 sicam sed *moralem voluntatis* infert, qualis esse solet commili-
 tonum, I Par. XII, 17. à *וְיָרִיב* adunatus fuit, Ps. LXXXVI, 11. &
 qualis Judæorum crucifige Christo acclamantium, *ut Beda vult*;
 item Phariseorum, Christum odio, quod perfectum dicitur,
 Ps. CXXIX, 22. prosequentium, Matth. XXI, 39. & ad Mor-
 tem ejus decernendam concurrentium, Joh. XI, 47. Imò cum
 hostibus quâ religionem vel sectam, aulicis religiosi, qui He-
 rodiani; Sadducæis, Romanis, &c. conspirantium Matth. XXII,
 15, 34. XXIX, 12. *secundum Gesnerum.* 4) Exegetice addi inimi-
 cos cogitare de Christo malum, *tum* ut odium implacabile &
 scelestâ Consilia cogitatione etiam cumulata exprimat, *tum* u-
 nanimitem vota de Christo è vivis tollendo conferendi de-
 scribat; *tum* ordinem in conciliis servatum retineat. Sic enim
 varia recensentur Remedia, Joh. VII, 50, 51. hic vero & c. XI.
 & alibi ad unum omnes malum cogitant & decreto, quod jam
 sequitur, subscribunt. Conf. Ps. LV 4.

§. 53. Verbum iniquum] Decretum non *Ecclesiasticum*, sed
Tyrannicum, Sanguinarium & Diabolicum. Ubi 1) varia occur-
 rit interpretatio, dum quidam priora verba: *דְּבַר בְּלִיעַל יָצַק*
וְ referunt ad Autores decreti, ut *Lutherus, LXX & vulgata*;
 quidam de *essentia* decreti explicant, ut *Chaldeus, Gesnerus,*
Piscator, Andr. Osiander, Calvinus, Musculus, Italus, Biza &
alii. Diversitas hæc oritur *tum* ex diversa Lectione. Illi *יָצַק*
 derivant à *יָצַק* constituit, effudit, & pro *יָצַק* legunt *יָצַקוּ*
 & *וְ* pro *וְ*. Hinc *Ar. Montanus*: Verbum impietatis s. Dia-
 boli infundebant sibi, qui dormivit, non addet, ut resurgat; &
Lutherus; Sie haben ein Bubenstück beschlossen über mich; *alii*,
 consilium statuerunt. Hi à *יָצַק* futuri secundi, formæ *יָצַקוּ*
 apud *Cl. Sennert. Gramm. p. 93.* formant, quibus & *Cl. Buxtorff.*
in Lex. herbam porrigit, & de Adhæsione, contorsione & com-
 pressionem explicat, qualis est hostium Urbem obsidentium, ex
 Es. XXIX, 2, 7. Jer. XIX, 9, formâ magis simpliciori, & quam
 constru-

constructio cum partiaula כ ac Textus Ebraeus juvat, itemq;
 Nominativus præcedens, quem illi in accusativum formant:
 Unde *B. Gesnerus* hanc explicationem Textui magis dicit con-
 gruere. Sic *Andr. Osiander*: Res Diabolica affligat eum, &
Piscator: Ein Bubenstück flebe ihm an. Et *Calvinus*: statuunt
 DEUM maxime illi esse infestum adeoq; implacabilem, ob scelus
 hoc (de Davide loquitur) inexpressibile, illum proximè coarctans.
 Et sic seqq. verba exponit de Judicio divino Davidem ad infe-
 ros præcipituro, non reassumturo. Eadem ferè *Musculus*. Et
 hac ratione כ de re ipsa, quasi de re noxia accipiunt. Re-
 spicit autem Christus *cum* ad Judicium illorum de se, Matth.
 XI, 19. XII, 24. Joh. IIX, 48. ubi posterius dictum à Judæis
 communiter prolatum, institutionem Phariseorum sapit, ex
 comitate Christi scandalum accipientium; *cum* ad Autorem
 Concilii, qui certe non Spiritus Sanctus, sed nequam כ לעילוי de
 quo seq. §. *cum* ad rei veritatem, prout Decretum hoc Conci-
 lii S. Scripturæ consonum haud erat, non ratione Mortis pro
 nobis, sed Criminis intentatæ Mortis, ad ejus personam, famam
 & doctrinam delendam, §. 6. quæ erat propositio Concilii, Joh.
 XI, 48. & hac ratione, sensum si spectes, prior expositio ferri
 posset, utut Ebraeo Textui consequenter saltem satisfaciat.

§. 54. 2) Status deinde constructus notandus, pro duobus ad-
 jectivis positus, quale Exemplū etiā seq. versus sistit איש שלמי
 pro viro pacifico. Sic hic verbum nequitiae pro Diabolico. Deut.
 XIII, 13. בני בליעל quod *Chaldaeus* vertit בני רשע viri vel Filii
 iniqui, impii I Sam. I, 15. II Sam. XVI, 7. Ps V, 7. Jud. XIX 22.
 quia Filii ejus rei Filii sunt, quæ de iis dicitur, ut rectè observat,
D. Tarn. l. 1. Ex. bibl. p. 467. ad Matth. XI, 19. De voce בליעל
 variae sunt opiniones. Quidam componunt, ex בל absq; &
 לעילוי jugum, ut *Hieronymus*, q. d. qui Jugum Legis & Timoris
 DEI excussit & proinde nihil boni agit, quo respectu LXX per
 ἀνομος vertunt, & *Aquila* Apostatas vocat. Sic *Hieronymus*
 Belial II Cor. VI, 15. Apostatam dicit, *Syrus* Satanam. Sic
Piscator ad Deut. XIII, 13. & Musculus ad Ps. XLIX p. 168. cui
 sunt

sunt böse unnuige Leute / ex I Sam. I, 15. & II, 12. I Reg. XXI, impii & effrenes, qui jugum castigationis ferre recusant, Ps. L, 17. quæ tamen composito Calvino ad Ps. XIIIX, s. non adeo aridet. Quidam ex חב non & חע, seu חעח profuit, qv. κακότροπον, ἀκόλαστον, μισητόν, II Cor. VI. 15, componunt, ut Kimbi, Calvinus, & Flac. p. 1. Clav. V. Belial. Utramq; recensent Cl. Buxtorff. in Lex. suc חעח & Glass. 1, 3. Phil. S. tr. 1. Can. 34. p. m. 123. qvi & utramq; Diabolo applicat. Vid. Excell. Geier, Comm. in Prov. VI, 12. p. m. 282. Quicquid sit, siue alterutra, siue neutra & diversa placeat originatione, nequitia & inutilitas ubiq; redundabit, unde per חעח & חב exprimitur, voces impietatis & impia stultitiæ arguitivas. Ps. XIIIX, s. Prov. XVI, 27. cum I Sam. XXV, 27. Unde Ravanell. p. 1. Bibl. p. 188. per hominem nequitie Consecraneum II Sam. XXII, s. & nefandum flagitium, hic & Ps. CI, 3. exponit; & Hieronymus aliquoties per ipsum Diabolum vertit; Flacius pro re nata, vel per grande scelus, ut hic, vel falsas causas seu doctrinam, Ps. CI, 3. vel impetum ac furorem Mundi, Diaboli & inferorum XIIIX, s. reddit, quem vide. Deinde Genitivus Ebræorum ratione constructionis hic optimè activè verti potest, quemadmodum dico Grando DEI, Ex. IX, 28. i. e. magnus, siue qvi à DEO; Princeps DEI, Gen. XXIII, 6. apud Tarn. l. 3. Exerc. p. 771. & sic notabit verbum quod à Diabolo est, seu rem & factū Satanicum. Respiciendo jam Autorem hujus conhiliabuli. non est is Spiritus S. eò quod scopus Patrum conscriptorum v. 8. per חעח vel ח super Christum & contra eundem fuisse dicatur. Omnis scilicet conventus, qui non est in nomine Christi, ratione Autoritatis, Materie, forme & finis, illegitimus est, & de prasidio Diaboli participat. Matth. XIIIX, 20. Ex quo loco Autoritatem con- vocationis & Præsidii ut necessariam, posse probari, & conce- dit, & ipse probat, Bellarminus l. 1. d. Concil. c. 12. quia tamen potestatem Ecclesiasticam internam & externam confundit, utramq; Episcopis tribuit, cum hæc circa res ac personas, ordi- nemq; Ecclesiasticum suo modo occupata & parum ad impe- ratorem

ratorem seu Magistratum Politicum spectet, vi exempli Davidici, I Par. XXIV. & imp. *Euseb. l. 3. d. vit. Const. c. 7. & Baron. ad ann. 430. §. 62.* Et reliquas causas omittit, falsus est, nullus est. Nam sic sequetur, *etiam impios* in Ecclesia ad conciones audiendas convenientes legitime convenire, quia jussu DEI conveniunt, & alia agunt; *etiam Judam* digne de Coena Domini participasse, quæ tamen vix ipse concedet. Falsum ergo & impium Concilium est *Arianum illud apud Baron. ad ann. 359. §. 77. Nicanum II. Idololatricum, Tridentinum Papisticum & hoc Hierosolymitanum Anti Messianum.* Conf. D. *Hummel. Synt. Theol. disp. 28. Gesn. l. 1. d. Concil. c. 12. D. Nic. Hunn. detr. pell. Obv. c. 10. §. 947. p. 1226.*

§. 55. Qui jacet, non addet ad resurgendum] Interrogative hæc verba exponit *Beda, ac si Christus* his assereret, *se utiq; esse resurrecturum.* Interrogationis enim apud Ebraeos contrarium vel fortiter affirmare, vel contrarium negare, est, *Luc. XII, 7. Rom. II, 3.* Verum cum omnes Paraphrastæ & interpp. continuum sensum foveant, & resuscitatio in seq. versu demum petatur, vix causam video, cur ab his recedam. Illusio autem Christi est *μηνύκην, radicaliter ἀποκλείων* [i. Joh. XI, 53. decretam, formaliter irrisiones à Phariseis in Christum conjectas, inferens, *Matth. XXVII, 40.* juxta Proverbium: *Canis mortuus non mordet;* vel *Bezam in Gall. Psalter* de Auxilio ac elevatione Miseriæ sibi ipsi & aliis exhibenda, exponentem: *Medice juva te ipsum* §. 42. *Luc. IV, 23.* Gravissimam autem hic denotari calamitatem arguunt *tum* parallelæ phrascs *Ps. XII, 39. Jer. XXV, 27. II, 4. πάντοτε θρίαν* inferentes, aut talem certè projectionem arguentes, quæ sub pedes est, ubi projectus altero nolente vix potest surgere, Conf. *Ps. II, 7. CX, 3. tum* vis verbi jacere, quod *mærentium* *Thren. II, 10. imbecillium* *Es. LI, 20. desolatorum & subjectorum* *LII, 2. supplicantium* *I Par. XXII, 16. gratias agentium* *Act. X, 25. metuentium* *Es. XLIX, 23. & deprecantium* *II Mac. III, 15. secundum Ar. Montan, lib. Jerem. T. ult. oper. Reg. tum* oppositio jacendi & surgen-

surgendi, qualis etiam extat, Am. V, 2. & unum alterius privatio est. *Circumstantia* jam Textus probant, hactenus Christum stitisse imperterritum, contra iuncta & sanguinolenta Consilia. Joh. VII. 30 *proditum vero ab amico*, cecidisse, abscissum & excisum esse, quia venerat hora ejus. Quid autem sit *קם* *surgere*, versibus seqq. explicat per Resuscitationem, Glorificationem seu Exaltationem, de quibus suo loco. Nunc saltem noto: *Constructionem* hanc duorum verborum, alterius finiti, alterius infiniti, & praefixo gaudentis, optime posse adverbialiter exponi, per iterum resurgere. *Lutherus*: Wenn er liegt/ wird er nicht wieder aufstehen. *Piscator*; weil er sich gelegt (for- san ut oppositum surgere fortius negaret, & Christum resurrectu- rum assereret, Joh. X, 13.) wird Er nicht wieder aufstehen. Sic Gen. IIX, 10, ויסף שלח & addens emittere, seu iterum emisit Columbam. *Lutherus*, Er ließ abermahl eine Taube fliegen. Et huc usq. de inimicis.

CAP. V. de Amici Proditione, & ei oppositis precibus.

§. 56. Scelus Amici exaggerat cum Ps. LV, 13. quod hono- rificum Titulum, duplex acceptum beneficium & detestan- dum ab eo commissum flagitium, procedendo ab oppositione manifestorum hostium ad perfidiam Amici. *Psalmus LV. ita ef- fert*: Quia non inimicus probro affecit me, nam sustinuissem, non Adversarius magnificatus est super me, nam me ab eo abscondi- sem, Tu vero, &c. Johannes per Conturbationem & Mæsticiam Christi Proditorem in Mensa amice & proximè secum accum- bentem videntis, exprimit c. XIII, 21. *כי* itaq. hic non e m copulativum est, quam auctivum, quod *כי* apud Græcos, Ap. I, 7. Luc. XIX, 42. item *אני* loquentis personam repetens, q. d. Ego, qui confidebam illi, Hos. XII, 9.

§. 57. Vir pacis] sive pacificus, ut *איש שלום* virum alias abso- lutè &

late denotans Ps. IV, 3. XLIX, 3. quem *Sedulius in Carm.* per
virum Apostolicum exprimit; in *statu constructo* hic inferat
 subjectum respectu adjuncti, quemadmodum dico, *vir mortis*,
 qui reus est mortis, I Reg. II, 26. *Lutherus, mein Freund / Ita-*
lus; homo cum quo in bonâ pace sto, vix affectus sensum,
 Dux & familiaris meus, Ps. LV, 14. quæ phrasis, ait Cl. Buxt.
in Lex. usitatissima in Judæorum Epistolis, quâ præcipuum &
 familiarem amicum compellant; *Evangelista*: Unus ex vobis,
 scilicet duodecim Matth. XXVI, 21. quos elegi & dilexi, Joh.
 VI, 70. cui verbum & potestatem Miracula faciendi, conre-
 didi, Matth. X, 1. Quamvis autem *Piscator* secundario & *al-*
lusivè de Juda, de Ahitophcle verò *primariò* explicet, II Sam.
 XVI, XVII, cui *Chaldaus in Is. LV.* consentit, dum inserit;
 וְאַחִיתוֹפֶל אִמְרָתוֹ & tu Abitophel homo similis mei, præceptor,
 qui docuisti me, & notam mihi reddis sapientiam, & v. 16. ubi
 Ebraeus habet: sit mors exactrix super eos, ille ita וְדָגָהּ פֶּדָאָהּ
 reos peraget eos iudicium mortis, וְיָגוּר עֲלֵיהֶן בִּישָׁא לְדוֹגָהּ
 & malum Doeg & Ahitophel sententiam ferat adver-
 sum ipsos; fallitur tamen, & cum eò *Chaldaus*, vel unius *Calvini*
 iudicio, hæc historia Absolomitica incongrua esse videntis
 & ad plures sub unius nomine taxatos, *conjecturaliter tamen*,
 confugientis. Magistrum sequitur *Musculus*, itidem animo
 pendulus, num Absolomi, num Abitopheli potius tribuat. Ec
 quomodo hisce positis *Piscator* Titulum Psalmo huic præfix-
 um salvabit: Erzählung Davids von seiner Krankheit: sed hæc
 obiter. Allegatio Christi his omnibus præjudicat, verba Psal-
 tis non *allusivè* sed *primò* Judæ applicanti, ut impleatur scri-
 ptura. *Vir pacis* autem dicitur, partem ratione Amicitie
 præteritæ, partem Prædicationis Evangelicæ, Rom. X, 15. vi
 formulæ salutandi: εἰρήνη τοῖς οἰκῶ Luc. X, 5. quomodo *Filius*
pacis v. 6. qui doctrinæ pacis seu Evangelio favet; & *Evange-*
lium pacis est, quia spirituales Conscientiæ pacem affert, quæ
 Christi Joh. XIV, 27. & tacitè opponitur *Legi* nos accusanti V,
 45. maledicenti Gal, III, 13. & damnanti, 21. Absint ergo, qui-

cumq; vel Evangelio adscribunt seditiones, bella, aliasq; calamitates, ut olim *Ethnici Christianis*, & hodie *Pontificii Orthodoxis*, cum id, quod per accidens evenit, essentiam rei non attingat, & Evangelium pacis sit. Matth. X, 34. cum Joh. XV, 20. Luc. XXII, 37; vel Legem à nobis perfecte impleri posse statuunt, ut, *Bell. l. 4. d. justif. c. 11. Vel Renatos* in hac vita ita posse Legem DEI servare, ut eam nunquam ita violent, ut per illam violationem gratia DEI ejusq; favore excidant, dicunt, ut *D. Calixt. in Epit. Theol. moral. p. 68. Vel fidem per Observationem Mandatorum DEI definiunt*, ut *Sacinius p. 4. d. Servat. c. 2.* quos omnes refutant, *Christus & Apostoli Luc. XVII, 10. Act. XV. 11. Gal. II, 16. & Evangelium pacis*, non Accusationis. Tandem & vir pacis dicitur in oppositione prout à DEO Patre Christo datus & a Christo ad Apostolatum electus; propter propriam resilientiam verò Filius perditionis vocatur, Joh. XVII. 12. non, quia huic exitio destinatus & devotus quod *Bez. in cit. loc. & ex eo Marlorat. in Theol. pag. m. 264. scribunt*, cum contrarium svadeant: *Monita Christi commensalia à B. Gerb. Harm. c. 172. p. m. 45* accurate & sufficienter exposita; *Vaticinium Davidicum Ps. CIX, 18; Desperationis natura à Polan. l. 9. Syntag. c. 9. p. m. 599. A.* ita descripta: quod sit peccata sua majora aestimare, quam meritum Filii DEI & misericordiam DEI in Filio DEI mediatore oblatam repudiare: ideoq; non expectare à DEO beneficia credentibus promissa, sed horribili sensu ira DEI & metu futura abjectionis in pœnas aeternas cruciari, ac DEUM tanquam crudelem Tyrannum exhorrescere, atq; odisse, Gen IV, 13. I Thess. IV. 13; particula ïva non causalis sed eventualis, ex Rom. V, 20. XI, 32; *Præscientia divinæ ratio*, quam ipse *Chamier Panstrat. T. 3. l. 7. c. 3. §. 7.* à Prædestinatione differre ait, & recte quidem quia nemo idcò labitur, quia prædixit, sed quia lapsurus, ideo prædixit, ut *Chrysostomus loquitur*, citatus à *D. Well. in Rom. XI. 8. p. 6. 4.* & deniq; *Confessio P. Martyris LL. C. l. 3. c. 1. §. 9. qui ad Act.*

II,

N. 28. dicit quod ibi nominati hostes convenerint quidem, sed seducti, ad agenda ea, quæ DEUS præfiniverat. Et profecto aliud est decernere quid ut taliter fiat, & decernere fieri. *Istic* absoluta necessitas quæ rem & modum, hic neutiquam. *Plura* videbis apud Gerh. harm. c. 180 p. 1517.

§. 58. In quo speravi] Scrupulus hic unicus est ferè, qui Calvinianos & præprimis *Musculum* adegit, ut Davidi, non Christo Psalmum hunc adscriberent, quicquid Patres ad varias compulit explicationes. *D. Augustinus l. 17. C. D. c. 18.* exponit, ac si Christus in Persona Ecclesiæ loqueretur, quò & *Beda* respicit, dum scribit: *Juda concreditam fuisse predicationem de Messia, unde multi* [in quibus Dominus erat, ut in Esurientibus Matth. XXV,] *in eum sperarunt.* Idem *Augustinus tr. 95. in Job* de simplici Christi confidentia exponit, cum quo *Origenes* & *Thomas in Caten. Aur. ad Johann* consentiunt. Verum enim verò, si Christum Ecclesiæ nomine supponamus, tunc aut persona loquens sine causa mutabitur, oppositio inter confidentem & prodentem, Dominum & hospitem exspirabit, aut etiam ultio ad Ecclesiam spectabit; si confidentiam simplicem statuamus, ut indirecte omniscientiæ Christi contravenietur, cujus Radii tamen in historia manifestati Proditoris emicuisse ab Evangelistis dicuntur. Christum enim latuisse, ut ad *Musculum* pergam, scelus hoc perfidiæ, qui dixerit, Christo contradicet, Joh. VI, 70. XIII, 18. qui negaverit, non statim Psalmum hunc Christi esse negabit, aut nisi negaverit, Christum falsum dicet, eo quod verbum Ebraicum *בטח* & fiduciam inferat virtuosam primi præcepti, non semper salvificam, nisi Judæos in Hananiam Jer. XXII, 15. & Hiskiam II Reg. XIX, 30. credidisse velis asserere; sed quæ per *fidere* seu *concredere* possit exprimi. Hinc est quod *Beda* explicat per *concredere* Evangelium, *Osiander* per *concredere* Loculos, quam utramquæ sententiam jungit *Gesnerus in b. l. Credidit, ait, Christus Juda pretiosissimum thesaurum Evangelii, & Miraculorum, Thesau-*

H 3

rum

rum sui corporis & deniq; Loculos, adeoq; seipsum; siquidem ex intimis ejus XII Discipulis unus erat. Unde rectè The-
 ander noster: Dem ich mich [personam & doctrinam] ver-
 traue / & pulchrè Gallus: per Testem Secretorum, forte
 ex Psal. LV, 15. vertit. Deinde membra Psalmi simul sumta
 non Davidi sed Christo competere, supra dictum est. Gerb.
 harm. cap. 170. pag. 1451. Sed quid hæc jam ad Electionem
 pro Calvinianis? Ad Apostolatum electus erat, ab Apo-
 stolatu recedebat, quò minus ad salutem eligeretur. Sed
 cur in Apostolum elegit Christus, quem Proditorem præsci-
 vit? B. Gerb. c. l. p. 1447. Responsionem ex verbis Christi: scio
 quos elegi, ut impleatur scriptura, educit, nimirum: *eventuali-
 ter hoc prædictum esse*, quia DEUS sic prævidisset, fore unum
 sanctæ illius Dyodecados Proditorem, & Redemptionis huma-
 ni generis Promotorem. Gesnerus ex Cyrill. l. 9. in Job. 10. re-
 spondet, cujus hæc Mens: DEUM nullius hominis animo ha-
 benas injicere, sed cultum spontaneum postulare, adeoq; quoad
 res externas hominem sibi reliquisse, ut posset Dominum prode-
 re & non prodere, si Auxilio Spiritus Sancti velit uti. Et con-
 cludit: *Culpa proinde nulla in DEO est, sed omnis in Avaritia
 Proditoris residet.* Quæ tamen Cyrilli verba ita intelligenda
 sunt, ne vel incuria DEO, vel nimia potentia homini tribuatur,
 uti vult Smaltz, ref. Frantz. p. 49. Nimirum elegit eum in
 Apostolum ut probum, quomodo Saulem in Regem eligebat,
 quanquam sciebat à via regia deflexurum. Nitebatur itaq;
 Præscientia divina factò Judæ futuro, non vicissim; utut in se
 factum illud contingens erat, h. e. non-absolute necessarium.
 Et quorsum nostra ratio? nonne Judas FUR erat? Joh. XII, 6.

§. 59. Edens panem meum] vel mecum Joh. XIII, 18 quod
 alterum Beneficium est, ad quod præ aliis, cum XI Apostolis
 à Christo admittus, adeo ut etiam Christo proximè accubuis-
 se intelligi queat, exinde, quod una cum Christo in eandem
 patinam intinxerit Marc. XIV, 20. Deinde Panem alicujus ede-

re exponit *tum Ravanell. l. 2. Bibl. p. 218. de quovis victu Matth. VII, 9. Luc. XI, 11. tum Ar. Montanus de parte vita alteri debita, cui respondet Gallus, per Educationem ad alterius Mensam vertens; tum Calvinus de arctioris & sanctioris Amicitiae Symbolo, quasi sit contubernalem agere; tum Beda de spiritali cibo, doctrina Coelesti; tum Gesnerus de S. S. Eucharistia. Ad primam spectat, quod Judas Thesaurarius Christi, & Christus illi buccellam [non consecratam, quia Coena peracta erat] porrigit Joh. XIII. 26. ad 2 quod de Dei hominis Mensa participaverit, & à Christo nutritus fuerit per tricennium; ad 3 quod Christo proxime assederit, & ejusdem cum eo Officii fuerit Ps. LV, 15. ad 4. quod verba Christi audierit, Luc. X, 23. & consilium dulce perceperit, vel secretò in domo Dei suaviter fructus sit Ps. LV, 15. ad 5. quod Eucharistiae interfuerit, ut illud latius probat B. Gerb. harm. c. 171. p. 1466. &c. Tercio patet ex his simul sumtis Bonitas & Longanimitas Servatoris scelestissimo Judæ media conversionis non præcedentis, sed illum etiam ad S. Sanctam Synaxin admittentis, utut prius sub & post Lotionem pedum admonentis. Quo docemur, non arcendum esse à sacra hac Domini Mensa, qui privatum sceleri indulget, utut etiam Ministro optime notus sit, si neget ille admonitus, & poenitentiam simulat, cum compatible sint corpus Christi ad iudicium sumtum & habitaculum Diaboli. Sic monuit Judam Christus, non ut Propheta, sed ut Minister, nec tamen abegit. Aliter se res habet cum eo, qui publicè scelestus apparet. D. Bald. l. 4. Cas. Consc. cap. 9. Quarto impia & blasphema est vox Marlorati in Joh. XIII. absolutam Necessitatem Lapsus Judæ probare volentis exinde, quod impletio Scripturæ urgeatur; cui respondeat Theophylactus in Joh. XVII. Propter hoc non fuit Judas coactus prodere Christum, ut appareant veri scripturæ sermones, id quod omni blasphemia plenum; sed ut sciamus, quod de hoc dixerit scriptura, quem videmus nunc opus admisisse. Hec autem omnia (inquit*

Chri-

Christus) *predico de Proditore, ut cum factum fuerit, credatis, quod ego sim, hoc est, quod vera dicam.* Hæc ille. Contrarium qui statuit, Judam absolvit, & DEUM reum constituit, ac si vel occasiones peccandi procuret, *Calv. l. 3. Inst. c. 24. §. 12. Vel ad peccata internā vi impellat, Zanch. in Miscell. p. 264.* quippe nec reprobos impellit, sed revocare conatur, media subministrat, non quidem a gratiā Spiritus Sancti in se efficaci sejuncta, *contra Molin. c. 3. Anat. §. 12.* ordinaria tamen & resistibilia, *Matth. XXIII, 37. nec contradictoria, contra Piscat. in b. l. obs. 24. & Molin. in Syn. Dordr. p. 409. obi Tim III, 4. II Pet. III, 9.* Nec enim nudum comedebat panem Judas, sed ipsissimum Christi Corpus pro Juda etiam tradendum, adeoq; pro reprobo, quicquid sit, quod sacramentaliter non spiritualiter & salutariter de Corpore participavit, quæ mens est *B. August. tr. 59. in Job. a Gesnero citati & vindicati.* Sed satis de beneficiis.

§. 60. *Magnificavit super me Calcem] vel Calcaneum suum adversus me sultulit, ut Johannes reddit, ἰσχυρὸν ἐπὶ ἐμοῦ τὴν πτέρυν αὐτοῦ, cui addit Chaldeus אֲרָרָה astutē, & Italus: ad me offendendum; Lutherus, erit michi unter die Füße / ut Fontes & Christus instrumentum, LXX qui ἐμεγαλυνεν πτέρυν* Quod habent, finem & effectum, *Lutherus utrumq; intendisse videantur.* Dehinc 1) *phrasis super aliquem se magnificare vel crescere facere, utut moralis est, & in bonam partem sæpe accipitur, de Jacobo Gen. XXVI, 13. Josua c. IV, 14. in malam tamen partem extat Es X, 15 Ps. LV, 13, & h. l. ubi infert desiderium supprimendi alterum, & extollendi seipsum, vi particulae הָאֵל אֲבָרָה ascendere, 2) אָפֶס est pars pedis [verba sunt D. Glass, Rhet. S. tr. 1, c. 11. p. 314] extrema, calcem seu calcaneum, per Metaph. finem, metam significans, Jos. IIX, 13. Ps. CXIX, 112. Item Emolumentum & fructum, ac mercedem, quæ finis operis solet esse Ps. XIX, 12. Prov. XXII, 4. item pœnam, respectu iniquitatis Ps. XL, 16. Cumq; intuitu Mercedis & Emolu-*

Emolumenti Labores fascipi soleant, igitur causam finalem im-
portans idem quandoq; significat, ac propter, propterea, eò quod.
 Hæc ille de vocabuli homonymia in *Gramm. S. pag. 611.* quæ
 tanti viri verbis referre malui, quam meis. 3) Conjuncta jam
 Phrasis; *levare Calcem adversus aliquem*, desumpta est, vel à
 Luctantibus, ubi supplantatio fraudis est, Gen. XXVII, 36. &
 hinc *Chaldaus* astutiam subinnuit; vel ab *Eqvis Calcitionibus*
 & *Refractariis*, qui lautius habiti, Dominum suum Calce pe-
 tunt, juxta Proverbium; *Das Pferd schlägt seinen eignen*
Herren. Sic homines recalcitrant Deo, 1. Sam. II, 29. contra
 stimulum Act. IX, 5. hoc est juxta Gamaliclem c. V, 39. *Ἰου-*
δαῖνοι, & *Ravanell. p. 1. Bibl. p. 224.* maximè adversantur &
 contumeliosè insurgunt, quasi pedibus conculcant, *Calv. in b. l.*
& Gerhard. 4) Hinc dispalescit *Nequitia* non emendanda tot
 monitis & beneficiis, præsertim ubi vindictam meditatur profusi
 Unguenti Ioh. XII, 6. *fur ille Apostolicus.* Ingratus profectò
 domesticus, & Adami in Deum ingratitudinem, in Christo ju-
 re Talionis ulciscens. Domesticus Deum, Herum Paradisi &
 hospitem spernit, domesticus Dominum & hospitem prodit, ho-
 stibus tradit; malo ille, osculò hic, uterq; in horto. *Rudolph.*
Gvalt. hom. 126. in Ioh. & D. Dannh. hod. pb. 8. p. 486. ubi Ius
 Talionis in Raptu & Raptus Solutione accuratè depictum inve-
 nies. Et huc usq; *Enarratio* Passionis Christi tam internæ, quàm
 externæ, tam ab inimicis, quàm ab Amicis aggravatæ, cum qua
 explicat Pars Christi Oratorio quæcula.

§. 61. Miserere mei) Nunc iterum ad preces se conver-
 tit, & petendo Auxilium divinum ac gloriosam Liberationem,
 justam minatur Ultionem iis, qui ipsum affligerunt. Repetit
 autem, quam supra petierat, Misericordiam divinam, cum quia
 solus Deus his malis mederi poterat, Ps. XXII, 2. cum quia hæc
 Passio à Deo decreta & iram Dei supposebat Rom. IX, 3. cum
 quia pro nobis Deo oblata II Cor V, 21. Psal. XVI, 3. Solvit
 itaque quod non rapuit, & perfectè solvit, nec quicquam sibi
 I condo.

condonatum sensit, dum jure Talionis strictissimo punitur, *contra T. nn. T. 4. Th. Schol. diff. 1. q. 2. n. 47.* ut nemo negare audeat Christum in locum nostrum fuisse surrogatum, Matth. XX, 28 *contra Socin. prel. Theol. c. 20.* Lib rationem petit, vel Restitutionem in statum pristinum, quo stetitisse dicitur v. 9. *gloriosum* tamen, ut inimicos suos confundat, & se verum *de-*
claret esse Deum ac DEI Filium, Act. II, 36. non DEUS fiat, quia *ψιλὰ θεῶν* nunquam fuerat, ut tamen vult *Crell. l. 1. d. uno DEO, & Patr. s. 2. c. 31.* Et Deus in ipsa morte dictus, Matth. XXVII, 54. & ante mortem, Ioh. II, 19. *Et si Resurrectio facit Filium DEI, & reprobi erunt Filii D. i; Si gloriosa, & omnes pii Dii erunt, quod absurdum.* Conf. D. Calov. Socin. profl. p. 211. Aliud est *facere Christum*, h. e. demonstrare esse verum Messiam, & *facere Deum*. Domini Collatio ejus naturæ est; cujus respectu Christus resuscitatus est, Matth. XXII, 19. *Sed de his alibi.* Concordat autem hæc Petitio Christi cum illa Ioh. XVII, 5. *Δόξα ὅν με παρὰ Σεαυτῶν τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον παρὰ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοι*, h. e. divina gloria, ad quam ulcisci inimicos spectat. Glorificatio illa *ordinaria est*, cum XIII, 32. Luc. XXIV, 26. & initium Passionis, quod Iuda exeunte & Proditioni insistente, caperat, *pro completa Passione* supponit, vi præced. v. 4. quo se opus à Patre sibi mandatum, absolvisse ait. Venerat autem ut daret animam suam pro multis. Matth. XX, 28. Orat tandem id, quod *certò futurum* sciebat Es. LIII, 10. Ps. CX, ult. quomodo nos in Oratione Dominica orare docuit, Matth. VI, 10.

§. 62. Et retribuam eis.) Mirè se hic torquent, qui Davidem Psalmi faciunt Autorem. Sic autem Calvinus scribit: *Durum est, quod sequitur de vindicta. Nam si nuper verè & ex animo confessus est, meritò se affligi, cur non aliis dat veniam, sicut sibi postulat dari? Hoc certè perperam esset abuti DEI gratia, ubi nos restituit, non imitari ejus Clementiam. Adhuc quod non fuisset Humilitatis vel Modestiae, adhuc in me-*
dia

dia Morte spirare vindictam. Sed hic duo tenenda sunt: Davidem non fuisse quemlibet à vulgo, sed Regem divinitus potestate instructum; deinde non carnis impulsu, sed pro ratione Officii pœnam hostibus denunciare, quam meriti sunt. Et iterum: David cum Rex esset, DEI vindictam jure suo exequi potuit, deinde, ut Christi Personam gestit, ita induit puros & sinceros Affectus, ut non iracundia sua morem gereret, sed DEO impenderes fidelem operam. Denique eodem modo exercuit justum DEI Iudicium, quo nobis precari licet, ut Dominus ipse pœnas sumat de impiis. Eadem habet & Musculus: non facit hoc, ait, animo Vindictæ cupido, sed gloriam DEI (cujus quia promovendæ tenebatur studio, aulicis suis invisus erat) tueri gestit: Et præterea Rex erat, ad quem ex Officio ultio malorum pertinebat. Hæc illi, longissimè errantes, dum cursum malè institutum tantum abest, ut revocent, ut potius insistere pergant. Nam 1) posito, posse hanc vindictæ cupiditatem Regio Davidis axiomaticè excusari, quis præcedentia & consequentia accuratè Davidi competere probabit? qui inimici? nùm aulici? & hi compescendi erant, nec mortem Davidis exoptare poterant, aut famam delere, tantà existente Regiâ prosapia. Exteri? quid his cum Davide? quæ historiæ series? quis amicus? forte Achitophel aut Absolon? Musculus dubitat, Calvinus tacet, & ipsa historia majorem Clementiam narrat, quam ultionem. I. Sam. XXV, 35. II. Sam. XIX, 23. Confer quod majus est, c. XIV, 21, 33. 2.) Quomodo David, perfectissimum Christiani cujusvis Exemplar, vi generalium dictorum Ps. I, XXXII, CXIX, non tantum pii Principis, à Carnalibus Affectibus totaliter liber fisti peterit? DEI vindicta est, Deut. XXXII, 35. Psal. XCIV, 1. Deo est relinqvenda, Rom. XII, 19. nec Orationi commiscenda, cum sic non imprecatio Prophetica, sed Affectus privatus evaderet: ego retribuam. Orabat Remissionem, & cogitabat ultionem; se meruisse dicebat, & nihilominus iræ locum relinqvebat. Et cur ut Rex DEO rem committit,

Ps. III. 8. VII, 12. LII, 6. in quorum primo tamen eandem describit persecutionem, quam hic *Piscator* fugit. Adde Davidem hic non quâ extraordinaria sed *ordinaria dona* considerandum esse, vi tam anxie precationis & apertæ confessionis, se miserum ac egenum esse, *Vers. 1, 5. Ps. XL. ult.* & qui Prophetica imprecatio convenit cum interminatione vindictæ ab ipso imprecante exercendæ? 3) *Eventu caruisset* interminatio, ut dictum; & Officium Regium fuisset neglectum, atque prostitutum facilitate remittendi delictum Simei, II. Sam. XIX, 23. si *Calvinum* sequamur, quod tamen de tali Rege dicere, nefas dixerim. Et cur super Absolone Autore seditionum, conqueritur? Nimirum *aliud* est Officium Regium, *aliud* hic intendi, ubi potius ut privatus esset inducendus, vi querelæ Regi vix decoræ; *aliud* ultionem malorum ad eum spectare, *aliud* ultionem methodo Orationis Dominica petere, ut Psal. LII, 6. XXXVII, 8; *aliud* petere à DE o ultionem, *aliud* ultionem minari; *aliud* Psalmum hunc de Davide unicè exponendū esse, & *aliud* accommodativè, quâ Christi Typum gessit; *aliud* gesta Achitophelica Davidi, l. potius SS. occasionem Psalmi dedisse, *aliud* unicè & primariò considerari. Adde 4) quod & *alia ratio* fuerit Davidis in Regnum *restituendi*, & ob id in condonando necessariò benigni, ne seditiosos terrendo Seditionem multiplicaret, quam *jam restituti*, vi II. Sam. XIX, 23. & XX, 6. Et hæc de sententia *Calvinianorum*.

§. 63. Facilior & verior Applicatio est, quâ cum Patribus Ultionem hanc *Christo* tribuimus. *Schema* scilicet inanitionis deponit, & quâ Deus, (non tamen *exclusivè*, quia & H. N. divinis gaudet axiomatibus) cuius vindicta, poenam inimicis annunciat, prout *nefarie* in Spiritum sanctum peccant, & Filium DEI blasphemant, poenitentia obliti, ut, Pharisei, Iudas, &c. Nec insolens est, quod dico, cum *status inanitionis* non sit *totalis* Evacuatio Exercitii Majestatici, sed interrupta saltem Usurpatio Majestatis, quemadmodum non rarò Deitatis suæ emittit *radios* in Miraculis, Apologiis, ipsa etiam Passione & morte,

Ioh. XII, 6. Luc. XXIII, 44. Conf. c. XXII, 22. Matth. XXIII, ult. Ubi hæc ipsa Ultionis interminatio. Nec eventum caruit, Judæi Regionem Christo vivente amittendam dicebant, & en, eo e vivis sublato, amittunt: *Radicaliter exscindebantur ab iis, quibus tradiderant Christum; eo tempore, quo crucifixerant: diripiebantur, qui Messiam eradicandum decernebant.* Unde nec sine causa positam arbitror vocem *עֲלֵיךְ*, quæ in Piel perfectè retribuire est, & *benè*, Ps. LXV, 2. & *malè* adhibetur, Jer. XXXII, 18. præcisè perfectionem rei capræ importat & ob id absolvere est, Es. XLIV, 28. in *Kal* pacem colere, ut opponatur viro pacis, & qui signo Pacis tradiderat, cæterisque impiis, & simul *ius Talionis* exactissimum fore, indicetur. Conf. *Selneccerum in h. l.* Arrigant aures, qui necessitatem traditionis & scelerum Judæ, ac Phariseorum, etiam à parte peccati fugunt, & punitos cernant. *Pœna autem non datur, nisi ubi culpa, & pœna est peccati pœna.* Ergo reprobatio, quia pœna peccati, peccatum non præcedet, sed sequetur. Conf. Matth. XXV, 41, 46. Ergo non *ἁγία* divina, sed peccata finalia distinguunt homines reprobos ab Electis, contra *Polan. l. 4. Syst. c. 8. p. m. 244 F. H.* cum quo *Bez. Resp. 2. ad Act. Colloq. Mompel. & Ursin. in Miscell.* conspirant.

§. 64. Tandem & hic notanda venit *persona patiens*, qui Christus, ut dictum & probatum supra; non quia *nudus homo*, cum sic enervaretur fructus passionis & sanguis Filii Dei, I. Joh. I, 7. in merè humanum verteretur; nec quia *Deus tantum*, quia hic immutabilis, impassibilis, immortalis. *Ego dixi*, personæ esse, monui §. 33. *pati. Hæ. næ. in se spectatæ, succurrere ac virtutem expiatrix largiri Dæ.* & tamen unus idemque *Ego* & patitur, & virtutem præbet. Nulla hic *Synecdoche Nestoriana* mysterii diminutrix & naturarum dissolutrix; nulla *ἰδιοποικίς habitualis* sanctos eo honore habens ac carnem Christi; nulla *ἰδιοποικίς* veritatem, in phantastica ludibria, & propositiones divinas in *παραλογίας* convertens, & à Diabolo in

Zwinglii cerebrum plantata ; sed vera ac realis & personalis appropriatio dolorum , quâ non Deitas (cum Unio nec sit essentialis , nec passio ejusdem rationis ac incarnatio , quæ Deitatis est ut sic , illa Deitatis incarnatæ , Chemn. l. d. D. N. c. 15.) sed Deus dicitur passus & crucifixus , I. Cor. II, 8. & Sanguine suo Ecclesiam sibi redemisse , Act. XX, 28. Deus nimirum , non essentialiter , sed personaliter in secunda persona & in Humana natura assumptâ. Sic Christus homo ultionem minitatur , non quâ homo , sed quâ H. N. Deitati unita & divinis axiomatibus appropriativè , non abdicativè , nec confuse utitur. Abeat jam Greg. d. Val. T. 4. diff. 1. q. 13. punct. 1. cui ferè conspirat Drej. in Exörter. p. 405. & neget omnipotentiam H. N. communicatam : Abeant , qui Christo potestatem faciendi Judicium , quâ homo , datam negant , contra Joh. V, 27. nec quâ hominem adorandum censent , ut Danaus contr. Chemnit. c. 29. Martinus in Incis. p. 86. & Socinus in Antivvujek. c. 7. Imò Bellarminus l. 3. d. incarn. Christi c. 15. qui Christum cum Rege purpurato comparans , ex incarnatione adjacentiam vel assistentiam facit , contra Joh. I, 14. ubi λόγος & caro , non rex purpuratus dicitur. Abeat denique Zwinglius , elegans , si Diis placet , propositionum scripturæ resolutor , tanto Mystério indignus , & discat differentiam inter ἀλλοίωσιν Lutheranam distinctivam & exclusivam , imò consequenter separativam Zwinglianam ; inter subjectum passionis quod , seu suppositum , & quò seu alterutram naturam , alterâ cooperante ; inter non-naturaliter pati , & juxta Cinglii Synecdochen pati , & experietur : Actiones non esse nisi suppositi , Conf. Giessen , disp. 5. Calvinism. §. 22.

CAP. VI. de læta Passionis Catastrophe.

§. 65. Catastrophe Passionis ipsum certamen excipit , quâ
ex di-

ex divina in Filio complacentia hostium confusionem, sui resurrectionem & gloriosam exaltationem infert, & generali gratiarum actoriæ formula concludit. Eloquitur autem singula ferè *more Prophetico*, ac si jam contigissent, *tum* ut certitudinem statûs latioris subinnuat, Ps. XVI, 10. *tum* ut veritatem scripturæ indicet, Luc. XXI, 33. *tum* ut fiduciam victoriæ in nobis augeat, Joh. XVI, 33. Sequè verum & unigenitum Dei declaret esse Filium, servatorem mundi, Joh. XI, 42.

§. 66. In hoc cognovi, quia benè voluisti mihi.) Notetur hic 1) *Fæmininum* apud Ebraeos Neutro genere carentes, Neutri loco poni, cujus exempla extant, Ex. X, 11. Ps. CXII, 23. & h. l. utut etiam non rarò Masculino utantur, ut, Gen. II, 18. Eccl. IX, 9. annotante D. Glasß. *Gramm. S. l. 3. tr. 1. c. 19. p. 73.* siue hoc מַנְיָא ad præcedd. siue consequ. referatur, quod tamen probabilius, ad majorem latioris successus certò secuturi firmitudinem denotandam; quamvis & *ellipticè* possem interpretari; in hoc cognovi, sc. auxilium tuum. 2) *Verbum notitiæ* non tantum simplicem scientiam, sed *talem* non rarò inferre, quam mox proximus huic motus naturalis potentiæ concomitatur, *Flac. p. 1. Clav. v. NOVI*, secundum indolem verborum notitiæ, actionem sæpe involventium, ut Prov. XXVII, 23. Gen. IV, 1. Job. XIX, 25. & ob id & ad intellectum & ad sensum referendorum. Quanquam jam Christo justificam specialem non tribuam fidem, quia ἀναμάρτητος & ἁγνός, generalem tamen fiduciam perfectissimæ & plenissimæ cognitionis in Patrem Christum defendentem & resuscitantem, contra Thomam, cum B. Meisn. *disp. 1. d. fid.* eidem merito assigno ex h. l. cum Joh. XI, 42. 3) *Verbum* וְנָתַתְּ volitionem designat, *tum* nudam, & sic per הָבָה vel דָּעָה explicatur, Deut. XXV, 7. Es. LXV, 12. LXVI, 4. Jer. VI, 10. Ps. V, 5. quod contra Calvinianos hæc duo verba distinguentes diligenter annotat pl. Rev. D. Maukisch. *dis. 4. d. universal. vol. 2. c. 22.* *tum* cum adjuncta delectatione, quomodo per δόξα vertitur, Gen.

Gen. XXXIV, 19. Ps. LI, 18. Mal. I, 12. Et hic cum Matth. III, 16. *D. VVell. in Rom. III, 17, p. 183.* ita ut hoc *beneplacitum* identitatem essentiae ac perfectissimam beatitudinem supponat, cum Ps. II, 7. Ebr. I, 7. cum V, 5. ubi Apostolus verba Psalmi ordinationi Christi ad Officium sacerdotale, seu fundamentum præponit, quodque *Evangelistæ* cum verbis nostris exprimunt; Hic filius meus, in quo complacui, seu unice dilectus, hunc audite; *apud Dn. D. Dorsch. diss. præl. Pent. §. II. 4)* Utut autem hic præprimis complacentiam Patris in Filio ad officium missum velim intellectam, non tamen adeo repugnarem, si quis per gratuitam sacrificii oblatis acceptionem exponeret. *Ille* modus generalior erit, hic specialior, *uterque* causam indicabit, cur inimicus super Christo non sit gavisurus, & sic exponit *Beda*. Posita jam quacunque Explicatione, non poterit non firmior reddi *fides nostra*, de veritate, universalitate, & perfectione, itemque oblatione & applicatione meriti Christi, nostraque justificatione. Nec repugnant Christo, Patri placere, & severe puniri; nec, esse innocentem & ut reum puniri; *Davidi repugnarent*, quicquid etiam de restitutione in Regnum somniat *Calvinus* 5) Ex hac exurgit Passionis Christi *approbatio*, quam respectus ad personam patientem & gratias agentem innuit; quæ tamen non solitarie reconciliationis applicativa, quod *Molin. c. 28. §. 14.* supponit; sed beneficiorum divinorum *absolute* oblativa, Act. XIII, 46., *ordinarie* collativa, Rom. III, 25. & obsignativa II X, 16. audit. *Ordinarie* dico, ne *Molaneus* § 28. habeat, quod a non-salvatione ad non-approbationem meriti consequentiam urgeat, & universale meritum cum particulari fructu coniundat, quod ei non admodum insolens, §. 20. & 24.

§. 67. Non gaudebit inimicus meus super me.) Et hic notetur 1) *Negatio* pro vehementi contrarii affirmatione posita, Ps. XXXVI, 19. LXXII X, 50. ut idem sit, ac si diceret: *inimicus meus confundetur super me, quia non clanger de me.* Est enim *וַיִּרָא* vel *וַיִּרְא* vociferari sono fracto, quemadmodum triumphum.

triumphantes solebant, ein Jubel-Geschrey halten / Ps. XXXV, 25. 3) Quinam per *inimicum* indigentur, ex præcedd. ad oculum claret, nisi inimicum καὶ ἐχθρὸν velis interpretari de principali adversario Christi & inimicorum primipilo, *Satana*, ut vagum nomen eminenter ponatur. Esset autē hic sensus: non dicet, quod morfu suo me interfecerit, *quia occidit*; quod me sustulerit, *quia ad Crucem adegit*; quod super me sit triumphandū, *quia decubui*; ipsa mors mea ipsum confundet, & in Triumpho meo ad inferos experietur Victorem, de quo, ut de victo, sibi jam ceperat gratulari; q d. *Es soll ihn sauer genug ankommen.* Sin autem 3) *in genere*, de tota hostium & spiritualium & corporalium caterva velis accipere cum *Gesnero*, hoc sensu interpretaberis: *ita illos coërcebo* [non tantum morte mea, sed & severā animadversione,] *ut gaudii & lætitiæ, quam ex morte mea pridem captabant, non modo obliviscantur, sed etiam præ calamitatum gravitate incipiant dicere montibus: Obruite nos, & collibus, tegite nos.* Luc. XXIII, 30. Et tales sunt, Ps. CX, quibus sessio ad dextram, ut hic resuscitatio & exaltatio opponuntur, Tyranni, Persecutores & AntiChristus, D. *Glaß. in Ps. CX. disp. 1. § 172.* 4) Falso & frustra ergo se torquet *Calvinus*, in verborū ad Davidem applicatione, non intelligens, quod, quæ *in tantum* conveniunt, non statim *in totum* quadrent; & hic, vi complacentiæ divinæ specialis erga patientem ex merito, & simul innocentem, solum Christum subinnui, II Cor. V, 14. item Ereptionem propria virtute factam, Ioh. X, 17, 18. cui subordinetur *oratoria*, quasi oratio *Mediatoria*.

§. 68. Me autem propter Innocentiam suscepisti.) Genus loquendi *supra §. 65.* exposui, de reliquis annoto 1) *Suppositum* personæ esse, utut ad H. N. respectus habeatur, cō quod Passionī opponatur susceptio seu restitutio & ascensio, Ps. CX, ult. ne *sola* tamen *natura*, sed persona resurrexisse & ascendisse dicatur, I. Cor. XV. 12. Matth. XXIIIX, 5. Ps. LXIIIX, 19. neve *Deitas*, cuius non est mori, neve *nuda anima*, quia & corpus cecidit,

cidit, Eph. IV, 10. 2) *בְּחַיָּתוֹ* in se perfectionem infert *absolutum*, qualis de Lege Dei dicitur, Ps. XIX, 8. (& LXX. per *אֲמַר* *p. d.*, ohne Wandel vertunt,) & CI. 2. ex *חַיָּתוֹ*, quod absolvere & omnibus numeris compleri est, Buxtorff. in Lex. Additum *וְ* verò vel est *adjectivum* Fescl. advers. sacr. l. 1. c. 25. §. 1. vel *ordinale* & interdum *causale*, Eph. I, 4. cum Gen. XXIX, 18. Prov. XXVII. 1. vel *instrumentale*, II. Thess. II, 13. cum Marc. I, 8. & Gen. XLIX. 22. vel *respectivum subjecti*, Marc. IX, 50. Act. II, 29. Et hinc est, quod Musculus tres recenscat *explicationes*, exponens, vel de reiterata contra inimicos *confirmatione*; vel de futura, propter integritate: vel de presenti *continuata sustentatione*, quod nunquam lapsus fuerit, quam ultimam Calvinus rejicit, ut contrariam versui quinto, nec sine causa, si Davidi applies. Sic autem ipse exponit: *Ego incolumis stabo, quia tu me sustentabis ac restitues. Integritatem enim esse tam corporis, quam animæ. Videtur tamen, pergit, longius extendere Dei gratiam, ac si non semel tantum ejus manu se adiutum diceret, sed quamdiu prospere vixit, salutem suam fuisse ejus virtute suffultam.* Si de Pietate vel sincero affectu intelligere quis malit, quod optimè conveniet (quomodo verò versui quinto?) non gloriatur David de vita anteacta: sed in ipso examine, (quorsum ultionis desiderium?) quamvis Satan & improbi ejus fidem labefactare conati sint, non tamen se fuisse alienatum à timore Dei narrat. Et quæ sunt alia, in quibus tamen non potest declinare, quo minus Davidi rectitudinem tribuat, utut eam à Deo derivet. Deinde qualisqualis arripatur expositio, integritas hæc non corporis sed animi est, quam supra petiit, & de qua sibi gratulatur, vi partium oppositarum, etiam Calvino teste; nec Davidi competere potest, nisi peccantem non-peccantem, reum non-reum velis dicere. Si in integritate legas (ut Gesnerus & Chald. scilicet incessi) nullam invenies, quia meritum poenæ jam factius; si propter integritatem, (ut Beda, LXX. & Vulgata) apertius fatenti contravenies.

3) In-

3) Intelligi hic *non futuram* aliquam confirmationem, sed quæ cluctanti ex inimicorum insidiis obtingit, series Textus arguit; *nec continuam* in certamine sustentationem (nisi hæc verba, quasi exegetica misericordiæ divinæ accipias) quia Textus vacillaret, susceptionem hanc triumphatoriae liberationi apponens; *sed confirmationem* contra inimicos, non corporalem, sed spiri-
tuale & coelestem.

§. 69. Integritatem vitæ, seu à peccatis immunitatem, ut Beda exponit, nemo est, qui sibi vendicet, nisi *solus Christus*, Ebr. VII, 26. adeò ut etiam peccatum sit, & in Messiam injuriosum, vel *de remota potentialitate peccandi* quærere, nisi quis eadem ipsa quæstione opus salutaris Redemptionis infringere, & ex unicè dilectissimo odibilem facere amet. Nec enim *defectus* naturales nostri causa suscipiens, morales eos fecit; nec indignum est Regi tentari ab hoste, indignum est superari; sufficitque ad obedientiæ excellentiam, quod Christus *sua sponte* descenderit, & peccata nostra in se receperit, nunquam peccaverit. *Peccare* enim est deficere, cujus negatio impotentiam Deo non inurit, sed excellentiam Sanctitatis nostro concipiendi modo auget. *Deus sibi ipsi Lex* est, non ut pro lubitu peccare possit, aut impune peccata velle, sed quod nihil agit, quod cū suā natura pugnet. *Non potest mentiri*, quia ipsa veritas est, nec *peccare*, quia est ipsissima Justitia, Pl. V, s. XLV, 8. Omnino ergo illæ voces: Deum non peccare, quia nullis Legibus adstringitur, & ubi non *est* lex, ibi nec peccatum; Peccatum fieri Deo procurante aut adjuvante, ex Theologia exterminandæ, ut rectè judicat, *Molin. Anat. c. 3. §. 4.* qui tamen mox sui oblitus necessitatem mali ad cognoscendum bonum statuit, §. 9. Christi autem ea est *integritas* & exinde *nostra*, quia pro nobis fecit, quicquid fecit, *non sibi*, qui Dominus Sabbathi, Marc. II, 28. Deitatis plenitudine unctus, Col. I, 19. & à Patre nobis missus, Ef. IX, 6. Dei Filius & ipse Deus, Rom. IX, 5. Luc. XXIII, 47. Salvator noster, *non suus ipse*, (ut integritas vel propter in-
regri-

tegritatem) ita sit *qualitas subiecti suscipiendi*, & *ordinis consecutorii designativa*, ad modum, Ps. CX, ult. & *status exaltationis cum inanitione combinativa*, Phil. II, 9. Meruisse enim Christum gloriam *ἀγλαΐαν* est, & *ἀντιγλαΐαν*, & Deitati Christi *ἀντιλογον*, Joh. I, 14. Conf. Polan. l. 6. Synt. Tb. c. 26. p. 424. I. Giesf. disp. 6. Papsism. §. 78. D. Dorfb. diff. 12. Pent. §. 63. p. 421. & D. Calov. Socin. profl. p. 683.

§. 70. Suscipere vel sustentare, quasi manu desuper, Ps. LXIII. 9. Es. XLI. 10. quod LXX est *ἐνὶ λαμβάνειν* & de S. 8°. dicitur Rom. VIII, 26. (Conf. Ps. CXIX, 13. ubi est *אֵין* quod brachio extenso juvare) supponit Auxilium & Providentiam divinam, ut, quemadmodum mors & traditio Christi in mortem, Deo Patri, ita & hæc resuscitatio cum ascensione eidem ascribatur. *Utramq;* jungo, quia utraq; morti successit, sessionem ad dextrâ Patris præcessit, quamvis & *illa* ad præcedd. rejici possit, ubi dictum: Inimicus non gaudebit super me, quasi per Meton. effect. pro causa. *Deus Pater* autem dicitur resuscitasse Filium, *tum* quia Fons Deitatis, *tum* quia Christus à Patre missus, *tum* propter imbecillitatem nostrum, qui vix capimus, *mortuum* ex se posse resurgere; *tum* ut sufficientiam meritû Christi intelligamus, Patrem non esse amplius iratum, sed placatum ei, qui Sponsor noster; quas rationes ex Greg. Nysseno Or. 2. in resurr. Domini, cujus præcipuè tertia ratio est, & Chemn. p. 1. L. L. enarrat B. Gerh. disp. pecul. d. glorios. Salvat. Resurr. §. 26. Filius dicitur resuscitasse seipsum, *tum* quia Pater eum resuscitavit, & ille unus cum Patre, Joh. X. 30. *tum* quia id disertè asserit de seipso, vers. 18. *tum* quia per hanc se Filium Dei probavit, Rom. I, 4. & opus nostræ Redemptionis perfecit, II X, 34. Ne hic excludenda Ha. N. vivifica, Joh. VI, 51. aliorum suscitatrix, XI, 43. & omnes divinæ plenitudinis Thesaurus complexa, Col. I I, 9. Falsus itaque est Polanus l. 6. Synt. c. 23. p. m. 416. H. ita scribens: *Humanitas Christi seipsam ex mortuis non suscitavit, seu ad Resurrectionem suam non est co-operata;*

operata; aliòquin Paulus minimè diceret: Christum per resurrectionem ex mortuis potenter esse declaratum Filium DEI, secundum spiritum Sanctificationis, Rom. I. 4. Consentunt ei Bucan. Inst. Theol. L. 26, q. 4. Ursin. Expl. Catech. & Catech. Ratorv. c. 11. Sed confundit Prædicata de Persona secundum alterutram naturam dicta, qualia v. g. nasci ex semine David & resurgere, illud Hæ. Næ. seu carni propriè & primariò, hoc spiritui Sanctificationis, i. e. Deitati tribuit Paulus, ut oppositionis cum IX, 5. I. Tim. III, 16. & ejusdem Usûs particula καὶ utrinque occurrentis. Respectu hujus propriæ potentia & juris, ut Hieronymus exponit, vitam ex se recipiendi, dicitur ἀναστῆναι Resurrectionis, & quia ejus Resurrectio est causativa & consecatrix nostræ ad vitam. Tandem & idem suscipitur & recipitur, qui mortuus, idem excitatur corpus quod patiebatur, eadem assumitur anima, quæ sananda erat, Joh. X, 18. contra Smaltz. d. divin. Christi c. 14. Christus gloriosus, immortalis, impatibilis, Phil. III, 21. Rom. VI, 9. Act. I, 27. & totus spiritualis, Joh. XX, 19, 26. qualitatibus humanam N. perficientibus & ornantibus, non destruëntibus, ut patet exemplo Carnis Christo unitæ ante & post Resurrectionem, Matth. XXVI, 64. Job XIX, 25. I. Cor. XV, 43. non obstante Retentione Clavorum non necessaria, sed œconomica & liberrima, Aug. tr. 121. in Job. ideoque vix perpetua, ut censet Æg. Hunn. 29. d. Christo.

§. 71. Me suscepisti, ait Christus, quasi ad Te suscepisti. Nam non mansit in Terra, sed ad Cœlum evectus & susceptus est, Act. I, 11. ut eò redeat, quò abierat, Joh. XVI, 28 ad dextram Patris sedeat, Ebr. I, 13. pro nobis intercedat, Rom. IX, 34. nobisque semper præsens sit, Matth. XXII, ult. Ipse propriâ Virtute ascendit, Joh. III, 13. XX, 17. Marc. XVI, 19. quod homo, cujus hæc mutatio propria, Eph. IV, 10. quòque respectu omnem potestatem jam acceperat Matth. XXII, 18. Abiit a nobis non quod non amplius præsens sit, sed quod non corporali & terreno more: in cœlos ascendit & supra cœlos, Ebr. VII,

26. ut regnet, I. Cor. XV, 25. & *cælum capiat*, Act. III, 21. non autem tantum cælum, sed *absolutè τὰ πάντα* impleat, Eph. IV, 10. Majestate substantialis suæ omnipræsentia, vi *divina dominationis*, quam omnium rerum subjectio supponit, Matth. XXII, 18. Ps. IIX, 8. & quæ ipsa in se non absenter sed *præsentè & potenter* à Deo exercetur, Jer. XXXIII, 13. ut latè probat contra Philipp. Cæsarem D. Feurb. fasc. I. disp. 2. & *ad dextram Patris sessionis*, cum non tantum in cœlis, verum etiam visibiliter descensurus ad Judicium *in dextera sessurus* dicatur, Matth. XXVI, 46. nullibi exclusivè *tantum* in cœlis, ut cælum & terra sibi invicem in hac doctrina sæpius opponantur, non *loci*, sed *status* respectu, gloriæ nimirum & fragilitatis. Sursum ascendit, ratione gloriæ sublimis, Col. III, 1, 2. ne utique loci, nisi quis (*quod ad locum Apostoli addo*,) terrestria negligendo fame velit perire, vestibus carere, & sic sui proditor esse. Opponuntur autem in citato dicto doctrina ac vita *Christiana doctrina & vitæ falsæ*, ac humanarum traditionum onere aggravatæ, vi c. II. ult. quid? quod Diabolus interdum in aère sit, ergone inter τὰ αἶω referendus & querendus? contra Polan. l. 6. Synr. Theol. c. 25. p. 422. E. Ascendit, non tantum *disparuit*, nisi consequenter; visibiliter abiit, invisibiliter & supernaturaliter remansit; *illo modo* rediturus dicitur, hoc modo præsens, usque ad finem seculi. Matth. XXIV, 3. XXII, ult. Confer jam citatum Feurb. c. I. disp. 1. p. 23.

§. 72. Et confirmasti me in conspectu tuo in æternum.) Grammaticus hic sua habebit, & Theologus. Ille notet 1) כַּחֲזֹק vel כִּשְׁלֵי esse statuere, firmare, verbum primò Architectonicum. Gen. XXIV, 18. I. Sam. XV, 12. I. Reg. XVI, 34. quod LXX. per βεβαιῶ exprimunt, in N. T. inveniendum, Phil. I, 7. Col. II, 7. Lutherus, *βεβαιῶν*; deinde supponere voluntatem firmam statuentis & robur ac durationem constituti. 2) כְּחֵץ usurpari vel in malam partem, pro ira & indignatione ac irreverentia Numinis divini, Thren. IV, 16. Gen. VI, 12. cum X, 8. apud D. Maja

D. Maj. exerc. d. nat. Angel. §. 75. vel in bonam partem, ut no-
tet cum durationem sociam, Ps. LXXII, 5, 17. & presentiam,
Gen. XI, 28. Sic Chaldeus h. l. vertit קרפ LXX. εὐαγγέλιον (a
eoram te, vel in oculis tuis, & R. Kimbi exponit: ad cultum
tuum, quam longum potest esse vitæ spatium; tum cultum &
fervitium, Ps. CII, 29. tum complacentiam, II. Par. II,
6. quomodo Abraham, ratione fidei κατεναν, seu in con-
spectu Dei dicitur, Rom. IV, 17. Durationem hic supponit
vox 3) עולם de qua Regulam à B. Chemnit. T. 2. L. L. d. Lege
6. 5. traditam, & à D. Tarn. in Mal. 2. p. 71. approbatam nota:
עולם perpetuitatem secundum conditionem rei, cui conjungitur,
notat. Cum ergò de D. o dicitur, significat perpetuitatem ab-
solutam, omni termino seu principio & fine carentem: quando
vero de aliis rebus, significat durationem limitatam, Consule
el. Fessel. in animadv. sacr. l. 2. c. 2. p. 197. B. Gerh. T. 9. d. consumm.
sec. §. 7. p. 353. & D. Frantz. d. interp. p. 628. Quicquid verò
sit de singulis vocibus, phrasis hæc 4) Constitui in conspectu Dei
in seculum inferet, tum complacentiam divinam malo passionali
oppositam, cum expressa susceptionis mentione; tum confir-
mationem gloriosam, quomodo hæc Formula beatitudo descri-
bitur, Matth. XIX, 10. Ps. XVII, 15. (ubi ויהי cum ב notat
eum delectatione videre, in amœnitate Domini B. Gerh. d. vit.
atern. p. 844) cum XXXVI, 10. quam juvant ordo Textualis
majus beneficium minori gradatim jungens, exaltationemque
de unice dilecto Dei prædicans; ipsa Calvinii explicatio de
claris paternæ curæ signis & gratia nos in cœlum evectiva, in Ps.
XVII, & XLI. Beas, de immortalitate & impassibilitate, ex
Rom. VI, 9. & Gesneri, de gloriosa exaltatione exponentium;
tum confirmationem æternam, quippe Deus Pater cum Messia
agit, Es. LIII, 10. unde duratio alibi respectiva, Job. IV, 19.
(de quò loco rectè exponendò, consule Drus. in h. l. p. m. 85.)
robur hic adipiscitur, ad absolutam æternitatem denotandam.
Et huc usq. Grammaticus.

§. 73. Theologus ipsam gloriosam Exaltationem, seu *Sessio-*
nem ad dextram DEI, intuebitur in *Personis* decernente & se-
dente, *quidditate rei*, & *Terminorum* à quo & ad quem consti-
tutione. *Gloriam hanc Messie* decrevit Deus Pater, *quem* hic
alloquitur, cum Ps. CX, 1. Eph. I, 20. non excluso Filio, qui
sibi hanc gloriam contulit, & *quà homo* occupavit, ex collatio-
ne potestatis, Matth. XXIX, 18. non limitibus Cœli & Terræ
coarctata, sed *latislima*, & latipotentis, Eph. III, 20. Psal.
CXXXVI, 6. Luc. X, 21. *quæ ad dextram Patris* consedit, Ebr.
I, 3. Luc. XXIV, 26. Sc. *secundum H. Naturã* gloriosè exaltatus
est Christus, non secundum divinam, quod *Mollerus* vult, Deum
exinde mutabilem, & ut ita dicam, *meliorabilem* reddens. Sic
enim se *egenum* dicit, v. 2. Ps. LXIX, 31. Matth. IIX, 20. Mis-
ericordiã Patris destitutus *orat*, v. 5. Ps. XXII, 2 ab inimicis *pa-*
titur, v. 6. ab amico *proditur* & quasi prosternitur, v. 10. Matth.
XXVI 64. Luc. XXIV, 26. *resurgit, ascendit*, v. 12. Rom IIX,
32, 34. & à Patre accipit gloriam, h. l. I. Cor. XV, 25. quam
quæ Deus habebat, Joh. I, 14. II 19. & exinde Ultionem mi-
nabatur, v. 11. Una tamen Persona, unum suppositum. Cum ve-
rò *Bellarminus* dicit, Christum *in supposito* ad dextram DEI se-
dere, & fallit, & fallitur. Quia enim illud utramque includit
naturam, hæc nihilominus exaltatio ad *alterutram* spectet, ni-
mirum humanam, nemo percipere potest quid velit, num potius
fallat. Quid, *si ultio obstaret*, quò minus hæc gloria humanæ
n^{re} attribui queat. ad hominem ea refertur, prout illi *ôli*, *qua-*
renus homo, potestas faciendi iudicium concessa est, Joh V. 27.
Deinde, quod *quidditatem* gloriæ spectat, dico 1) notari
hic *durationem sociam*, uti dictum i. e. æternam, Ps. XXII 31.
X LV 7. Luc. I, 32. 2) *presentiam intuitivam*, quo respectu
לפניו est, *mündlich/gegenwertig*. Sic Christus à Pilato *coram*
populo examinatur, Luc. XXIII, 14. Fratres Josephi *incon-*
spectu ejus collocantur Gen. XLIII, 33. peccatum *coram* Davi-
de est, Ps. LI, 5. Et *coram* D^{no} statuitur, quasi in conspectum
ejus,

ejus, XC, 8. Act. X, 33. Luc. IIX, 47. 3) *intuitum gratiosum*, ab intuitu, quæ peccati est & iræ, Ps. V, 5. distinctum, vi supposito beneplaciti, h. l. v, 12. ex quo Paulus inthronisationem & ad hæreditatem admissionem deducit, quia Christus, quæ homo testimonio Patris egebat, quo hominibus ut audiendus commendaretur, Ebr. I, 2, 5. Joh. V, 41. IIX, 18. 4) *intuitum singulariter gloriosum*, Ebr. I, 5. & in respectu ad Personam Christi, *regium*, quò pertinet, quod Deus dicitur Lux inaccessibilis, I. Tim. VI, 16. & positus in conspectu DEI dicitur videre Deum, I. Cor. XIII, 12. gloriâ cœlesti frui, Joh. XVII, 24. Ps. XVI, ult. imò *quatenus* פני Personæ seu modum subsistendi II. Sam. XVII, 11. II. Par. XIX, 7. Job, XVII, 6. XXXIV, 19. *infert*, & sermo de Filio DEI est, qui פני, Ex. XXXIII, 14. κατανήϊς ἰὸς ἱεροσολῶν. Ebr. I, 3. Col. I, 15. & Angelus פני, Es. LXIII, 9. cum Ex. XIV, 19. dicitur, solusque Deum exacte novit ac conspiciat, Joh. I, 18. idem erit, ac *esse æqualis cum Patre gloria*, & sic Regem æternum, & Præsidentem Regni potentia, gratia & gloria. 5) *intuitum non novum*, sed quæ H. N. *de novo confirmatum*, & ad plenariam potestatis jam collatæ exertionem, ac universale exercitium penitus collatum, Joh. XVII, 3. ubi *Ius hereditatis* quæ λίαν expresse asseritur, idque carni traditum dicitur, XIII, 3. & ob id Christus. τῷ ego, voce personæ utitur, XVII, 3. Sic *hoc loco* petit Christus, ut Deus cum faciat stare ad ulciscendum v. 11. quod stare opponitur τῷ jacere v. 9. & notat restitutionem in pristinum statum, non egenum, v. 2. sed *gloriosum*, cui ultio competit. Phil. II, 9. Ebr. II, 7.

§. 74. Est itaque hæc *Confirmatio in conspectu DEI* non tantum *beativa vel defensiva*, piis & electis communis; non *majoris exaltationis* præ exaltante, quod esset super alicujus conspectum; non *mundana & terrena*, Christo jam in cœlos recepto vix competens; non *communicatio subsistentiæ* jam in unionis momento facta; non *regnum divinum* absolutè & ut sic confederatum, & Patri & S. S. commune, nec tamen ista con-

stitutio, juxta filum scripturæ; *non filiatio*, per generationem tantum communicabilis, *sed exercitium plenarium Glorix & Regni universalis*, Christo secundum H. N. collatum, divino omni-præsenti Regimine non interrupte (quemadmodum inanitus Deitatis saltem radios nonnunquam exerebat) peragendū, contra *Enjed. in expl. LL. Vet. & Nov. T. Socin. instit. Rel. Chr. breviss. p. 95. & Bell. l. 3. de incarn. c. 15.* Ergò 1) non est *eterna à parte ante*, quippe cujus respectu Passio præmittitur, v. 12. Phil. II, 10. Ps. CX, ult. Luc. XXIV, 26, quamvis prima ejus ratio, *seu* *jus* in incarnatione jam cæperit, ut ultimata Passionem ordine consequatur, contr. *Ursin. expl. Catech. 2)* Soli Christo propria, tanquam unico Mediatori & *ἡ ἀντιπαράθεσις* è Collegio S. S. Triados missò, ad redimendum homines, & passione peracta in dextra Dei sedendum. Ps. CX. Alia enim est *dextra Patris* & alia *Christi*, ad hanc non ad illam Electi dicuntur sessuri, habetque sinistram, Matth. XXV, 33. Ebr. I, 13. contra *Bucan. L. 28. q. 22. 3)* Humanæ Naturæ non everfiva, sed *Excellentis divinis perfectiva & exornativa*, cum in Inthronisatione semper hujus habeatur ratio, cui non obstat circumscriptum esse, quia infinitæ ΛΟΓΟΤ hypostasi adunita, nec vox *secundum* Naturæ everfiva, nec exæqvativa, sed demonstrativa est. 4) *Æterna à parte post*, ne speretur reditus ad Passionem, utut præsentatio gratiosi regiminis, 1. Cor. XV, 24. in Ecclesia Verbo & Sacramentis exerceri consueti, juxta *D. Calov. Socin. profl. p. 676.* aut Ecclesiæ militantis defensivi *D. Dannh. hod. pb. 8. p. 55. & D. Feurb. fasc. 4. diff. 5. §. 57. & perennis Triumphus ac Gloria. D. Glaß. in Ps. CX. diff. 1. §. 183.* speranda sint.

§. 75. Audiat hæc, quicumque statuit, *Evangelium in N. T. demum innotuisse*, Fideles V. T. nullam distinctam Redemptionis & Divinitatis Christi cognitionem seu fidem explicitam habuisse, & discat, Testimonia & vaticinia V. T. non esse numeranda, sed *ponderanda*, & in Concionibus Patriarchalibus & deinde Rabbinicis plenius ac clarius fuisse exposita, majorique clari-

claritati nō tenebras semper, sed *minore & obscuriorem cognitionem* opponi, quia omni credenti ad salutem cognitio Christi necessaria est, vel ipso *Hornej. diff. 4. Theol. s. 1. §. 9. p. 308. teste, contra Calixt. in dissert. d. 29. num. Myst. Trin. & Cat. Rarov. art. 5. c. 11.*

§. 76. Ad finem cum Psalte propero, qui est gratiarum-actorius, ubi dico 1) *Clausulam* hanc, præterea quod laudatoria est, *declaratoriam* fiduciæ, de ex auditione divina, & si præcise spectetur, non esse distinctivam librorum Psalmi, ob locos parallellos, Ps LXVI, LXVIII, CIV, CXV, CXXXV. Aliter scres habet, quā vocem מן additam, sed hanc opinionem non facio meam. 2) בָּרַךְ in genuino suo significato est *benedicere*, (antiphraستice *maledicere*. I. Reg XXI, 10. quod Chaldaus per גַּרְפָּת blasphemare reddit;) & notat *Cultum divinum*, qui Genuflexione perficitur & soli D^{no} proprius est, apud R. Kimchi in lib. *Radicum*; qui & inde deducit אֲבָרַךְ, Gen. XLI, 43. *ad geniculandum*, referente D. Mojs. c. 1. §. 71. 3) אֱלֹהִים constructè hic positum, est Nomen DEI proprium, divinam essentiam, si *relative* ad creaturas ponatur, ut *Ens summum inferens*, in singulari nulli, nisi vero D^{no} communicabile D. Calov. Soc. profl. p. 117. secus in plurali, quamvis *vel* improprie, *vel* quā idola antiphraстice D. Carpz. Syst. Theol. p. 1. pag. 82. *Mysteriū Sacro-sanctæ Trinitatis adumbrativum*, præsertim cum nomine singulari, aut adjectivo, Verbo & Participio pluralis numeri combinatum, D. Dorsch. diff. 4. Auctar. Pent. p. 622. non ab אֱלֹהִים fortis, nisi אֱלֹהִים velis servile facere, nec Arabica radice Laha excelsus, nisi allusivè ob §. 26. sed Ebræa אֱלֹהִים *derivatum*, notans iustissimum & potentem Judicem, cuius respectu & Magistratui tribuitur, ex mente hominum idolis, ex delegatione divina Angelis: sine restrictione autem positum, soli & uni vero D^{no}, Calov. d. tr. Eloh. præsertim hic, ubi exegetice additur. 4) אֱלֹהֵינוּ ad innuendum *Fædus cum Patriarchis* pactum, ex Ex. III, 15. etiamsi hoc nomen patronymicè accipiatur, cum

proprie Jacobo inditum fuerit, *vel* quod Deum viderit, ut *Ambr.* in *Comm. ad Col.* I. & *Aug.* l. 16. C. D. c. 39. volunt, *vel* potius quod princeps cum Deo fuerit, ut Angelus, & cum eo *Hier.* 29. in *Genes.* & *Ar. Montanus* deducunt. 5) Repetita vox *ἰσχυρὰ* à *Chaldeo* retenta, à *LXX.* per γένος, *Aquilà*, per *μεγιστὸν* & *Vulgata* per fiat expressa, in se veritatis nota est, *Es.* LXV, 16. inde transit in particulam assentientis & fidentis, ac jurantis, & per ἀλλήως vertitur, *Luc.* IX 27. cum *Matth.* XVI, 28. per *καὶ*, *Luc.* XI, 51. cum *Matth.* XXIII, 36. quicquid sit, quod *Pasor. in Lex.* plures significatūs addat, optimè cum citatis convenientes, ut promittens assentiat, optans confidat, vi *Matth.* VI, 13. *Ap.* XXII, 20. *Jer.* XXIX, 6. *Conf. Cl. Buxtorff. in Lex. & Hier. ad Es.* XXV, 1. Geminata denique majoris certitudinis nota est, aut potius hic *Laudis continuativa* & continuationis *compromissiva*; quomodo frequenter à Salvatore juratorio more adhibetur, itemque Apostolis, *Rom.* IX 5. quæ etiam Epistolas concludunt. *Et huc usq. Pars Theoretica.*

CAP. VII. Practicum.

§. 77. Accessum facio ad ea, quæ cuivis ex hæcenus dictis in quotidiana vita observanda. Plurima essent, sed quia chartæ præter spem excrevere, *Capita ardua rerum* saltem enarrabo. Itaque *Vers. 1^a.* monet nos, ne, ceu Creaturæ Dei nostri rationales, *ratione abutamur*, ad scurrilia, stultiloquia & quæ Christiano nomine indigna sunt, sed ut Deo nostro gratias dicamus & hymnum canamus. Ubi Psalmus adest cum compunctione, *verba sunt B. Ephremi*, ibi & Deus una cum Angelis. Hoc est *sacrificium laudis*, quod Paulus commendat, *Ebr.* XIII, 15. *Jacobus* urget V, 14. idem Paulus explicat, *Col.* III, 16. *Eph.* V, 19. *Esse pleni Spiritu & loquamini invicem Psalmos & hymnos & alia sacra cantica. Canite & psallite Deo in corde vestro, & gratias agite semper pro omnibus Deo & Patri, in nomine Domini.*

Domini nostri Iesu Christi. Et in promptu ratio est, quod bonus Gratianus, Bonifacium eliciat. Sic David toties ad Canticum novum Deo canendum hortatur, quod beneficio tam egregio respondeat. Et quamvis non omnibus *Davidis Lyram attingere* contingat, ad minimum Filios Korah assequi poterimus, ut cantica, si non Davidico - *ἱεὺς πνεύματος*, alia certè pia & sacra ab aliis mutuò sumamus & Deo offeramus. Impellunt nos ad id, *tum* divina mandata jam prolata & Ps. CXLVII, i. obvia: *Cantate Iehovæ canticum novum*, Laus ejus in coetu mansuetorum; lætetur Israël in Factore suo: Filii Sion exultent in Rege suo; laudent nomen ejus in Tibia, in Tympano, & in Cithara psallant ei, v. 7. *Canite Iehovæ in Psalmis*, psallite Deo nostro in cithara; *tum* collata beneficia, ingratitude non suppressenda, ne & in nos quadret Mosaica illa exprobratio: Deut. XXXII, 6. *itane gratias agis Domino DEO tuo?* *tum* denique priorum Veterum, Exempla, quæ passim in Sacris videre est. Quò spectat nomen Psalmi Ebraicum, ab avium intercisis Canticis depromptum, argumento à minori ad majus, à creatura irrationali ad rationalem.

§. 78. *Ad Vers. II.*) Quamvis summus ille Plastes primò ad Beatitudinem coelestem & terrenam nos creavit, eò tamen Adamò lapsò sumus redacti, ut beatitudinis ex nobis expertes, eandem non nisi *ex promissione divina* consequi possimus. Et utut rarò non-interrupta nobis in hoc Mundo obtingat felicitas, quæ Fortunæ dicitur, & externa est, alia tamen speranda in altero Mundo, quæ coelestis & æterna, quam nec oculus vidit, nec auris audiit, nec lingua loquatur, Ps. XVI, ult. quæ unica hujus vitæ & fidei meta, Joh. XI, 26. Quæ fides non potest esse vera ac viva, nisi bona opera habeat annexa, & per charitatem efficax sit, Gal. V, 6. Nam hæc sine mortua res est, Jac. II, 20. quia charitas impletio Legis Rom. XIII, 11. Idcirco proximum nostrum diligamus, quemadmodum Christus nos dilexit, Joh. XIII, 34. moniti, *tum* præcepto divino, Lev. XIX, 18. diliges
 L 3 proxi-

proximum tuum sicut te, I. Joh. IV, 21. hoc mandatū habemus ab eo, ut, qui diligit Deum, diligat & Fratrem suum, Eph. V, 2. incedite in charitate, sicut & Christus dilexit nos. A Christo dicimur Christiani, ergo sequantur Christiani Christum, milites ducem. Quid prodest nobis, Christianorum appellari nomine, nisi etiam ipsa subsequantur Christiana opera? Etenim scriptum est: si Filii Abrahami essetis; opera Abrahami faceretis, *quae sunt verba Cyrilli Hierosolym. tūm promisso munifico*, quale profecto liberatio ex periculis hic promissa. Pietas enim ad omnia utilis est, & promissionem habet, hujus & futuræ vitæ, I. Tim. IV. 8. *tūm denique* Exemplo ipsius Christi, qui nos dilexit, cum adhuc essemus inimici, & mortuus est pro nobis. Profecto, si non corporaliter, certe spiritualiter egeni & pauperes naturā omnes sumus, & gloria corā Deo necessaria destituimur. Terrenam paupertatem tamen levat Charitas proximi, *spiritualem* Charitas Christi. Cur ergo non misereamur conservi nostri, quia Deus nostrum misertus est? cur non beneficiamus proximo, de nostro, aut potius de *quasi-nostro*, quia Deus de suo nobis benefecit? Matth. XII, 33.

§. 79. *Vers. III.*) Capillos Capitis nostri numeratos esse, Christus ait Matth. X, 30. dum Discipulos suos in Mundum ablegandos solatur, & simul nos, qui ad coelestem peregrinamur Patriam. Jam verò, quid aliud est vita nostra, nisi peregrinatio? *Cælestis domus* est, ad quam omnes tendimus, Mundus hospitium viatoribus & peregrinantibus V, 25. præbet, nonnunquam fac iniquum, Joh. XVI, 33. Hinc morbi nos invadunt, isthinc alia pericula, illinc inimica hostium conamina. In Mundo quæris solatium? *rideberis*. Te enim plangente, Mundus gaudet Deus est, qui te sustentat, in quo vivis & viges, Act. XVII, 27. Hic dies tuos non quā numerum tantum, sed & qualitatem, an prosperi vel adversi futuri sint, in Libro suo, *qui Providentia est*, consignatos habet. Sive itaq; Morbi te invadunt, sive Mors minuetur, sive Calamitates in te irruant, noveris omne illud tibi ex
Dei

DEI omnia gubernantis Providentia accidere. Quare in eo sis totus & toto animo statuas & sentias esse, providam DEI omnia videntis & administrantis Curam, eamque dirigere tam Paupertatem, quam divitias, tam Contentum hominum, quam Gloriam, tam adversa quam prospera, tam mortem quam vitam. Hac spe freti orabant Hiskias æger, David & Assa ab hostibus ferè superati, Tobias, Jobus, & omnes Sancti, inflictam Calamitatem patienter ferentes, Constantiam à DEO petentes & reliqua divinæ Providentiæ committentes, secundum illud: *Fiat voluntas Domini*, Matth. VI, 10.

§. 80. *Vers. IV.*) Honorificum *Mèdici* vocabulum esse, vel exinde patet, quod Deus se Israëlitis Medicum dicit, Ex. XV, ult. nec abs re. Medicus est prudens, potens & felix, imò prudentissimus, potentissimus, felicissimus; utpote in quo semper est
- - - *relegetur ut ager.* Nonne enim is speciem Morbi intelligat, qui etiam interiora hominis cognoscit? num juvare poterit, qui neminem eorum, qui in ipsum sperant, absq; solatio dimitti conclusit? Luc. XII, 7. qui exinde morbum Israëlitis innocuū fore dicit, *quod ipse eorum sit Medicus*. Opem fert non modo terrenam, sed & spirituales. *Terrenam* Hiskia, Es. XXXVIII, ult. aliisq; in N. T. à Christo sanatis, quiq; adhuc hodiè sanantur. *Spirituales* in verbo & Sacramentis, omnibus qui credunt in eum & ad eum confugiunt. Qui enim venerit, hunc non ejiciet foras. Utriusq; Exercitium *hodiè mediatum est*, & *illius* respectu ordinavit Medicum, eumq; honorandum non spernendum præcepit, Syr. XXXII, 1 *hujus*, ministros Ecclesiæ, quibus Mysteria sua concredidit, tanquam Oeconomis, I. Cor. IV, 1. ut benefaciant & juvent eos, qui opus habent adjumento, pro ratione officii, cuius demandati, XII, 25. Utrorumq; Præses est, *Medicus supremus animæ & corporis*, Syr. XXXII, 9. I. Cor. III, 7. *Medicus Israëlitis*.

§. 81. *Vers. V.*) Comminatio divina Adamo, ne de Arbore scientiæ boni & mali comederet, data. : *Morte moriaris*
Gen.

Gen. II, 17. Fontem morborum, calamitatum & mortis detegit, nimirum peccatum, Lev. XXVI, 16. Qui enim peccat, medicum habet ut requirat, primum cœlestem, deinde terrenum Syr. c. l. 8. *illum* requirimus non donariis, sed vera & devota oratione, quæ unicū levamen est, quô remissionem peccatorū oremus, ex Christi præcepto, Matth. VI, 11. Remitte nobis debita nostra, & VII, 7. Petite & accipietis, pulsate & aperietur vobis, Jac. V, 13. Æger est animo aliquis inter vos? oret: Ægrotat aliquis inter vos? accersat Præsbyteros Ecclesiæ & orent pro eo, ungentes cum oleo in nomine Domini, & I. Tim. II, 1. Adhortor igitur ante omnia, ut fiant deprecationes, preces, postulationes, gratiarum actiones. Ex nostro commodo, qui miseri & egeni sumus, Ps. LXXVI, 6. quorum ærumnæ & dolores animi majores sunt, XXV, 17. nec habemus, ubi requiescamus, nisi in solô Deo, servatore nostro, Act. X, 43 qui hoc modo ad se venientes promisit exaudire, Joh. XIV, 13. quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in Filio; si quid petieritis in nomine meo, ego faciam XVI, 23. Ps. XXV, 15. Luc. XII, 7. *Quamdiu Moyses erectas habebat manus, vincebatur Amalech, si paululū illæ conciderant, invalescebat, Ex XVII, 11.* Tanta est Orationis devotæ vis & efficacia. Et derivat ab exemplo, tūm Christi hic & alibi orantis, & misericordiam divinam (*nostrā agebat personam*) implorantis, tūm omnium sanctorum, Ps. XXXII, 6. Ubi David ostendit *causam*, peccatum; *personam* sanctos Dei homines, & seipsum; *et horam*, tempus opportunum, quamdiu hodie est, Ebr. III, 13. & tempus viæ, Matth. V, 25. priusquam Aquæ tribulationis & mortis exuberent. Lapsa enim Arbor, ut cecidit, jaceret; si in peccatis, secundum hæc judicem sentiet, & interminationem illam divinam loco decisivæ audiet sententiæ: *Morte moriaris.*

§. 82. Vers. v1.) Si de Mundo essetis, Mundus quod suum est, amaret, quia autem de Mundo non estis, sed ego vos de Mundo elegi, propterea odit vos Mundus, ait Christus Joh. XV, 19. Nimirum pietas

pietas Deo grata est, Mundo & Diabolo exosa; Deo sacrificium bonæ fragrantiae, Diabolo venenum. Hic per Mundum impium Christianos affligit, prosequitur & interficit. Ipsi Apostoli jam statuebant: nos per multas afflictiones in regnum Dei introire debemus. Act. XIV, 22. Prima Ecclesia persecutionum gnara, quoties de hoc Mundi odio conqvesta est & ad Deum clamavit? Audi *Iustinum Apol. 2. ad imperat.* Primum, quod nos, qui similia, eademque dicimus, quæ Græci, Christi nomine omnium odium incurrimus: & cum nihil scelerati faciamus, nullamque injuriam cuique inferamus, tamen interficimur. Sic Cain oderat Abelum; Esavus Jacobum; Ægypti Israëlitas, Diabolus Christum. Impatiens enim hic poenæ sibi inflictæ contra stimulum calcitrat, & ad seducendum ac interficiendum eos, qui Mundo valedixerunt, seque Christo associarunt, quid non tentat? Hinc fraus, isthinc seditio, illinc persecutio piis ac orthodoxis imminet, undique premuntur. Si calamitates publicæ irreperint, si bellum, pestis, fames, &c. Gentes affligerint, Christiani accusantur, & ad *Leonem*. Exemplum esto vox illa Demetrii, Act. XIX, 27. Causa tibi sit, quia *Mundus quod suum est, amat, pietatem odit.*

§. 83. *Vers. VII.) Ore suo benedicunt, Corde maledicunt,* canit de fucatis amicis Regius Psalter, Ps. LXII, 5. innuens, omnem Amicitiam simulatam alterutri Parti esse noxiam. Quam verò Deus ejusmodi fucum detestetur, vel præsens versus ostendit, ubi Christus tales amicos ut instrumenta Diabolica, passionis auctiva, indigitat, & eorum causa ad Deum orat. Antiquis Amicitia sancta dicebatur, quæ vera erat: cur fucata non dicenda profana, imò Satanica? Dilectionem, cujus species *Amicitia* est, præcipit Christus, odium vetat, quia hoc Deus quinto Decalogi præcepto Homicidio annumerat. Lingua enim necas & cogitatis tuis, quem manu interficere nequis: interficeres profectò, *si posses*. Exemplo sint Pharisei Christum *Magistri* Titulo quidem honorantes, Matth. XXII, 16.

& nihilominus de eo perdendo toties consultantes, praeque odio ejus ferè toti flagrant. Veniebant ut Populus Domini, ut audirent, quæ foras loquerentur. Huc pertinent *omnes hypocritæ*, qui Ecclesiæ militanti se admiscunt, probitatem simulant. & - - *gerunt astutam sub pectore vulpem.*

Ethnica vox est, *qui simulare nescit, nescit imperare*: Christiana est, *qui simulare vult, me non est dignus*, Matth. X, 32. qui me confessus fuerit coràm hominibus, ait Christus, illum confitebor coram Patre meo: & qui me negaverit, eum negabo & ego. Dies autem omnia hominum cogitata in Lucem proferet extremus, quo impii ut palca in ignem, conjicientur, pii ad cœlum deducuntur. Tùm *Maledictio tanget maledicentes, benedictio benedictis ubiabit.* Matth. XXII, 27, 28.

§. 84. *Verf. II X.)* Hoc die Herodes & Pilatus amici facti sunt, qui antea fuerant inimici, Luc. XXIII, 12. Quemadmodum in circulo omnes à Peripheria ad Centrum ductæ Lineæ, ratione initii invicem distant, in Centro amicè conspirant, ita & hæretici & omnes impii, utut diversis distrahantur invicem studiis, viperino tamen odio adversus Christum, & verè suos flagrant, ac unanimes eorum exoptant interitum. *Congregati sunt* adversus sanctum puerum tuum, JESUM, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & Populo Israel, Act. IV, 27. Pharisei mittebant ad Christum Discipulos suos cum Herodianis, Matth. XXII, 1. Pharisei & Sadducei accusant Paulum, Act. XXIII, 6. Judæi & Gentes Christianos, & hodiè hæretici orthodoxos prosequuntur. Sed ne mireris, *Doctor & præcentor unus est*, Diabolus, Director Chori impietatis & nequitiae, à quo omne contra Christum susceptum Consilium, v. 9. Quid autem nobis faciendum? Mundo gaudente & prosequente, nostrum est *tum exemplum Christi*, in omnibus exercitati, ut sciret, quomodo succurrere debeat nobis, Ebr. II, 28. Non est discipulus supra Magistrum; si Christum persecuti sunt & Christianos perse-

persequuntur, argumentatur Salvator, Joh. XV, 20. *tum praesens Auxilium* exinde ortum, quia non homines, sed Christum ipsum oderunt, Act. IX, 6. Jesus sum, quem tu persequeris; & Matth. XXV, 45. Amen dico vobis, quod non feceritis minimo horum, nec mihi fecistis; *tum verbum solatium*: in me habetis Pacem, in Mundo afflictionem, sed confidite: *Ego vici Mundum*, Joh. XVI, ult. Non sumus itaque soli, sed Christus nobiscum est, Matth. XXIX, ult. ideo consistemus, etiam si contra nos *Herodes & Pilatus amici fiant*.

§. 35. *Vers. IX.*) *Justus liberatur de angustia, impius autem loco ejus venit*, Prov. XI, 8. Veritatem Messiae nostri contra Judaeos, vel Vetus Testamentum probat, si conferas *vaticinia* cum eventu, *Typos* cum Antitypo, *Consilia & studia Pharisaeica* cum divina vindicta. Quoties enim accusabant Pharisei Christum Dæmonii? Joh. IIX, 48. Luc. XI, 15. quod Psaltes per verbum *Belial* exprimit; quoties mortem ejus decernebant, Joh. XI, 53. Luc. XXII, 2. quoties clam consultabant de Christo capiendō, quod Psalti est *susurrare*? XX, 20. Matth. XXI, 46. nonne Judas *vir pacis suae* eum prodit? nonne ille, qui jacet, resurgit? nonne Judaeos ulciscitur? Deus nimirum, à Patre susceptus & exaltatus, à Patre autem suo, Joh. IIX, 18. *Typus* erat David Saulis persecutionem sustinens, Josephus Fratribus exosus, Jonas à Ceto devoratus, Isaacus ab Abrahamo immolandus, Moyses Legifer & Mediator populi Israëliti, terrenus, ac ex Aegypto ductor. Act. VII, 35. *Vindictam* Hierosolymæ loquuntur, & ipsi Judæi Gentibus in ludibrium expositi volentes nolentes fateri coguntur. Paschatis tempore nocentes ulciscitur, qui ab iis eodem tempore innocens crucifixus; Urbem & Regionem eorum evertit, quam morte Christi servandam confidebant; Rex eorum est severus, quia benignum ferre volebant; Surrexit in ultionem, quem illi nunquam resurrecturum putabant. Joh. XI, 48. Usque adeo *justus servatur & impius ejus loco venit*!

§. 86. *Vers. X.*) *Nemo potest duobus servire Dominis*, verba Christi sunt, Matth. VI, 24. certè *ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα*. Duo profectò contraria Principia sunt *Deus & Satanas*, *Christus & Judas*, ut nullatenus extremis conciliari queant. Nil cum Beliale admistum Deus habet, nec calix Domini cum calice Diaboli, I. Cor. X, 21. Nil cum Juda *Christo* est, utpote qui imaginem Dei gerit, unigenitus Dei Patris Filius, Joh. I, 18. & ipse Deus Rom. IX, 5. *Judà* interim Diaboli mancipio, cujus & imaginem gerit, Joh. XIII, 2. Filius Diaboli, II X, 48. & ipse Diabolus VI, 70. Beneficentiam Domini, ad Mentem salutis eum admittentis, recte admonentis, pœnam prædicentis, spernit, & indignabundus ab eo *discedit*, ad quem accedere, Salutis est; *exit*, qui debebat vitam perdere potius ut introeat, sed à gratia abit ad suspendium. *Sic impletur Scriptura*. Talis erat Achitophel contra Davidem, Arius contra Athanasium, & omnis hodiè Apostata contra Christum exurgens, Auro eundem & salutem, vendens, voce magis Diabolica: *Quid vultis mihi dare? Nemo siquidem duobus servire potest Dominis*, quò minus alterum odedit & dereliquerit, alteri adhæserit.

§. 87. *Vers. XI.*) *Profectò ipse tulit morbum nostrum, & dolores nostros in se recepit*, Ef. LIII, 4. Claret ex hoc versu, tum satisfactionis Christi veritas. Nam non sine causa divinam inclamat misericordiam Christus, & derelictum se conqueritur, ut eo firmitus credamus, se verè pro nostris peccatis satisfecisse, Patrem verè nobis esse reconciliatum, II. Cor. V, 19. tum pœnæ gravitas. Orat, qui ipse adorandus, conqueritur de peccatis, qui peccata non fecit, & in cujus ore non inventus dolus. Quid autem sit derelinqui à Deo, David testatur Psal. CXLIII 7. ubi, supposito prius divino Judicio, sic ait: ne abscondas faciem (gratiæ) tuam à me, & similis ero descendentibus in foveam. *Tum sufficientia*. Pertulit dolores nostros, qui nobis perferendi, dolores infernales, qualis, derelictum esse à Deo. Pertulit, ne nos perferamus, mortuus est, ut vivamus, descen-

descendit in sepulchrum, ut nos ad cœlum ascendamus. Qvis itaque audebit accusare Electos Dei? Deus est, qui justificat; quis condemnare? Christus est, qui mortuus est, imò qui & resurrexit, Rom. IX, 34. ut & nos resurgamus cum Christo, & in novitate vitæ ambulemus, in Justitia & Sanctitate, quæ ipsi placeat V I 4. nec peccato in mortali nostro corpore regimen concedamus, v 12. quia non sub peccato, sed sub gratia vivimus, exinde, quod *Christus nostros in se suscepit dolores & per-*
tulit, verè & perfectè.

§. 88. *Vers. XII.) Hic est Filius meus dilectus, in quo complacui, hunc audiat*, Vox est Patris cœlestis ubi Christum Prophetam mundo commendat, Matth. III, 17. Quanam illa sit complacentia, facile quis conjiciet, qui respectum perpenderit, quò hic Filius Dei unigenitus dicitur, Joh. III 16. *Complacencia* nimirum *speciali*, acerbâ Christi Passione & morte non terminabilis. Est quidem & aliqua Dei gratia nobis complacens, sed illa non nisi *in Christo* fundatur, Eph. I, 3; elegit nos in Christo, ante jacta Mundi fundamenta; *fide tamen apprehenso*, Gal. III, 26. Filii Dei estis, per fidem in Christum; quotquot enim vestrum baptizati sunt, Christum induerunt. Hinc Filii Dei sunt, alii *sanctificatione*, alii *generatione*, alii *creatione*, alii *redemptione*, *instititione*, & *adoptione*, ordinariè etiam civiliter obviâ ratione. Mediarum respectu *creature* vix excluduntur, de rationalibus loquor; *Ultimam* quoad, nos Filii Dei sumus, cohæredes Christi; *priore* soli & unico Dei Filio, Christo Jesu competente, quem Pater hodie genuit, Ps. II, 7. quique Deo in Filium, & cui Deus in Patrem est, II. Sam. VII, 14. Ebr. I, 6.

§. 89. *Vers. XII.) Puer natus est nobis, & Filius datus est nobis.* Et. IX, 6. Scilicet, non tantum *ratione sua obedientiæ*, activæ & passivæ, sed & *Resurrectionis*, *Ascensionis* & *gloriosæ Exaltationis*. Hi enim gloriosi actûs obedientiam sufficienter & perfectè præstitam evincunt, Ps. CX, 7. Luc. XXIV, 27.

Rom. IV, 24. ne in morte & ignominia remanens, "Pater adhuc iratus & peccatum ex parte saltem expiatum videri possit: unde & propter peccatum morti traditus, propter Justitiam verò nostram resurrexisse dicitur. Mors itaq; & gloriosa Christi exaltatio nobis in bonum cedunt, ut benedictionem spiritualem & coelestem reportemus, Eph. I, 3. pacem spiritualem contra hostes nostros habeamus, Joh. XX, 21. Diabolum & peccatum per Christum vincamus, de Mundo triumphemus, I. Joh. V, 4. ad Gloriam resurrecturi, I. Cor. XV. nos invicem, dum in vitæ hujus Angustiis liberationem exoptamus, Rom. II X, 23. solatio reficiamus, intercessione Christi pro nobis apud Patrem consolidati, v. 34. *Totus ergo noster est factus Christus, ut nos toti fiamus Christi.*

§. 30. *Vers. ult.*) Quamvis DEUS in V. T. temporaria Electione se Judæorum, vel potius Israël DEUM dicere maluerit, non tamen verba illa *exclusivè ad Gentes* intelligenda sunt, Ex. III, 15. quin potius statuendum, semen Abrahamæ, non ratione nudæ naturalis propagationis, sed fidei & divinæ promissionis considerari. Et hic scopus Apostolo præfixus est, Gal. IV, 23. dum Filium Abrahami Isaacum dicit Filium promissionis, & nos v. 31. *Isaacidas*, & III. ult. secundum promissionem hæredes. Novum enim Testamentum omnem Judæorum & Græcorum seu Gentium discriminem tollere, rupturâ velaminis jam diu edoctum est, Matth. XXVII, 51. Col. I, 20. & nos in fides esse veræ ac vivæ vitæ, Christo, in quâ fructum feramus, Paulus prodidit, Rom. XI, 17. Unde DEUS Gentium DEUS & Judæorum vocatur, quod omnium salutem velit, Gal. III, 9. *Gratias itaq; agamus DEO nostro, qui dignos nos fecit, ut possideamus hereditatem Lucis in Christo Jesu, in quo & nos præordinavit ad Filiationem, secundum beneplacitum Voluntatis suæ, quâ acceptos nos reddidit in dilecto. Epb. I, 6. Dicat nunc Israël; Misericordia DEI in seculum, Ps. CXVII, 2. Benedictus Dominus DEUS Israel, à seculo & usq; in seculum; Amen, amen.*

L. B.

In Agro commorabar, cum prior Pars Exercitationculæ hujus
 Olfinæ Typis mandaretur, unde mendis eam abundare con-
 querer, ut ut mutatz Literæ & Ziphra vix decies relegenti oc-
 currant. Notabilia ergo, quæq; tuam mentem distrahere
 potuissent, annotavi, cætera benevolo tuo Judicio relinquere
 consultum duxi, modo ne Autori imputare velis. Itaque
 legas p. 7. l. 1. agit. l. 29. Bed. p. 8. מנצח. l. 27. l. Par. XI.
 cum XXV. p. 9. l. 21. esse. p. 12. l. 3. & l. 5. (ωέσιν. l. 11. Et.
 p. 13. l. 19. quæ. l. 22. אני עני ואביון l. 29. XVII. p. 14. l. antep.
 Rex. p. 16. l. 30. רעה. p. 17. l. 28. dele etiam. p. 18. l. 5. *Rivet. l. 8. Al-
 casar.* l. 22. Regem. p. 21. l. 21. expositivum. l. antep. cum particulâ.
 p. 22. l. 11. permittere. p. 23. l. 15. Est. l. 29. dele ad. p. 25. l. 2.
Peyrerius. p. 27. l. 20. Joh. I. p. 32. l. 11. *Ver. rel.* l. 23. ψιλάν-
 θρωπῶν. p. 35. l. 17. consistent. p. 39. l. 3. cur. p. 40. l. ult.
 complexus. p. 43. l. 19. *Crocus.* p. 45. l. 1. sine. l. penult.
 λογῶ ut sic, p. 65. l. 7. calcitronibus. p. 67. l. 6. gessit. p. 68.
 l. 15. Dominicæ. p. 72. l. 6. dele cum. p. 75. l. ult. Parenthesis
 debet pingi post integritas. p. 88. l. 9. Presbyteros. Reliqua
 ipse corrigas, Autorem tibi commendatum habeas & bel-
 lissimè valcas.

Δ. T. Θ.

Sauer, Johann

Christus orans, s. exercitatiuncula theologica in Psalm. XLI

Olsna 1659

4 Diss. 2334#Beibd.5

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10834324-9

VD17 12:187546Q